ئەخمەت ئىگەمبەردى نىجادى

زىنداندىن
ياڭرىغان ئوتلۇق سادالار

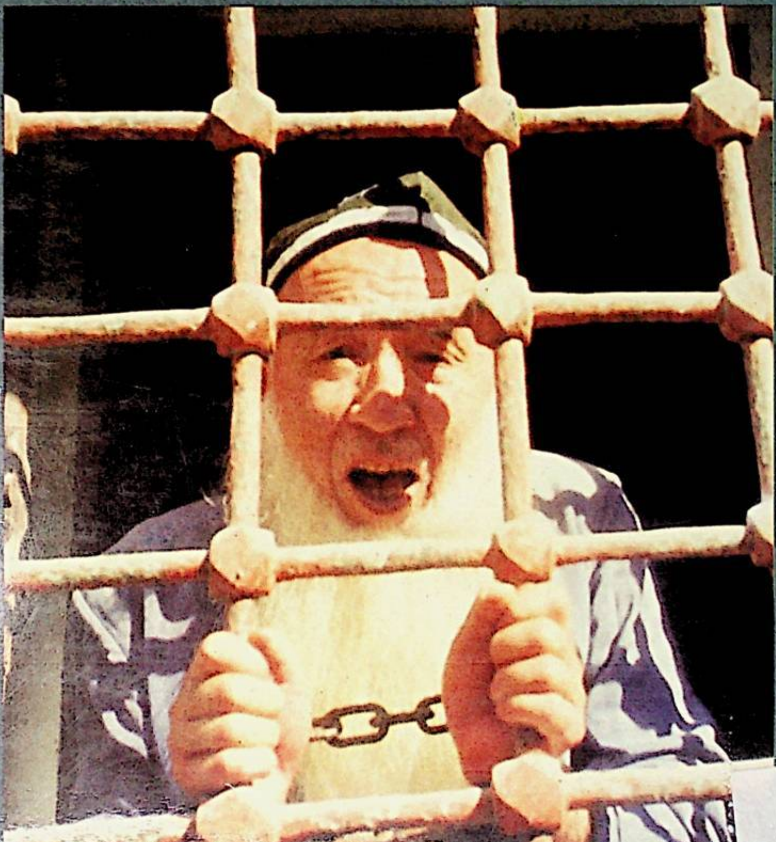

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەخمەت ئىگەمبەردى نىجادى

زىنداندىن ياڭرىغان ئوتلۇق سادالار

ئىستانبۇل - 1998

باستۇرۇپ تارقاتقۇچى: ئابدۇلجېلىل تۇران
ئادرىس:

Abdul Celil TURAN
Yeni dogan Msh. 41 Sok.
No: 7 D 4 Zeytinburnu
Istanbul - TURKIYE
Tel - Fsx : (0090-212) 6790370

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

Baskı, Cilt:
Bayrak Mat. Ltd. Şti.
Tel. / Fax.: (0212) 638 42 02 - 03 / 638 40 88
İstanbul Eylül 1998

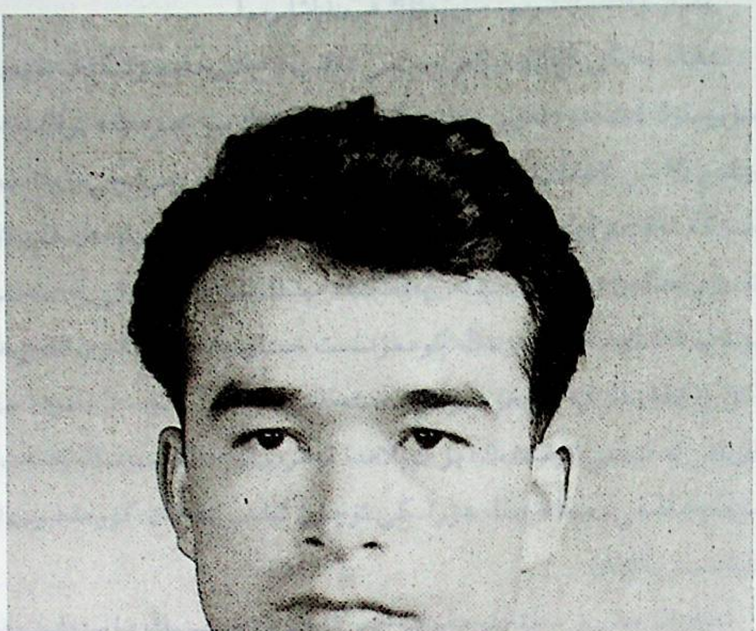

1961 ـ يىلى 3 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مۇئەللىپتىن:

ئەزىز ۋەتەنداشلىرىم، سۆيۈملۈك قېرىنداشلىرىم!

ھاياتىمدىكى ئۇزۇن يىللىق سىياسى تەقىپ، خاتىرجەمسىزلىكلەر تۈپەيلى، سۆيۈملۈك ۋەتىنىم، ئەزىز خەلقىمگە ئەرزىگىدەك بىر خىزمەتتە بولالمىدىم. يېشىم 60 تىن ئاشقان ۋاقىتتا بولسىمۇ، شۇ قولىڭىزدىكى بىرىنچى تومىمنى سىزگە تەقدىم قىلىشقا مۇيەسسەر بولغىنىم ئۈچۈن بەختىيارمەن. تومىمدا تەسۋىرلەنگەن سەرگۈزەشتىلەر پەقەتكىنە مېنىڭ شەخسى ھاياتى پاجىئەلىرىم بولۇپ قالماي، خەلقىمىزنىڭ كوممۇنىست خىتاي باسقۇنچىلىرى تەرىپىدىن كۆرۈۋاتقان ئازاب - قايغۇ، زۇلۇم - ستەملىرىدىن بىر تامچە... تامچە سۇدا قۇياش ئەكسىنى تاپقاندەك، بۇ تومىمدا قەھرىمان خەلقىمىزنىڭ ۋەتەنىنىڭ مۇستەقىللىقى، مىللەتنىڭ ھۆرلىكى ئۈچۈن ئېلىپ بارغان كۆرەشلىرى ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان.

دۇنيادا ھەربىر مىللەت ھەم شەخس ئۈچۈن ۋەتىنىنىڭ مۇستەقىللىقى، مىللىتىنىڭ ئەركىنلىكىدىنمۇ ئارتۇق بەخت بولمىسا كېرەك! قەھرىمان مىللىتىمىز ئەشۇ ئەقدە يولىدا ھارماي - تالماي مۇستەقىللىق كۆرىشىنى داۋاملاشتۇرىۋاتىدۇ...

ئىنشائاللاھ، بۇ كۆرەش – مۇستەقىل، ھۆر شەرقىي تۈركىستانىنىڭ دۇنياغا قايتىدىن كۆز ئېچىشى بىلەن خۇلاسىلىنىدۇ، ئامىن!

ئۇزۇن يىللار دىلىمدا پىنھان ساقلانغان شېئىرلىرىمنى يورۇق كۆرۈشتە ياردەم قىلغان تۇرمىداشلىرىمغا ئالاھىدە رەھمەت ئېيتىمەن.

ئەسىرىمنى ۋەتەن ئازاتلىقى يولىدا شېھىد بولغان ۋەتەن قۇربانلىرىغا چوڭقۇر ھۆرمەت بىلەن بېغىشلايمەن.

ئەخمەت ئىگەمبەردى

ئىستانبۇل، 1998 - يىلى 23 ئىيۇل

مۇندەرىجە

مۇھەببەت.......... 2
ئايرىلىش.......... 2
يىگانە قۇش.......... 3
مېنىڭ يۇلتۇزۇم.......... 4
ساباغا.......... 5
كەچكۈزدە.......... 6
ئىلتىجا.......... 7
ئۈلۈي نۇرى.......... 9
ياغلىقىڭ.......... 11
قارىغاي.......... 11
دىدار غەنىمەت.......... 12
پارچىلار.......... 13
گۈلۈمگە.......... 14
غەرىبىگمەن.......... 15
باغۋەنگە.......... 16
مۇھەببەتنامە.......... 17
ئويغان.......... 18
ئانامغا.......... 21
نېتەي.......... 21
قېنى.......... 22
باھاردا.......... 23

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قىزىلگۈل 24
بىر كۈلى 24
ئۈزۈكنىڭ ۋىداسى 25
مەختۇمسۇلاغا 28
قىز قەلبى 31
غەلەت 35
باغ يولىدا 38
ھايات ھەققىدە ئويلار 41
دوستۇمغا 41
ھايات ۋە ئۆلۈم 43
...گە 44
قانلىق خەتلەر 46
تۆمۈر رۆجەك كەينىدە 47
تەڭرى بۇز كۆتى 48
ئېلىمسەن 52
بايرام ئەرپىسىدە 56
پىشقەدەم جەڭچىنىڭ ئوغلىغا ۋەسىيىتى 57
تۈن قوينىدا 64
قىش خاتىرىسى 66
مەھبۇس 69
قەشقەر قىزى 71
چىن بەخت 72

مەھبۇس ئايالى 75
باياندايى جېڭگى (داستان) 79
ماناس بويىدا 82
بۇلبۇلغا 85
بۇلبۇل ۋە گۈل 85
سابا يەتكۈز سالامىمنى 86
چولپانغا 88
دۇلقۇنغا 90
ناخشىلار 92
قارا ساچىم ئاقارىپتۇ 92
تورغاي ناخشىسى 93
ئايدۇڭ ناخشىسى 93
دىلبەرگە 95
كەلدىم 97
ئون يەتتە يېشىمدا 98
بادام ۋە شامال 99
بەنجاڭ 101
قارا ساچىڭ 102
سەبىلىشىم تۇرغان داراغا 103
ئەمدى 106
ۋىسال ئارزۇسى 107
رۇبائىلار 108

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

يېڭى يىل تىلەكلىرى.. 110
دوستلۇق گۈلى.. 112
زەكىيەگە.. 113
شەپقەتكە.. 113
كۆل بويىدا.. 115
ئۆزبېكىستانغا سالام.. 119
ئۇيغۇر قىزىغا.. 120
چەتئەللەردە.. 121
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق.. 121
ئۇلۇغ باشلىنىش.. 123
جەھەننەم تۇغلىرى يانسۇن.. 124
ئانا مېھرى.. 126
ۋاپادار قالغاچ.. 130

شائىرنىڭ ئىجادى هاياتى

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تالانتلىق ۋەتەنپەرۋەر شائىرى، پىشقەدەم ئەدەبى ژورنالىست ئەخمەت ئىگەمبەردى ئىجادى 1937 - يىلى ئۈرۈمچى ۋىلايىتىنىڭ بەشبالىق ناهىيىسىدە دېهقان - چارۋىچى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلدى.

1952 - يىلى دارىلمۇئەللىمىننى پۈتتۈرگەن شائىر شۇ يىلى مۇئەللىملىككە تەقسىم قىلىندى. 1953 - يىلىدىن 1956 - يىلىغىچە شەرقىي تۈركىستان ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل ئەدەبىيات پاكۇلتىتىنى ئوقۇپ پۈتتۈرگەن شائىر، ئىنىستىتۇتتا ئوقۇتقۇچىلىققا تاللاندى ۋە بىر يىلدىن كېيىنلا ئۆزبەكىستان ئوتتۇرا ئاسىيا دەۋلەت دارىلفۇنۇنىنىڭ تىل ئەدەبىيات پاكۇلتىتى ژورنالىستىكا بۆلۈمىگە تاللىنىپ، 1961 - يىلى ئوقۇشنى تاماملاپ، ۋەتەنگە قايتتى ھەمدە يازغۇچىلار ۋە فولكلور جەمئىيەتلىرىنىڭ «تارىم»، «مىراس» ژورناللىرىدا تەھرىر بولۇپ ئىشلىدى. سوۋېتتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدا ساۋاقداشلىرى بىلەن بىللە، خىتاي ھۆكۈمرانلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى زۇلۇملىرىنى پاش قىلىپ، موسكۋاغا مەخسۇس «ئۈچۇق خەت» يازغان شائىر، بۇ ۋەتەنپەرۋەر جاسارىتىنىڭ دەردىنى ئۆمۈر بويى چەكتى. ئۇ 1957 - يىلى «يەرلىك مىللەتچى» دەپ كۆرەش قىلىندى، 1964 - يىلى يېزىغا سۈرگۈن قىلىندى، 1966 - يىلى «ئەكسىلئىنقىلاپچى»، «چەتئەلگە باغلانغان ئۇنسۇر» دەپ جازالاندى، 1969 - يىلى قانلىق تېرروردا قولغا ئېلىنىپ، خىتاي زىندانلىرىدا قىيىن - قىستاققا ئېلىندى. 1979 - يىلى تۈرمىدىن چىقىپ خىزمىتى ئەسلىگە كېلىپ، بىر مەزگىل ئىشلىگەن بولسىمۇ، خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ زۇلمىدىن بىزار بولغان شائىر، 1985 - يىلى ئائىلىسى بىلەن بىللە ئاۋىستىرالىيەگە كۆچۈپ چىقىپ كەتتى ھەمدە ھازىرغىچە ئاۋىستىرالىيە تۈركىستان جەمئىيىتىنىڭ قۇرغۇچى رەئىسى سۈپىتىدە ۋەتەنداشلارنى تەشكىللەپ، ۋەتەن دەۋاسىنى داۋاملاشتۇرماقتا.

ۋەتەنسۆيەر شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى ئىجادى 1992 - يىلى ئىستانبولدا

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۈزتكۈزۈلگەن شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ خەلقئارا قۇرۇلتىيىدا شەرقىي تۈركىستان مىللىي كېڭەشنىڭ رەئىسى بولۇپ سايلاندى.

بالىلىق دەۋرىدىن باشلاپلا، خەلق ئەدەبىياتىغا باي ئانىسى ـ بىبى رابىيە خانىمنىڭ تەربىيىسىدە ئەدەبىياتقا ئىشتىياق باغلىغان شائىر، ناۋايى، مەشرەپ، سادىر پالۋان، ئۆمەر مۇھەممەدى، ئا. توقاي، خ. ئالىمجان، س. ۋۇرغۇن، ئاباي قاتارلىق تۈرك شائىرلىرىنى ئۇستاز تۇتۇپ، ئۆزىنىڭ ئەدەبىي ئۇسلۇبىنى يېتىلدۈردى ھەمدە ئەدەبىي ئىنجادىيەتكە كىرىشتى. تۇنجى شېئىرىنى 1951 ـ يىلى يازغان شائىر، 1954 ـ يىلى ئەدەبىيات سەھنىسىدە مېۋە بېرىشكە باشلىدى. ئۇ ھازىرغا قەدەر ۋەتەن سۆيگۈسى ۋە ئازاتلىقنى، ياشلىق ـ مۇھەببەت، دوستلۇقنى تېما قىلغان 200 پارچىدىن ئارتۇق شېئىر ۋە بىر قىسىم باللادا، داستانلار يازدى. ئۇنىڭ «تارىمدىن خەت» ناملىق داستانى مۇسادىرە قىلىندى. 1963 ـ يىلىلا مەتبۇئات ھوقۇقى چەكلەنگەن شائىر «تارىم»، «يېڭى ھايات»، «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» قاتارلىق ژورنال ۋە گېزىتلەردە بىر قىسىم شېئىر، ماقالىلىرىنى ئېلان قىلدى.

مەزكۇر كىتابتا شائىرنىڭ قولىدىكى «ئارمان» ۋە «بەخت ئىزدەپ» ناملىق شېئىرلار توپلاملىرىدىن تاللانغان، ۋە كىللىك خاراكتېرغا ئىگە بىر قىسىم شېئىرلىرى نەشر قىلىندى.

مۇھەببەت

ئۇنجى باھار، ئاسمان رەنجىپ يارىدىن،
تەنە بىلەن يەرگە قاراپ سۇ تۆكتى.
يىگىت خاپا قىزنىڭ بىغەم رايىدىن،
قىزپەرىشان كۆزلىرىدىن ئوت ئۆچتى...

يەر كۈتىدۇ- قىزمۇ كۈتەر، كۆپ ئۆتمەي،
بولۇت تارقاپ، يەر ياشنىدى، كۈلدى كۈن...
بۇلبۇل سايرار گۈل شېخىدا ھېچ ئۆزمەي،
بىر جۈپ سايە گىرەلەشكەن ئايدىڭ تۈن...

بەزەن رەنجىش چىن سۆيگۈگە ھۆسندۇر،
شۇ ھۆسنىدىن - ئىككى يۈرەك پۈتۈندۇر.

1963 - يىلى، ئۈرۈمچى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

يىگانە قۇش

ئۇچسەن يىگانە قۇش قېقىپ ئاستا قانىتىڭنى ،
ئاڭلىدىم ئىگىز كۆكتىن سېنىڭ مۇڭلۇق سايرىشىڭنى.

قېنى ئۇ سۈزۈك ئاسمان ۋىسال بىلەن ئۇچقان چاغلار ،
رەھىمسىز قارا- تەقدىر ئايرىدىمۇ- ئامرىغىڭنى؟

بىلدىمەن سەنمۇ مەندەك باغرى يارا خەستە جانسەن،
يۈرۈگۈم قانغا تولار ھەر ئاڭلىسام زارلىشىڭنى.

ئايرىلىش

گۈدۈك چېلىپ پويىز قوزغالدى،
ساڭا قاراپ كۆزلىرىم تالدى.
كەتتىم يىراق ساڭا ھەمراھ بوپ،
مېنىڭ سادىق يۈرىكىم قالدى.

يۈرىكىمنى ساقلىغىن مەھكەم،
مۇھەببىتىم بىر ساڭا ھەمدەم،
ئىشقىم ساقلار سېنى يات قولدىن،
ئىشقىم بولار دەردىڭگە مەلھەم.

يوللار ئۇزۇن يىراققا كېتەر،
ئىشقى زارىم چۆللەردىن كېلەر،
ھىجران يېشىڭ تۆكۈلگەن جايدا،
بىر كۈن ۋىسال گۈللىرى ئۈنەر.

1964 ـ يىلى 7 ـ نويابىر.

يەردىمەن، سەن كۆكتىسەن، زارىمىز بىر شورلۇق قوشۇم،
كۆتسەن يار ۋەسلىگە يېتەر قۇتلۇق سائىتىڭنى.

زارلىما، بولۇت تارقاپ كۈنمۇ چىقار چاقناپ بىر كۈن،
يەتكەيسەن مۇرادىڭغا تېپىپ يار- ئادىشىڭنى.

1965 ـ يىلى، قىش. قاراقاپچىن ـ قۇمۇل

مېنىڭ يۇلتۇزۇم

قىرلاردىن ـ قىرلار ئاشسام، تاغلاردىن ـ تاغ،
كۆڭلۈمدە سەن يار بارسەن ھەردەم ـ ھەر چاغ.

نىجاتلىق يۇلتۇزىسەن بۇ ئۆمرۈمنىڭ،
تالىلىدىم بەختىم دىيدىم ساڭا باقتىم.

پارلىساڭ ئۈمىدىمگە كېپىل بولۇپ،
ئىشقىڭنىڭ دەرياسىدا تولۇپ ئاقتىم.

ئىخ، پەلەك! بۇلۇت توستى نۇرلىرىڭنى،
قاخشىدىم قارا تۈندە يول ئاداشتىم.

مەجنۇندەك كەزدىم ھىجران چۆللىرىنى،
نامىڭنى يادلاپ قانچە داۋان ئاشتىم.

تىلىمنى كەستى دۈشمەن سېنى دىسەم،
دىلىمدا سېنى كۈيلــەپ قوشاق قاتتىم.

ئۈچقۇنۇڭ قالدى دىلىنىڭ چىلىڭ قېتىدا،
زىمىستــان دەھــشىتىدىن ئاسراپ باقتىم.

يۇلتۇزۇم پارلىساڭچۇ نۇرۇڭ چېچىپ،
تۈنلىرى سېنى كۈتـــۈپ بىدار ياتتىم.

شۇ ئەجرىم ساقلىنارمۇ يورۇقچىلىقتا،
يـا ئىشق ئازابىنى بىكـــار تـــارتتىم!؟

1965 ـ يىلى قارا قاپچىن، قومۇل.

ساباغا

باھار ئەييامى جاھان كۆلىمش ئاجايىپ كۆلكىسى بىلەن،
يۇراق ساچىپ سابا كەلمىش يېقىملىق خۇلقىسى بىلەن.

نەزەر سالسام تەبئەتكە يېشىل لىباس كىيىپ شۇ دەم،
باھار پەيزىدە زوق ئەيلەپ خوشلىشار ئۈيقىسى بىلـــەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سوئال قويدۇم شۇل سابــاغــا: «ھەدەك ياردى دىمــاغىمنى،
ئېلىپ كەلدىڭمۇ گۈلباغنى ئۇنىڭ خوش گۈلچىسى بىلەن؟»

سابــا ئېيتۇر: «ئەجەپلەنمە، نىگارىڭ يوللىغان پۇراق شۇلكىم،
خەبەرچىڭ كەلگەن شۇل تەرەپتە گۈلۈڭ بار غونچىسى بىلەن».

1966 ـ يىلى، باھار. كۆنگەيسۇ ـ داۋانچىڭ

كەچكۈزدە...

كەچكۈز چېغى، كەڭ ئاسماندا ئويىنار بولۇتلار،
گــاھى يىغلار، گــاھى كۈلەر ئاسمان تۇرۇپلا.

غــەمكىن ئاسمــان ھۆسنىگە يەنە غەم قوشۇپ،
ئۆتەر تۇرنا توپلىرى «قۇۋ ـ قۇۋ» دەپ ئۇچۇپ.

ئۇلار بۇندىن تــەرك ئېتىپ يىراققا كېتەر،
ئارمان ئەتكەن ئۆز يېرىگە تېز كۈندە يېتەر.

ئەركىن، ئازات ئاۋات قىلار سۆيگەن جايىنى،
قۇش بولسىمۇ تــاشلىمــايدۇ ئۆز ماكــانىنى.

بىراق پەلەك مېنى خورلاپ ئوتلارغا ياقتى،
يىراقلارغا مېنى پالاپ قۇل قىلىپ ساتتى.

يىللار ئۆتەر كۆرەلمەيمەن ئۆز ماكانىمنى،
ئاتــا ـ ئانا، ئۇرۇق ـ تۇققان، قېرىنداشىمنى.

يۇرتۇم تۇرۇپ مەن ياتلارغا بولدۇم خار بەندە،
بىر ئەرزىمەس پېقىر قۇلمەن تۇغقان ۋەتەندە.

ئەركى يوقتۇر قىلغان ئىشىم، ئۆز مېھنىتىمنىڭ،
ھالاۋىتىن يــاتلار كۆرەر تۆككــەن تېرىمنىڭ.

ئۇچار مېنىڭ ئەمگە كلىرىم مەشئۇم شامالدا،
يىللار ئۆتــەر دىل قەپەزدە، تــاغلار قامالدا...

مەن يىغلايمەن يېتەرمىكىن تەڭرىمگە ئاھىم...
قاچانغىچە دەشت ـ چۆللەردە ئۇچار پەريادىم؟

1966 ـ يىلى، ياز. كۈنگەيسۇ ـ داۋانچىلىك

ئىلتىجا

كۈلۈپ ئويغاندىلىك تەبىئەت پايانسىز كەڭرى ئۆلكەمدە،
كىيىپ رەڭدار ئىسىل لىباس ئاجايىپ پەيزى كۆكلەمدە.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كېلىپ يەتتى قوچاغلاشقا پەسىللەر ئەركىسى كۆكلەم،
خىيالدا تەلمۈرۈپ دائىم قوچاغىنىڭ نازدا كۈتكەندە.

ئاق باشلىق بەلەنت تاغلار ياشاردى قايتا مېھرىڭدىن،
قۇياشنىڭ جىلمىيىپ شۇدەم نۇرىنى تازا تۆككەندە.

يېشىللىققا چۈمۈلدى زەپ قىرلار، باغۇ ـ بوستانلار،
شاماللار قىيغىتىپ زوقمەن يۈزۈڭدىن ئاستا ئۆپكەندە.

كۆزۈم تىكسەم جامالىڭغا بولۇپمەن مەستۇ ـ مۇستەغرىق،
خىيالىم مەۋجى بىر دەريا بىر ئۆرلەپ، گاھى چۆككەندە.

باھارنىڭ بەزمىسى سازدۇر قېلىشماس گۈل چىرايىدىن،
جاھان كۆيلەر سىلىپ شاۋقۇن كۆزىن يۇممايدۇ بۇ كەمدە.

شۇنچە ئۈز، شۇنچە ئوماق سەن تەبىئەت ئانا مېھرىڭلە،
كۆرۈنەر چۆللىرىڭ گۈلزار شۇ ياشلىق ئەندى كەتكەندە.

شۇ بۇرتۇم ئەندى خەت چەككەن كېچە تال نەۋدىسى ئەردىم،
دىلىم زارلايدۇ نەس يىللار نۇزۇك قەددىمنى ئەگكەندە.

ئىست ئىنسان، ئىست ياشلىق! تاپارمۇ ئۈز باھاسىنى؟
بۆتەر قانماي گۈل ھۆسنىڭگە پەلەك چەرخى ئەجەپكەن ـ دە!

سېنى دەپلا تۇغۇلسامدىم باھارىلىك ئىشقىدا ھەر كۈن،
كۆتەرسەم قەد گىياھىڭدەك ساقال كۆكسىمگە يەتكەندە.

ئانا تۇپراق كۆمسە كۆمسۇنلەر، نە ئارمان، شۇ ئىجادىنى،
روھىم كۈيلەر سېنى مەڭگۈ ئەشۇ غەمخانە قەۋرەمدە...

1966 - يىلى، ياز. كۈنگەيسۇ. داۋانچىلىك

ئاي نۇرى

ئاي نۇرى، ئاينىڭ نۇرى تۈگۈلۈ كۈمۈشىن،
جىلۋىگەر خۇلقى بىلەن ماربىلايدۇ...

كۆرسەمەن ئاي نۇرىدا ئامرىقىمنى،
بوستاندەك كىرپىگىدىن نۇر تارايدۇ.

ئاي نۇرى ئاشىقلارغا بىرەر ھۆسن،
ئۇمىقىم تاتلىق كۈلۈپ ئۇز قارايدۇ.

ھە، بۇگۈن ئايغا ئۇن تۆت - سېھىرلىك تۈن،
بۇنداق چاغ قىز، يىگىتكە زەپ يارايدۇ.

قېنى ئۇ، - دەيدۇ تال - تال ئاينىڭ نۇرى،
كەلمەسمۇ مەشۇقۇمنى بەك سورايدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاي نۇرى، بېرىپ ئۆيغات ئامرىقىمنى.
يار كېلەر سەندىن ھەرگىز زارلىمايدۇ.

باغ كۆتەر تەشنالىقتا جۆپلىرىنى،
بىز بارماي باغ بەزمىسى قاينىمايدۇ.

باغ كۆتەر، يولىمىزغا ئىنتىزار گۈل،
بىز بارماي بۇلبۇل زوۇقمەن سايرىمايدۇ.

ھاياتلىق شۇنچە گۈزەل ئىشقى بىلەن،
بېغەملەر بۇنى ھەرگىز ئايرىمايدۇ.

[illegible] بۈگۈنى بار، ئەتىسى يوق،
[illegible] كېچەر مەڭگۈ قارىمايدۇ.

ئاي نۇرى، ئاينىڭ نۇرى تۈگىلۈ كۆمدىن،
جىلۋىگەر خۇلقى بىلەن مجارىلايدۇ...

1966 ـ يىلى، ئۆكتەبىر. كۇنگەيسۇ ـ داۋانچىڭ

ياغلىقىڭ

ئال، - ئېسىڭ بەرسىڭ قولۇمغا كۆڭلۈمنى ئالدى ياغلىقىڭ،
ئەسلىتىپ ھــەردەم سېنى ئوتلارغــا ســالــدى يــاغلىقىڭ،
كــەلمىسىڭ ۋەدەڭ قۇرۇقكــەن بەرگىنىڭ ھىجران چېغى،
سىغىنىپ كــۆز يــاشلىرىمنى ئېرتىشقــا قالدى يــاغلىقىڭ.

1967 - يىلى، ئۈرۈمچى.

قارىغاي

كوزچېغى ، مۇدھىش جۇدۇن قوزتراپ ، گۇرۇلدەپ بىر زامان ،
بــاغ - ۋارانــۇ ، تال - تېرەكنى بىر نــەپــەس قىلدى خـــازان .
سوقســا بوران ، ئۇرســا يـــامغۇر ، چۇقىقىدا مــەزمۇت تۇرار ،
گـــەۋدە كېرىپ شۇجۇدۇندا تـــەۋرىمەي قارىغاي ھـــامـــان .
شـــاخلىرى سۇندى ۋاقىتسىز يـــــەتتى قارىغايغا شىكــەست ،
يـــاز بۇيى پىشقـــان ئۇرۇقلار ئۇچتى بوراندا ھـــــەرتـــامـــان .
تـــەلۋىســـــە ئاخمـــاق جۇدۇن غــــالىپ سانايدۇ ئۆزىنى ،
بار ھاياتلىق ئەركىنى قايسى كۈچ يـــەڭگـــــەن ، قـــاچـــان ؟
كەلسە كۆكلەم تۇشمۇ - تۇشتىن بىھېساپ ياش نەۋدىلەر ،
كـــەڭ زىمىننى قاپلىغـــاي قارىغاينى دوراپ شـــادىمـــان .

1969 - يىلى ، قىش . ئۈرۈمچى - گوگنەنتىڭ تۇرمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

دىدار غەنىمەت

كۆرۈپ سېنىڭكى ھەيرانە بولدۇم ،
سېنىڭ يولۇڭدا ۋەيرانە بولدۇم ،
ئايدەك يۈزۈڭگە مەستانە بولدۇم ،
كۆرسەت بويىڭنى دىدار غەنىمەت .

كەلدىم سېنى دەپ شۇنچە يىراقتىن ،
تەنلىرىم كۆيدى ئىشقى - پىراقتىن ،
ئۆتتۇم قانچىلاپ تاپان تۈزاقتىن ،
توسما يۈزۈڭنى دىدار غەنىمەت .

سۆيگۈيەسىلدۇر باھار ئەييامى ،
بۇباغ ۋىسالىنىڭ ئۇلۇغ ئەشيانى ،
بۇندا ئاشىقلار قالماس ئارمانى ،
ئاچقىل كۆزۈڭنى دىدار غەنىمەت .

سازلا سازىڭنى جانلار سۆيۈنسۇن ،
دوستلار شادبولۇپ بىزگە كۆيۈنسۇن ،
دۈشمەن قان يۇتۇپ گۆرگە كۆمۈلسۇن ،
كۆيلە كۆيۈڭنى دىدار غەنىمەت .
ھىجران ئىلىدە مەن بىر بىچارە ،

ئشقى ئۆتتۆگدا بولدۇم دىۋانــە ،
لېۋىڭ مــەيدىن تولغان پىيالــە ،
ئېچكۈز سۆيۈشۈڭنى دىدار غەنىمەت .

باقساڭ بېشىمدىن كەتكەي بالالەر ،
دەردىم سىنىگدىن تاپقاي شىپالــەر ،
ئۆلسۇن رەقىبىم يــۈزى قارالــەر ،
بەرگىل سۆزۈڭنى دىدار غەنىمەت .

كېچەيۇ كۈندۈز سەندە خىيالى ،
بىرساگا ئەيلەپ جانلار پىدايى ،
نامىڭنى يادلاپ كەلدى نىجادى ،
تۇتقىل گۈلۈڭنى دىدار غەنىمەت .

1969 ـ يىلى، ماي ـ غۇلجا.

پارچىلار

1

چىن پولاتتەك ئىرادە مەھكەم زىنداندىن تىمىدىن (1)،
ئوكيان سۆيى ئۆتەلمەس پۇختا بولسا كېمىدىن،
بىر كۈن بۇندا ئېچىلار ئازاتلىقنىڭ گۈللىرى،
ھۆرلۈك ئۈچۈن تۆكۈلگەن قەھرىمانلار قېنىدىن.

1969 ـ يىلى 23 ـ ئىيۇن، باياندايى ـ غۇلجا

(1) شائىر بۇ شېئىرنى قولغا ئېلىنىپ ئۈچ كۈندىن كېيىن يازغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

2

ياخشىلىق كۆرمىدۇم ناكەس زامانلاردىن،
كۆپ بىزار بولدۇممەن، قان، ياش، پىغانلاردىن،
كۆڭۈل، تۈنى زۇلمەتلىك مۇنداق ھاياتىڭنىڭ،
نېمە پەرقى باردۇر قارا زىندانلاردىن؟

1970 - يىلى ياز، ئۈرۈمچى - گۇڭئەنتىڭ تۈرمىسى.

گۈللۈمگە

كاج پەلەك سالدى جۇدالىق مەنكى بۇلبۇل ناتاۋان،
شۇل گۈللۈم جۇپ غۇنچىسىلە قالدى غەمكىن باغ بىلەن.

ئالدىمىزدا بىر ۋىسال بار، ئەي گۈللۈم، سۇلماس چېچىك،
ئەگمە مەغرۇر بويلىرىڭنى قايغۇ - ھەسرەت داغ بىلەن.

باققا خۇشتار بۇلبۇلۇڭ گۈل ئىشقىنى تەرك ئەتمىگەي،
ئۇ كېلەر تۈننى يېڭىپ، گۈل ئېچىلغان چاغ بىلەن.

ئاي ئۆتەر، يىللار ئۆتەر بىزگە ۋىسال يۈز ئاچقۇسى،
«كۆرۈشەلمەس مەڭگۈلۈككە ئالەمدە تاغلار تاغ بىلەن.»

1969 - يىلى، ياز. غۇلجا

15

غېرىبگەمەن

بۇ دۇنياغا كۆز ئېچىپ سېنى بىلىپمەن،
سەنەمجانىم ئىشقىڭنى دىلغا سېلىپمەن،
بىلمەك بولساڭ زاتىمنى ئاشىق غېرىپمەن،
بىر ئۆمۈرلۈك تالىنغان يارىم دېگەيسەن.

يىللار ئۆتەر ھىجرىڭدا ھەسرەت باشىمدا،
ياشىم ئەمەس، قان ئاقار تۆككەن ياشىمدا،
چۆل بـــايـــاۋان يىغلايدۇ مېنىڭ زارىمدا،
چۆللەر ئارا بوزلىغان نارىم دېگـــــەيســـەن.

كۆندۈز كۈنمەن ئاسماندا كىزەرمەن شۇتاپ،
يۈرىكىمنـــىڭ ئوتىدۇر چېچىلغـــان ئاپتـــاپ،
تۈنلـــەر بىدار كۈتـــەرمـــەن يولۇڭغا قاراپ،
ئىگىز كۆكتىن قارىغـــان ماھىم دېگـــەيسەن.

باغرى تاشتۇر رەقىپنىڭ يولۇمغا چۈشتى،
قوللىرىدا قىلىچى يـــاقـــامدىن تۇتتى،
نىگاھىڭنى كۆرەرمـــەن يا ئۆمرۈم پۈتتى،
ياۋ قولىدا قىينالغان جانىم دېگـــــەيسەن.

1970 ـ يىلى، ماي. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا.

www.uyghurkitap.com

باغۋەنگە

باغۋەننى بەھرى ئالمىغان باغ ـ باغ ئەمەس، گۈلزار ئەمەس،
بـــاغۋەننى تۇرسا بېشىدا بۇلبۇلى ھېچ خار ئەمـــــەس.

كاۋ پەلەكنىڭ دەستىدىن بۇلبۇلنى گۈلدىن ئايرىدى،
باققـــا قوندى زاغلەر ئۇلار چىمەنگـــە يار ئەمەس.

قەستى زاغنىڭ بۇ چىمەننى ئەيلىمەك بەرگى غازاڭ،
باققا سادىق بۇلبۇلدەك گۈلگە ھېچ خۇمار ئەمەس.

باق ئەنە، زاغ تۇمشۇقىنى گۈل تامان سوزماق بولۇر،
ھەيدە باغۋەن قويما زاغنى، بۇ ئاڭا ئازار ئەمـــەس.

كەلدى كۆكلەم پەيزى بىلەن سەن چىمەننى شادى قىل،
گۈلنى دەپ بۇلبۇل كېلۇر ئۇندىن بېغىم بىزار ئەمەس.

ئەي نىجادى، تۇر غازاتقا، باغنى قىل زاغدىن خالاس،
بەس يېتەر، ئاھ ـ زار بىلەن چىن ئىشق ئىزھار ئەمەس.

1970 ـ يىلى، ياز. ئوبلاست تۈرمىسى ــ غۇلجا.

مۇھەببەتنامە

قۇشلار ئۇچار ئاسماندا يالغۇز ئەمەس جۈپ بولۇپ،
ئۆتەر بەلكىم ھايۋانلار بىر ـ بىرىگـــــە خوپ بولۇپ.

شۇ يېقىندىن ھەيرانىمەن ئوتتۇك چۈشتى يۈرەككە،
ئوخلالمايمـــەن تۈنلىرى تاڭلار ئاتار يۈپ ـ يورۇق.

سوراپ باقسام يۈرەكتىن سەن ئىكەنسەن داۋاسى،
ئاڭلىغىنە، ئەي گۈلۈم، سۆزلىرىمگە دىل قويۇپ.

ئىشقىڭ چۈشتى يۈرەككە پىراق تەككەن بۇلبۇلمەن،
بۇ ئۆمرۈمنى شاد قىلاي گۈللۈرۈڭگـــــە بىر قونۇپ.

بۇلبۇل ئىشقى ئىشق ئەمەس، مېنىڭ ئىشقىم ئەبەدىلىك،
ئۆتسەك دەيمـــــەن دۇنيادىن ئايرىلماستىن قول تۇتۇپ.

رازى بولساڭ بۇگۈندىن ماڭسۇن ئەلچى دوستلۇرۇم،
توي باشلايلى ئوتتۇز قىز، ئوتتۇز ئوغۇل چىڭ تۇرۇپ.

مەن بىر پېقىر مىسكىنمەن ھالال ئەمگەك ـ بايلىقىم،
تاپقىنىمنى قويايمـەن توخۇ، ئۆردەك، قوي سۇيۇپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يـــاد قىلايلى بىر تـــۈزنى جۇپ ئاشقلار روھـــنـــى،
لەۋلىرىگەدىن ئىچەيمەن ئىسسىق ـ ئىسسىق چاي قۇيۇپ.

يازسام تۇرسۇن ئېتمنى، سارغايتمغىن يـــۈزۈمنى،
سەتلىمگىن دۇشكەلەپ، تەتۈر قاراپ دومسۇيۇپ.

قاتتىق سۆزلەر ئېيتمغىن دىل كۆتەرمەس خورلۇقنى،
غەرىبىگنى رازى قىل، قۇرۇپ كەتمەي ياش تۆرۈپ.

خېتىم كەتتى سەن تامان، يۈرىكىمدە جىق پىغان،
يازغىنىمغا جاۋاپ قىل، قايتۇرمىغىن قۇپ ـ قۇرۇق.

1970 ـ يىلى، ياز، ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا.

ئويغان

(مۇخەممەس)

تۇر ۋەتەنداش، قارا تۇندە ياتما ئويغـــان،
ئەلەم چېكىپ غەم قايغۇغا پاتما ئويغـــان،
يەتەر قۇللۇق، ئەملى ھەسرەت تاتما ئويغان،
كەلدى پۇرسەت تىگرىقمغىن قاتما ئويغان،
ئەلنى ئۇلوغ كۆرەشلەرگە باشلا ئويغـــان!

كۆرەش دېمەك ـ بەخت، ھۆرلۈك، كۈرەش ـ شاتلىق،
كۆرەش بىلەن يۈكسىلدۇ بار ھاياتلىق،
كۆرەشسىز كۈن ـ قۇللۇق تۇرمۇش تاشتىن قاتتىق،
سۆيگەن ئېلىڭ ۋە خەلقىڭنىڭ كۆزى ياشلىق،
ھەق ئادالەت يوللىرىنى ياقلا ئويغان!

ئەزەلدىنلا بىزنىڭ ۋەتەن، بۇ بىزنىڭ يەر،
شۇ يەرنى دەپ قۇربان بولدى مىليونلاپ ئەر،
بىز قانىتۇ كۆپ، تاغلار ئېتىپ كەلسە زەپەر،
تەخت بېشىغا چىقىپ ئالدى زالىم خۇمپەر،
ۋەتىنىڭنىڭ نامۇسىنى ئاقلا ئويغان!

ئۇ بەرگەنمىش مەزلۇم ئەلگە ئۇلۇغ ئىمكان،
يايرىغانمىش توق تۇرمۇشتا ئىشچى، دېھقان،
شۇملۇق بىلەن ھىيلە ئىزلەپ مىسلى شەيتان،
ئېيتقان سۆزى، قىلغىنىنىڭ بەرى يالغان،
ئەپسانىغا ئەمدى قۇلاق ئاسما ئويغان!

ئەرك دېسە، ئەرك دېگەننى ئاستى دارغا،
بىرنى پالاپ، بىرنى ئاتتى چوڭقۇر يارغا،
ئادەم ئىدۇق بىز ئايلاندۇق پۇشتى خارغا،
بۇ كەڭ ۋەتەن تولدى بۈگۈن ئاھۇ ـ زارغا،
يۈرۈگۈڭدە دەرت ـ ئەلەمنى ساقلا ئويغان!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئويغان دېسە، ئويغانمساڭ پۇشمان بولۇر،
ئۇ پۇشايمان ئاخىر ساڭا دۈشمەن بولۇر،
يۈرەكىتكى زەرداپ سۇلار راست قان بولۇر،
ئەل قوتۇلماي نەس قۇللۇقتىن ۋەيران بولۇر،
قانلىق تارىخ ساۋىقىنى يادلا ئويغان!

ھەيدە ياۋنى يولاتمىغىن ئۆز يېرىڭگە،
تۆت قورالنى، قۇۋۋەت كىرسۇن شۇ بېلىڭگە،
ئاچ نېجىسلار قول سوزمىسۇن قان-تېرىڭگە،
بەخت كەلمەس خوجا بولماي ئۆز ئېلىڭگە،
كەلدى پۇرسەت ۋۇلقان بولۇپ پارتلا ئويغان!

ئال قورالنى، بايرىقىمغا ئەركىن باققىن،
يۈرۈكىڭدە ئەل مېھرىدىن چىراق ياققىن،
رەھىم قىلماي زالىم تەختىنى قويماي چاققىن،
كۆرەش بىلەن ئەركىن-ئازات دەۋران تاپقىن،
ئوتلۇق كۆرەش داۋانىدىن ئاتلا ئويغان!

1970-يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى-غۇلجا.

ئانامغا

ئانا ئەركىن يۇرەلمەيمەن كېزىپ كەڭرى دىيارىمنى،
پۇتۇم زەنجىردە باغلاقلىق نېچۇك بەردىڭ ئاياغىمنى.

ئانا قولنى نېچۇك بەردىڭ قولۇم كويىزىدا ھەر دائىم،
ئېلىمگە ھېچ سالالمايمەن شۇل قەسرۇ- سارايىمنى.

ئانا كۆزنى نېچۇك بەردىڭ كۆزۈم پەرق ئەتمىسە ياخشى،
ھـــەق - ناھـــەقتىن سۆز ئاچسام پەلەك قىينايدۇ جانىمنى.

ئانا تىلنى نېچۇك بەردىڭ تىلىمدا قىلچە ئەركىم يوق،
دىلىم زەردابتا خۇن بولدى، ئېيتالماي ئاھۇ - زارىمنى.

ئانا دەيمەن، نېچۇك تۇغدۇڭ، سېلىپ قەلبىمگە بىر ئاتەش،
كۈيۈپ كۈل بولدۇم ھىجراندا كۆرۈشتۈرمەيدۇ يارىمنى.

ئانا كۈچ بەر شۇ ئوغلۇڭغا بولايمەن رۇستەمى پەلۋان،
يا مېنى پـــەلـــەك يـــۇتسۇن، يا ئالاي ئىنتىقامىمنى.

1970 - يىلى كۈز، ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا.

نېتەي

بىر كۆرۈپ ھۆسنىڭنى جانان مەن ئادا بولدۇم نېتەي،
دىل خۇشى ئارامىلىقىمدىن مەن جۇدا بولدۇم نېتەي.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئادرېسى

بىر بېقىپ شۇ كۆزلىرىدە مەھلىيا قىلدى مېنى،
ئەشۇ نىگار ئىشقىدىن مەن بىناۋا بولدۇم نېتەي.
مىڭ بالالەر كەلسە باشقا ياردىن ئۈمىتنى ئۈزمىدۇم،
يارنى دەپ چەكتىم ستەم بەختىم قارا بولدۇم نېتەي.

تۈن بىلەن قاتتىق ئىلشتىم ۋىسال تېگىنى قوغلىشىپ،
ئۈشبۇ يولدا يەتتى زەخمەت باغرىم يارا بولدۇم نېتەي.

بىر ئەمەسۇ مىڭ ئۈمۈردە كۆيلىسەم يار ۋەسلىنى،
ئەرزىمەستى شۇ نىگارغا مۇپتىلا بولدۇم نېتـــەي.

1970 - يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا.

قېنى

باغلىرىم تۆكمە كتە ياپراق گۈل ئۈزار جانان قېنى،
گۈزلىرىمگە مەڭگۈ خۇشتار ئاشىقى رىزۋان قېنى.

ئۆتتى يىللار، غەمدە دىللار، ھىجرىدە مەن كۆيگىلى،
كېلىمـــەن دەپ كەلمىدى ئول ۋەدىسى يالغان قېنى.

تۈن كېچە زۇلمەت ئىچىدە دىلبىرىڭ ئىزلەر ھامان،
شۇم رەقىپكە نەيزە ئۇرغان شىر يۈرەك پەلۋان قېنى.

كەلگىن تىزراق، بولما نامەرت، ئۈمرىمىز كۆرسۈن ۋىسال،
كــــەلمىسەڭ سۇلمامدۇ گۈل يۈرەكتىكى ئارمان قېنى؟

1970 ـ يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

باھاردا

بـــــاھــــــار چـــــاغى كىرىپ باققا كۆردۈم تاڭ شامالى بار،
بېغىم گۈللەرگە پۈر كەنگەن ئەجەپ خۇشخۇي جامالى بار.

قىلىپ تاماشا گۈللەرنى باقسام شۇ چىمەنلــــــەرگـــــە،
قىزىل گۈلۈم چېكەر ھەسرەت ئۈنىڭ خامۇش چىرايى بار.

دېدىم گۈلگە بولۇپ دىلكەش: «نىمە خەندانە كۈلمەيسەن،
نىچۈك غەمكىن بېشىڭ ئەگدىڭ، قۇلۇڭنىڭ بىر سوئالى بار؟»

گۈلۈم ئېيتۇر: «ئەي مەرت باغۋەن، كۈتسەم بۇلبۇلۇم كەلمەس،
ئۇنىڭ ھىجرىدە سارغايدىم، گۈلۈڭنىڭ نــــــە ئامــــــالى بار؟»

دېدىم گۈلگە: «باھار پەيتى ئۈمىتسىز بولما يارىڭدىن،
بۇلبۇلۇڭ كېلۇر تاڭدا بۇ ھىجرانىڭ ۋىسالى بار.»

1970 ـ يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قىزىل گۈل

باھار كەلمەي باغلارغا باغــۇ ـ بوستان بولامــدۇ؟
قىزىل گۈلۈم ئېچىلماي بۇلبۇل كېلىپ قۇنامدۇ؟

تېپىشماستىن شۇباغدا بۇلبۇل بىلەن قىزىل گۈل،
غەمكىن كۆڭلى باغۇەنىنىڭ چىن شاتلىققا تولامدۇ؟

كەلدى باھار. گۈلباھار. كەلدى ۋىسال دەملىرى،
قەرەلىنى كۈتمەستىن قىزىل گۈلۈم سۇلامدۇ؟

بۇلبۇل ئىشقىن سۆزلەر گۈل چىن ۋاپاغا ئەھد قىلىپ،
ئەركە، بىزەڭ شامالار ئەركىلەتــــــە ئۇنامــــــدۇ؟

1970 ـ يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

بىر كۈنى

(يولداش توختى قۇربانغا بېغىشلايمەن (1))

زالىم پەلەك كۆزلەردىن ئاققۇزدى قان بىر كۈنى ،
شۇندىن باشلاپ ماكانىم بولدى زىندان بىر كۈنى .

مىڭ دوزاقنىڭ ئازاۋى دۇچ كەلسىمــۇ زىنداندا ،
باش ئەگمىدىم جاللاتقا سۆزلەر ۋىجدان بىر كۈنى .

ئەركىنلىكتۇر شۇئارىم ، چاشتىم ئوتلۇق ئۇشقۇنلار ،
بۇ قاراڭغۇ زىمىندا يانار گــــــــۈلخــــان بىر كۈنى .

نېسىپ بۇلار يا بولماس تاڭ جىلۋىسىن بىر كۆرمەك ،
نېمــــە ئارمــــان تاڭنى دەپ بولسام قۇربان بىر كۈنى .

كۆمۈلسەممۇ تۇپراققا روھىم كېزەر شاتلىنىپ ،
ئازات ۋەتـــەن باغرىنى گۈلى خەندان بىر كۈنى .

1970 - يىلى ، كۈز . ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

(1) توختى قۇربان - شەرقىي تۈركىستان خەلق ئىنقىلاۋى پارتىيىسىنىڭ غوللۇق تەشكىلاتچىسى ۋە رەھبەرلىرىدىن بىرى. ئۇ گېزىتخانە ۋە نەشرىيات ئىدارىلىرىدا مەسئۇل خىزمەتلەردە ئىشلىگەن ئاتاغلىق ژورنالىست. 1970 - يىلى 29 - ماي ئۇرۇمچىدە كوممۇنىست خىتاي جاللاتلىرى تەرىپىدىن شەھىت قىلىنغان.

ئۇزۇكنىڭ ۋىداسى (1)

كۈز چېغى، كەڭ ئاسماننى باسقان زۇلمەت.
يالغۇزمەن، زىندان ئىچرە دىلدا ھـــەسرەت.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

جۇدالىق كۆلى بوگۈن - ئاخىرقى تۈن،
نە ئىدى ياندا بولسا مۇڭداش - ئۆلپەت؟

نە ئىدى قۇش بوپ ۋەتەن ئاسمىنىدا،
قەدىردان ۋادىلارنى كەزسەم بىر رەت.

ئۇھ، كۆيــــەك! يانار يۈرەك، يالغۇز باشقــا،
ھەي ئۇزۇك، چۈشكەن تاغدەك ئېغىر كۆلپەت.

قەلبىمدە ۋەتــەن مېھرى، ئەرتە تاڭدا،
بارۇرمەن مويتۇگزىغا (2) تۇزۇپ قامەت.

بوينۇمدا قانلىق قۇۋۇق، پۇتتا كىشــەن،
تۇرغاندا ئۆلۈم كۈتۈپ سوگىغى سائەت.

ھەيران بوپ سورار مەنلىن جاڭجۇن خىتاي:
«ئىسيانچى، نېچۈن قىلدىڭ سەن جىنايەت؟

بېيجىڭلىق ئۇلۇغ خاقان پاناھ بولســا،
ئېلىڭغا شۇ ئەمەسمۇ زور سائادەت؟»

مەن دەرمەن: «ئەي، قۇللۇقنىڭ ھۆكۈمرانى،
دىلىڭغا مەڭگۈ ياتتۇر ئەرك، ئادالـــــەت.

بۇ تۇپراق - مېنىڭ تۇغقان ئانام بولــــۇر،
قان - تېرىم تۆكمەك ماڭا بەختۇ - ئامەت.

ئۈستۈممەن ئۆز يېرىمدە ئەركىن - ئازات،
قىلمىدىم يات ھەققىگە قىل خىيانـــــەت.

سەن ياتسەن، سەن قاتىلى گۈزل ئېلىمنىڭ،
تۇغۇڭدىن ياغار ئاچلىق، قان، جاھالــــەت.

بېرىپ ئېيت بېيجىڭدىكى خاقانىڭغــــا،
كېرەكمەس ئۇلدىن بىزگە «زور شاپائەت»

بۇ تۇپراق - ئەشىيان ئەمەس ساڭا گۆردۇر،
چۈش كۆرۈپ قىلما بۇندا سەن خىيالەت!»

ئورنىدىن چاچراپ تۇرار جاڭجۈن خىتاي،
قىلالماي سۆزلىرىمگە سەبرۇ - تاقــەت:

«بەس يېتەر، ئىسيانكارلار سادىق نەسلى،
لەۋزىڭگە كەلتۈرمىدىڭ قىل ئاھانەت.

تارتۇغۇم ساڭــــا ئەمدى ئۆتكــۈر پالتا،
باتۇرلۇق شۆھرىتىڭنى قىلاي ھۆرمەت!»

ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئامبىرى

شۇندامەن ۋىدا ئېيتىپ ئانا ئەلگــــــــە،
كۆتەككە باش قويارمەن تېپىپ راھەت...

قار- بوران، جۇدۇن - چاپقۇن ئۆتەر يىللار،
قەۋرەمدىن ئىزمۇ قالماي يوتەر پەقەت.

ياشايمەن «ئەركا» دېگەننىڭ تىلىگىدە،
ئەۋلاتلار ئۆمرى بىلەن ياشاپ ئەبەت...

1970 - يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

(1) نۇزۇگۇم - ئۇيغۇر خەلقىنىڭ 19 - ئەسىردىكى مانجۇ ئىستىلاچىلىرىغا قارشى كۈرىشىدە قەھرىمانلارچە كۈرەش قىلىپ، مەرتلەرچە قۇربان بولغان مىللىي قەھرىمان.

(2) مويتۇگزا - ئىلىدىكى جازا مەيدانى.

مەختۇمسۇلاغا

(چىن تۆمۈر ھېكايىسىنى ئەسلەپ...)

دەرىخا، ئەي مەختۇم، قىلتاقىقا چۈشتۈڭ،
ئۆزگۈ، دەپ يالماۋۇزغا نىچۈن يول تۇتتۇڭ،
قېنىڭنى ئىچتى شۇم داغدا قان يۇتتۇڭ،

قېنى ئۇ چىن تۆمۈر يۈرەملىۇ تــاغــدا؟
ھالىڭدىن خەۋەردار، يا بولمــاي ئاگــاھ،
كۆت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

يالماۋۇز قاتىلى كۆلگـــەن ئۆمرۈڭنىڭ،
زەھەرلىك قوزغۇنى غونچە گــۈلۈڭنىڭ،
يۈزىگە چۈشكەن داغ يورۇق كۆنۈڭنىڭ،
ئۆنۈڭتتۇڭ سۆزلەرنى بولدۇڭ ياۋغا خـــار،
دەردىڭدە كۆنۈ- تۈن ئاكـــاڭ بىقـــارار،
كۆت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

بـــوۋىـــلار ماكـــانى باغلىرىڭ خـــازان،
بـــاتـــۇرنىڭ دىلدا ئىنتىقـــام، پىغـــان،
تۇنلەرنى تـــەرك ئىتىپ، ئاشار تاغ - داۋان،
دۈشمەنگە چەيلەتكـــەيمۇ پاك دىيارىنى،
نامەرتكە خار ئەتكەيمۇ جىگـــەر - باغرىنى،
كۆت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

خان تەگرى پاسبان بـــاتـــۇر بېشىغـــا،
بوۋىلار روھى يار قـــۇتلـــۇق ئىشىغـــا،
ۋاپـــادار دوســتـــنى ئېلىپ قېشىغـــا،

قەلبىدە ئەل مېھرى، مەختۇم سۇلاسى،
ئاستىدا ئاق بوز ئېتى، قىلىچ ھەمراسى،
كۆزەت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

يەتتە ئەمەس، يەتتە مىڭ بولسۇن ياۋ بېشى،
ئۇنى ھېچ قۇتقۇزالماس سىرلىق تىلسىمى.
باتۇرنىڭ قولىدادۇر كاززاپىنىڭ جېنى،
ئەل ئۈچۈن ئالماستىن قانلىق ئىنتىقام،
باتۇرنىڭ يۈرىكى تاپارمۇ ئارام؟
كۆزەت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

ئۇپۇق ئاقارماقتا، ئاكاك مەرت كېلۈر،
كەڭ زېمىن ياشنىغاي، چۆللەر گۈل بولۇر،
كۆزۈڭدىن مەڭگۈلۈك ياشلىرىڭ قۇرۇر،
كۆت ۋىسال تېڭىنى، كۆزۈم قاراسى،
نىجادىڭ سەن كەبى ھەم تاڭ مەھلىياسى،
كۆزەت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

1970 - يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى غۇلجا

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قىز قەلبى

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقـــى...
مەن ئۆسۈپ چوڭ بولغان تونۇش قىرغاقتىن.
كۆڭلۈمدە ھەسرەتنىڭ قانلىق، ياش دېغى،
كېلىمەن يارىمنى ئەسلـــەپ يىراقـــتىن...

گۈپـۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
شۇ ئۆتكـــەن دەملەرنى سېلىپ يادىمغا،
بۇندا بىز تەڭ تۆشلەر ھەر باھار چېغى،
كۆكلەمنى قۇتلىغان كۈنلەر ئالدىمدا...

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پـۇرىقى...
ئۇ چاغلار بىلمەيتتۇق قايغۇ- ئەلـــەمنى.
كۆڭلىمىز خوشلۇقتا، تۆمەننىڭ سۈيى،
سۇغارغان بىز سۆيگەن يېشىل چىمەننى.

گـــۈپـــۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پـــۇرىـــقى...
شوخ، بەگۈۋاش دوستلۇرۇم قەۋەت كۆپ ئىدى.
شـــۇلارنىڭ ئىچىـــدە شوخلاردىن بـــىرى؛
كۆڭلۈمنىڭ خوشلىقى - ئىجىل جۈپ ئـــىدى.

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
تەگتۈشۈم - تام قوشنا بىر تەنتەك بالا.
تاللاردىن ئات مىنەر، مەنمۇ ئىشەنتىم
بېشىمغا چەمبىرەك، چىپچىمغا جالا...

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
تەگتۈشۈم رەنجىتىپ دەيتتى: «ھاماقەت».
بىر دەملىك ماي تارتىپ ئىزدەيتتىم ئۇنى،
بالىلىق جاگجىلى بىلمەس ئاداۋەت.

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
ئويناتتۇق ئويۇننىڭ قېپىنى يېرىپ.
كۈن قايتسا قايتاتتۇق بالىلىق بېغى،
قالاتتى دەستىلەپ گۈللەرنى بىرىپ...

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
مەكتەپكە يول ئالدۇق تەگتۈشۈم بىلەن.
قوللاردا «ئېلىپبە»، دىللار يورىدى،
ئانامدەك ئاسرىغان بىز ئەزىز ۋەتەن.

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
ۋەتەن مېھرى بىلەن ئۇلغايدى ھىسلار.

جەڭگىۋارلىك باغلىدى سۆيگۈ رىشتىنى،
ئۇنى ھېچ ئۈزەلمىدى ئۆتكەن يىللار.

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جەڭگە پۇرىقى...
چەمەن ۋىسال كۈيىنى ئېيتىدۇ ئاستا.
پەلەك خازان قىلدى كۆڭلۈم بېغىنى،
ئويناق كۆزلىرىمنى تولدۇردى ياشقا.

گـــۈپۈلدەپ كېلىدۇ جەڭگـــەدە پۇرىقى...
ئەي پەلـــەك، يارىمدىن سەن قىلدىڭ جۇدا.
ۋەتـــەننى سۆيگەنى شـــۇمـــۇ ئەيىبى،
مىڭ لەنەت! ساڭا ئەي «بىچەڭلىك خۇدا»

گۈپۈلدەپ كېلىدو جەڭگەدە پۇرىقى...
قېنى ئۇ، چەمەندىن قېنى بىر نىشان.
جەڭگىۋارلىك تۈزۈپدە تىككەن سىمىلىرى،
ياشلىق ھېسلىرىمنى خورلايدۇ زامان.

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جەڭگەدە پۇرىقى...
ئەمدى بۇ چەمەنلەر قاپتۇ سارغىيىپ.
جەڭگىۋارلىك يېنىدا زىندانىڭ تېمـــى،
قارايدۇ بەختىمگـــە ھەردەم ئالىيىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۇپۇلدەپ كېلىدۇ جىگـــــدە پۇرىقى...
چىمەننىڭ ھۆسنىگە داغ بۇپتۇ زىندان.
ئامرىقىم ياتقانـــدۇ ئەسلەپ جىگـــدىنى،
قەدىناس شۇ يەردە چېكىپ دەرت ـ پىغان.

گۇپۇلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
كۆزلىرىم ئۆتىدۇ تەشۋىشتە، غەمدە.
ئاققاندا تۈمـــەننىڭ لايقا سۇلىرى،
يۈرەكنى ئېزىدۇ ھەسرەت ـ ئەلەمدە.

گۇپۇلدەپ كېلىدۇ جىگـــدە پۇرىقى...
چىن باھار كەلسىدى، كۈلسىدى ھايات.
سولاشقان ۋەتەننىڭ گۈل چىمەنلىرى،
ياشنارمۇ قايتىدىن، بولارمـــۇ ئاۋات؟!

گۇپۇلدەپ كېلىدۇ جىگـــدە پۇرىقى...
ئۆمرۈمنىڭ مەزمۇنى دىلغا خـــۇمالىق.
باھارنى كۆرمىگەن قەلبىمنىڭ گۈلى،
كۆتمەن دەرت چەككەن يارىمغا تالىق.

گـــۇپـــۇلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
مەن ئۇسۇپ چوڭ بولغان تونۇش قىرغاقتىن.

كۆڭلۈمدە ھەسرەتنىڭ قاتلىق ياش دېغى،
كېلىمەن يارىمنى ئەسلەپ يىراقتىن...
1970 ـ يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

غەلەت

ئېلىم كەڭ ئەزەلدىنلا ماڭا ئەشيان ،
ئەجداتلار قان ـ تەر تۆكۈپ ئەتكەن بوستان.
ۋەتەن دەپ تالاي مەرتلەر بولۇپ قۇربان ،
ئېلىمگە ئەندىگىنە كەلسە ئىمكان ،
كەلدىڭسەن بولماق بولۇپ پۇشتى ـ پاناھ ،
ئىشەندىم بىر ئۈززۈمگە تاپتىم بالا ،
ھەي لوۋاڭ، شۇندا قىلغان ئەھدىڭ غەلەت.

بايلىقى بەختى ئىدى گۈل ئېلىمنىڭ،
بار بايلىق مۇسىدۇر قان ـ تېرىمنىڭ،
يېتىمى يانا بولدۇم يات ھېكىمىمنىڭ،
ئۇسسۇزلۇقى ھېچ قانمىدى بۇ دىلىمنىڭ،
يەر، بايلىق بۇ كەڭ ۋەتەن ئۈززۈمگە يات،
نامەرتكە بىر قۇل بولدۇم چەكتىم پەريات،
ھەي لوۋاڭ، ئاتا قىلغان پەخرىڭ غەلەت!

دان تېرىپ قوناق يېدىم ھېچ تويمىدۇم،
مال بېقىپ ئوت - چۆپ يېدىم گۆش كۆرمىدۇم،
جاي سېلىپ ئايۋان ئىچىرە مەن قونمىدۇم،
ئىشىمدىن بەرىكەت ئۇچتى، ھېچ ئۆگمىدۇم
مېغىزىنى قان - تېرىمىنىڭ چاقار ئالىچاق!
دۇنيادا ناتاۋانمەن بولدۇم قاششاق،
ھەي لوۋاك، تاپا قىلغان بەختىڭ غەلەت!

باغۋەنمەن ئۆمرۈم بويى كۆچەت ئەكتىم،
ئەجرىمگە ئېلىم ئېغىز تەگسە دەتتىم،
ئېلىم ئەمەس، بالام دەيدۇ: «جىگدە يەتتىم»،
ھەيرانمەن كىملەر ئۇچۇن جاپا چەكتىم،
ئۆشۈيسەن قالسۇن ئازراق جىگدە، قاقمۇ،
ئاچ نەپسىڭ تويماس ھېچ بىر كۈيىقاپمۇ،
ھەي لوۋاك، شىپا قىلغان قەنتىڭ غەلەت!

توقۇيمەن كېچە - كۈندۈز ئەتلەس، گىلەم،
بۇ مېھنەت مېنى ئەزدى كۆززۈمدە نەم،
يۈرىكىم قېنى ئاقار مېلىم كۆركەم،
يۈرىيسەن زىلچەم ئۆزرە دەسسەپ بىغەم،
رەھىمسىز تاشيۈرە كىسەن ئوتتا ياندىم،
ئالقانچە كىگىزىم يوق يەردە قالدىم،
ھەي لوۋاك، جاكا قىلغان شەرىڭ غەلەت!

بولدۇممەن ئۆز يۇرتۇمدا غېرىپ ـ غۇرۋا،
تۇغقۇشلۇق باسالمايمەن بوينۇم قىلـــدا،
يۇزۇمنىڭ نۇرى كەتتى قايغۇم دىلـــدا،
باللىرىم كۆزەلمەيمەن ئايدا، يىلـــدا،
يۇرۇيمەن ئۆز يۇرتۇمدا قانلار يۇتـۇپ،
جۇت بولۇپ يۇلتۇزۇمنى ئالغان توسۇپ،
ھەي لوۋاڭ، ۋەدە قىلغان دەۋرىڭ غەلـەت!

ماختايسەن قۇياشىم دەپ بىر قاۋاننـــى،
شۇ قۇياش يورۇتارمىش بار جاھاننـــى،
زالىمغا چوقۇن دەيسەن قىناپ جـاننـــى،
بەخت ئەمەس، كۆردۇم ئاققان دەريا قاننى،
ئۇ قۇللۇق، جاھالەتنىڭ شۇم خۇداســـى،
بويىندا مىليون جاننىڭ قان قىســـاســـى،
ھەي لوۋاڭ، ناۋا قىلغان شەمسىڭ غەلـەت!

ئەرك دىسە، ئەرك دېگەننىڭ تىلىن كەستىڭ،
ئەل دىســـــە، دۇمبىسىدىن تاسما ئەشتىڭ،
قان تۆكۇش، بەدنام توقۇش سېنىڭ قەستىڭ،
ئېيتقىنا زۇ تاغاگىدىن بارمۇ پـــــەرقىـــڭ؟
ئېلىم قۇل، زارلار تۈندە ۋەتـــەن ۋەيـــران،
كەڭ تۇپراق ئۆزەم ئۈچۈن بولدى زىنـــدان،
ھەي لوۋاڭ، ساپا قىلغان ئەركىڭ غەلـــەت!

بىلدىممەن مەن يېغلىسام، سەن كۈلسەن،
بېشىمدا ياڭاق چېقىپ سەن يۈرسەن،
دەردىمنى ئۆزەم بىلىپ جىم يۈرىمەن،
خەپ توختا كىملىكىمنى بىر كۆرسەن،
ئىشەنمە قانلىق قامچا، قۇياشقا،
تىقارمەن سامان قاپلاپ شۇ پوستۇڭغا،
ھەي لوۋاڭ، شۇ ئىشەنگەن تەختىڭ غەلەت!
1970 ـ يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

باي يولىدا

(1960 ـ يىل باي پاجىئەسىنىڭ قۇربانلىرىغا (1))

كۈن غۇبارلىق، كۆكنى چاڭ باسقان،
كۈز شاملى توختىماي بەرگ ـ غازاڭ تۆكەر.
باي يولى قايغۇلۇق، مىدىرلاپ ئاران،
شۇ يولدىن ناتاۋان مۇساپىر كېلەر.

چەكمىنى ئۆشنىدە، رەڭگى ئۆچۈپتۇ،
سويلىدا باغلىغان ئاجىز بىلىنى.
گەۋدىسى قۇرۇق تۆش، قەددى يا بۈپتۇ،
قەۋەتلەپ گەز باغلاپ قاپتۇ لېۋىنى.

ـ يولوچى مېڭىپسەن مەنزىلىڭ قاـيان،
نىچۈن چۆللەر ئارا يالغۇز كېزىسەن؟
بىلدىم بىر دەرتمەنسەن، سەپىرىڭ يامان،
پەيلىڭدىن قايت، چۆلدە بىكار ئېزىسەن.

ـ قېرىنداش، سورىمىغىن شۇ دەمدە ھالىم،
كۆيگەن دىل يارامغا ئاچچىق تۇز سەپمە!
غەم ـ قايغۇ، ئەلەمگــــــە مۇشتاق ئاۋازىم،
تىنچ قوي، ئازار بىرىپ تارىمنى چە كمە!

جاپاكەش ئوغلىمەن، مېھنەتكەجەش ئەھلى،
شۇ ئۆسكەن ماكانىم گــــۈزەل باي ئىدى.
بوۋىلار مەرت ئۆتكەن قويىنى كەڭ، سېخى،
تۇپرىقى زەپ مۇنبەت ئەجەپ جاي ئىدى.

باغ خازان، ئەل ۋەيران، قالمىدى گىيا،
ئۆلۈم ياغدۇراتتى ئاچلىق ۋابـــــاسى...
جۇت بۇلۇت لەيلەيدۇ كۆرۈپ تاماشا،
كۆزتكىنى ئەشۇدۇر ـ نەق مۇددىئاسى...

ئانامنى، باللىرىم قولۇمدا كــــۆمدۈم...
باشقىغا كەلگەندە قالمىدى ھـــــالىم.

بايي ئەمدى مازاردۇر، تاشلىدىم يۇرتۇمْ،
قېرىنداش، سورىساڭ ئېغىر گــۇناھىم.

پەلەك يار بولمىدى بەختىمگە ياتكــەن،
بەرىكىلىك قازىنىمنى ئۆردىيۇ چــاقتــى.
پەلەك گۈل ئەمەسكەن، باغرىمغا تىكەن،
مېنى زار قاخشاتتى، ئوتلارغـــا يـــاقتى.

كېتەيمەن باش ئېلىپ يىراق يەرلەرگـــــە،
كۆرمەي شۇ يۇرتۇمنى كۆرۈش بەك ئازاپ.
بەلكىم بار، ئەجىلىم دەشتى چۆللــــەردە،
يا، ياقا يۇرتلاردا بولارمـــــــەن خاراپ...

كەتتىڭسەن ئاستىلاپ جىم قەدەم تاشلاپ،
شۇ غەمكىن سۆرىتىڭ كۆزىمدە قالــدى.
كەتتىڭسەن ھەسرەتتە يوللارنى ياشلاپ،
ئايانچلىق سۆزلىرىڭ سۆزۈمدە قالـــدى.

بارســـــەن يىراقتا، قــۇياش پاتماقتا،
بېشىڭدىن كەتمەيتۇ زۇلمەتلىك بولۇت.
بارسەن مىدىرلاپ غەمكىن ئۇيــــۇقتا،
گاھىدا كۆرۈنۈپ، گـــاھى يوقۇلۇپ.

بارسەن تەقدىرنىڭ مۈشكۈل يوللىرى،
قىسمىتىڭ ئاپارمۇ شاتلىق، ھــالاۋەت!
بارسەن ئىشلىرىڭ كەلسۇن ئوڭدىن،
يولۇچى، يولۇڭ ئاق، بولغىن سالامــەت!

1970 - يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

(1) 1945 - يىلى ئاقسۇ'نى ئازات قىلغان شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئارمىيىسىنى قوللىغان باي خەلقلەرنى ئۆچ ئېلىش مەقسىتىدە، خىتاي جاللاتلىرى 1960 - يىلى سۇنئىي ئاچارچىلىق ئاپىتى پەيدا قىلىپ، ئىسكىلاتلاردىكى ئاشلىقنى يېچەتلەپ قويۇپ، پۈتۈن باي ناھىيەسى خەلقىنى ئاچلىقتىن ئۆلتۈردى. بۇ خىل قاتىللىق باشقا جايلاردىمۇ يۈز بەردى. قاتىل خىتايلار جازالىنىش ئورنىغا ئۆستۈرۈلۈپ ئۆرۈمچىگە يۆتكەلدى.

ھايات ھەققىدە ئويلار

(سىكىل)

دوستۇمغا

ھاياتلىق ئېقىن دەريا - ئۆمۈر ئۆتـــەر ،
ئەر ئۆمرى ھاياتلىققا بىرلا نەپـــەس .
ھاياتلىق ئەل ئىشقىلە قىممەت گۆزەر ،
بىھۇدە خىياللارغا بۆلمە ھـــەۋەس .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھايات بار شۇنچە قىسقا ئۇنىڭ شانــى ،
مىڭ يىللار مەنزىلىنى بېسىپ ئۆتكــەن .
ئەلنى دە، ھاياتلىقنىڭ شــــۇ مىزانى ،
ئۇنىڭسىز ھايات بىر تىز قۇمغا چۈشكەن .

بۇئۆمرۈم - بەختىم دەيدۇ نەس ساتقۇنلار ،
ياش ئاققان چاناقلاردىن مەيلــــەر ئىچىپ .
يات دۈشمەن ئىشىگىدىن يــــالاق يــالار ،
كۆرەڭلەر ئەل بەختىنىڭ كۆكىن سېتىپ .

قورقاقلار راھـــــەتنى دەپ ساتار بىرىن ،
تاپقىنى ئالتۇن ئەمەس ئىسسىق گـــــەندە .
تور ئوغلان ، ئاقلا ئەلنىڭ ئار - نومۇسىن ،
بولمىغىن ياۋۇز ياۋغــــا مىسكىن بەنـــدە .

قانات ياز جۇدۇنلۇق كۆك تۇمانلاردا ،
چېلىشچان قەيسەرلەرنى سۆيەر ھايات .
قاغــــدەك پانا تاپمـــــا دالدىلاردا،
ياشىغىن بۈركۈت بولۇپ قېقىپ قانات .

كۈن كېلەر ، بىر كۈن كېلەر مەزلۇم ئەلگە ،
ئەل بېغى كۆيسە كۆيەر ، بەختى كۆيمەس .

قەترەم بار، سەنمۇ دىگىن قان ، ياش ، تەردە ،
ئەل غېمى ، ئەل ئىشقىنىڭ ئەجرى ئۆلمەس .

1970 - يىلى ، كۈز . ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

ھايات ۋە ئۆلۈم

(ل . مۇتەللىپكە)

ئىخ ئۆلۈم ، رەھىمسىزدۇر دەھشەت شۇنچە ،
شـــــۇ ئۆلـــۈم ھاياتلىققا ئىجىل - گېزەك .
بەزىدە سۇلار گۈللـــــەر ، سۇلار غۇنچە ،
ئۆلۈم بار ھاياتلىققا مەڭـــگـــــۈ بىزەك .

ئۆلۈم ھېچ دەھشەت ئەمەس ، بىلسەڭ ئەگەر ،
ساتقۇنلۇق - ئىشت قەۋمدە ئۆلۈش دەھشەت .
سادىق قەلب ، مەرت شېھىدلار ئۆلمەي ئۆتەر ،
دىللاردا تەگرى كەبى كۆتۈرۈپ قــــەد .

ئۆلۈم بار ، مىڭ تىرىكتىن ئۆلۈغ ھەتتا ،
تۇغ بولۇپ يول باشلايدۇ بار ھاياتـــــقا .

1970 - يىلى ، كۈز . ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

ئۇيغۇر كىتاب تورىيكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئادرېسى

ئۈزەڭگە

هاياتلىق بىرلا ئۆتكــــەل بىز كېتىمىز ،
بىر ـ بىرلەپ كۆمەر بىزنى ئانا تۇپراق .
يۇقۇلار سايە ئوخشاش بۇ جىسمىمىز ،
تۇققانلار زارلاشسىمۇ يىغلاپ ئۇزاق . . . .

ئۇنتۇلماس قىلغان ئەجرە ـ خالىس مېھنەت ،
ئەل ئۈچۈن ، ۋەتەن ئۈچۈن تۆكۈلگەن قان .
نامەرتكە يېغىپ نەپرەت ، مەرتكە ھۆرمەت ،
ئەۋلاتلار ئۆمرى بىلەن ياشار ھـــامـــــان .

نىجادى ، ئەل ئىشىغا ئۈزەڭگىنى ئات ،
« ياماندىن دات قالىدۇ، ياخشىدىن ئات » .

1970 ـ يىلى ، كۈز . ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

... گە

ئىنساننىڭ ئۆمرى قىسقا بەختى چاغلىق،
بەختىدىن دەردى كۆپتۇر قەلبى داغلىق.

كۈن كېلەر، تۈنگە ئوخشاش بەزەن باشقا،
كۆزلىرىڭ تۇلار بەلكىم قانلىق ياشقـــا .

سۈ دىسەڭ بېرەر ھايات ئاچچىق ئاغــۇ،
بېشىڭنى تاغـــدەك باسار ئازاپ - قايغــۇ.

كاڭ پەلەك بىزار قىلغان ئېغىر دەملـــەر،
نالىما ئۆز بېشىڭدىن ئېلىڭنى كــــۆر.
مىليون جان چېكەر تۈندە دەرت ئەلەملەر،
چەيلەنگەن ياۋ ئاستىدا بېغىڭنى كـــۆر.

ئەل غىمى، ئەل قايغۇسىن ئۆز غېمىم دە،
سەن بىلسەڭ مەزلۇم ئەلنىڭ بىر پارسى.
ئەل تاپسا سائادەتلىك يورۇق كۈنلــەر،
ئوڭشىلار يۈرىكىڭنىڭ دەرت - يارسى.

كۆيتە كۈچ، كۆيتە قۇدرەت كۆيكە باققىن،
ئەل بار كىم تەرك ئەتمەس بەخت قۇشـــــى.
دولقۇن بوپ ئەل بىلەن تەڭ ياۋنى بـــاسقىن،
غالىپتۇر ھەق - ئادالەت كۆپنىڭ كـــۈچى.

كىرمىگىن ئۈمىتسىزلىك كـــوچىسىغا،
ئەجرى قىل، سەبرىسىزلىك پەيلى شەيتان.
بۈگۈنكى ئەرزىمەس گـــۈل غونچىسىدا،
يۈز ئاچار كۈتكەن گۈلۈڭ كۈلۈپ خەندان.

1971 - يىلى، قىش. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قانلىق خەتلەر

تۈن ، زىندان ، ئاخىرقى تۈن ، مەھبۇس بىلەر ،
ئۇ خوشال قالدى سادىق قەسىمگــــــــە .
سوڭغى رەت تامغا يازار قانلىق خەتلــــەر ،
خوش ئېيتىپ جاندىن ئەزىز ۋەتىنىگـــــــە .

ئۈچمىدى ئۆتتى يىللار شۇ قانلىق خەت ،
جاللاتنىڭ يۈرىكىگە دەھشەت ســالار .
قۇربانلار كېتەر خەتكە بېرىپ زىننەت ،
ئارمىنى ساپ قانلاردا كۆزنــدەك يانــار .

ھېچ قاچان بىكار كەتمەس ئاققان قانلار ،
ئۆلمەيدۇ كۈرەش بىلەن ياتقان جانلار !

1970 - يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

تۆمۈر روجەك كەيندە...

(ۋەتەندىشىم سۈيۈنگۈلگە (1) بېغىشلايمەن)

تۆمۈر روجەك كەيندە كۆردۈم سەنەمنى،
ئەركىنلىككە بەل باغلىغان قېشى قەلەمنى.

قېشى قەلـــەم زىندان ئىچرە ئۆتتى سىناقتىن،
پىسەنت قىلماي ئۆز بىشىغا كەلگەن ئەلەمنى.

غالىپ چىقتى ئەل - يۇرتىغا بولغان پاك مېهرى،
ئۇمۇ كۆردى زىندانلاردا قانلىق كىشەنـــنى.

هەر مىنۇتتا نۇزۇك روهىن دىلدا ياد ئېتىپ،
ئۇنۇتمىدى ۋەتىنىگە بەرگەن قەسەمنى.

بەزەن تۆندە يار، ئېلىنىك ئوتلۇق مېهرىدىن،
كىرىپىكلىرى ئىلىندۇرار ئۈنچە - شەبنەمنى.

كۆتەر دىلبەر ئۈمىتلىرى ئالدىماس ئەسلا،
كېلەر بىر كۈن سۆيگەن يارى تۇتۇپ ئەلەمنى.

1970 - يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى غۇلجا

(1) سۆيۈنگۈل ۋەلىيېۋا: تاتار، 1964 - يىلى ئۆرۈمچى تىببىي

ئىنستىتۇتىدا ئوقۇغۇچى ۋاقتىدا كوممۇنىستلارغا قارشى يەر ئاستى تەشكىلاتىغا قاتنىشىپ قولغا ئېلىنىپ، ئۈچ يىل تۈرمىدە ياتقان. 1981 ـ يىلى ، ئەكسىلئىنقىلابچى ، قالپىقى بىلەن ئاۋىستىرالىيەگە چىقىپ كېتىپ، تۈركىستان جەمئىيىتىنى قۇرۇشقا قاتناشقان.

تەڭرى بۆركۈتى

(1970 ـ يىلى، 29 ـ ماي (1) قۇربانلىرىغا بېغىشلايمەن)

ئاپپاق باشلىق چوققىلار سوزۇلغاندۇر يىراققا،
سەن تەڭرىسى تاغلارنىڭ ـ سەن بۆركۈتلەر ماكانى.
سېنىڭ داڭقىڭ، شۆھرىتىڭ يېزىلغاندۇر تارىخقا،
تارىم بىلەن جۇڭغارنىڭ سەنسەن ئۆچمەس باھارى.

كۆزۈم تىكسەم تارىخقا بۆركۈتلىرىڭ ئىسيانكار،
پېشانەڭدە قورۇقىڭ ھەر تالىسى مىڭ داستان.
ھەر داستاندا بۆركۈتلەر ياۋنى يەڭگەن قىساسكار،
ياۋغا ئۆلۈم، ئەلگە بەخت ئاچقان قانلىق چوڭ مەيدان.

ئەشۇ ئۇلۇغ جەڭگاھتىن ئەلگە ئۇلۇغ شان كەلگەن،
ئاچ كۆز ياۋلار باغرىڭدىن ئەشيان ئەمەس گۆر تاپقان.
ئەجدادلارنىڭ مەرت روھى ئەۋلادلارغا كۈچ بەرگەن،
ئېلىڭ يايراپ، يۇرتۇڭ گۈل، سەن ئەتراپقا نۇر چاچقان!

قېنى ئەمدى شۆھرىتىڭ، قېنى مەغرۇر قامىتىڭ؟
يان باغرىڭدا ئۈۋ قىلار تۆنۈگۈنكى قەست دۈشمەن.
قانات يايغان قارا تۈن، قېنى يورۇق ئاپتاۋىڭ؟
قۇزغۇن قونغان باغلاردا سۇلۇشۇپتۇ گۈل ـ چىمەن.

رەڭۋاز تارىخ، مىڭ لەنەت! سەن جاۋاپكار بارلىققا،
تەقدىرىنى تەڭرىنىڭ بەردىڭ ياۋغا تۇتقۇزۇپ.
بوغدا ئۆززە ئولتۇرار بۆركۈت يېنىپ ئازاپتا،
نە ئارماندى، جەڭلەردە قالسا بۆركۈت ئۇتقۇزۇپ؟!

كۆز ئالدىدا بۆركۈتنىڭ ۋەيران بولغان ماكانى،
سۇ ئورنىغا قان تولغان كۆرەر بوغدا كۆلىنى.
قېنى، دەيدۇ تەڭرىنىڭ قەد كۆتەرگەن شاھانى،
كۆرەر بۆركۈت چەيلەنگەن قار لەيلىسى گۈلىنى.

بۆركۈت كۆزى ئوت چاچار، باقار شەرق تەرەپكە،
ئاپتاپ ئەمەس، جۇت كېلەر ـ كېلەر قۇزغۇن توپلىرى.
قۇزغۇن قەستى باغلاردا، ئىزدەر يەمتۈك نەپسگە،
خازان بولۇپ زارلايدۇ ئۇنىڭ باسقان يوللىرى.
قىران بۆركۈت چاقىرار دوستلىرىنى غازاتقا،
سۇر-قۇزغۇننى، دەيدۇ ئۇ، بىز بۆركۈتلەر ئەۋلادى!
بۆركۈت ئۆمرى ئۆتكەنگەن كەڭ ئاسمان، ھۆر ھاياتقا،
مىڭ جانلاردىن ئېزىزدۇر ۋەتىنىنىڭ ھەر گىياھى!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

جەك باشلاندى... تەگسىز جەك، جۇدۇنلۇق تۈن بىر جەگگاھ،
ئوقتەك شۇڭغار مەرت بۈركــــــۈت قۇزغۇنلارنىڭ ئىچىدە.
ھەر پەرۋازدا قۇزغۇنلار ئىزدەر تۈندىن پەيت، پــــاناھ،
ھايات بىلـــــەن ماماتلىق بـــەل ئېلىشقان كېچــــدە...

قۇزغۇنلارنىڭ ھالى تەڭ، شىكەست يەتتى بۈركۈتكە،
نە ئارماندى بىر كۆرسە يانسا كۈتكەن يۇلتـــۇزى؟!
چۈشتى قىيا باغرىغا... بىنا بولدى بىر قــــــەۋرە...
ئارمان بىلەن كۆز يۇمدى ئاقباش تەگرى بۈركـــۈتى.

ئاقباش تەگرى ماتـــــەمدە. ئەزىم دەريا، ئورمانلار،
كۆيلەر بۈركۈت شانىنى - بۇ ئەركىنلىك قىسسىسى.
قۇچىقىدا قەۋرىنى سۆيەر ئاپپاق تـــۇمانـــلار،
بۇ بۈركۈتنىڭ ۋەتىنى - تەبىئەتنىڭ غۇســــــسى.

چۇقان سالار قۇزغۇنلار، جۇدۇنلۇق تۈن ۋەھىمدە،
ئۆمرى يەتەر قۇزغۇننىڭ ئاتار نۇرلۇق تاڭ بىلەن،
بالاپانلار ئۆمتۈلـــــەر قىـــــاس ئۆتى قەلبدە...
ئادا قىلار بۈركۈتنىڭ ئۆمىدىنى شان بىلـــــــەن.

قۇتۇپ يۇلتۇز يانماقتا، ئاقارماقتا ئۇپۇقـــــلار،
تاڭ پەرىسى گۈل تۇتۇپ كېلەر بىر كۈن سۈبھى دەم.

جەڭ باشلاندى... تەگسىز جەڭ، جۇدۇنلۇق تۈن بىر جەڭگاھ،
ئۇقتەك شۇڭغار مەرت بۈركـــــۈت قۇزغۇنلارنىڭ ئىچىدە.
ھەر پەرۋازدا قۇزغۇنلار ئىزدەر تۈزىدىن پەيت، پـــانـــاھ،
ھايات بىلـــــەن ماماتلىق بـــــەل ئېلىشقان كېچـــــدە...

قۇزغۇنلارنىڭ ھالى تەڭ، شىكەست يەتتى بۈركۈتكە،
نە ئارماندى بىر كۆرسە يانسا كۈتكەن يۇلتـــۇزى؟!
چۈشتى قىيا باغرىغا... بىنا بولدى بىر قـــــەۋرە...
ئارمان بىلەن كۆز يۇمدى ئاقباش تەگرى بۈركـــۈتى.

ئاقباش تەگرى ماتـــــەمدە. ئەزىم دەريا، ئورمانلار،
كۆيلەر بۈركۈت شانىنى - بۇ ئەركىنلىك قىسسىسى.
قۇچىقىدا قەۋرىنى سۆيەر ئاپپاق تـــۇمانـــلار،
بۇ بۈركۈتنىڭ ۋەتىنى - تەبىئەتنىڭ غۇســــسى.

چۇقان سالار قۇزغۇنلار، جۇدۇنلۇق تۈن ۋەھىمىدە،
ئۆمرى يېتەر قۇزغۇننىڭ ئاتار نۇرلۇق تاڭ بىلەن،
بالاپانلار ئۈمىتلـــەر قىســـاس ئوتى قەلبىدە...
ئادا قىلار بۈركۈتنىڭ ئۈمىدىنى شان بىلـــەن.

قۇتۇپ يۇلتۇز يانماقتا، ئاقارماقتا ئۇپۇقـــلار،
تاڭ پەرىسى گۈل تۇتۇپ كېلەر بىر كۈن سۈبھى دەم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قۇچىقىدا تەگرىنىڭ سانسىز بەلەنت چوقــقــىــلار،
قەھرىمانلار قـــەۋرىسى چوققىلاردىن مـــۇنەززەم.

1970 ـ يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

(1) 1970 يىلى 29 ـ ماي كۈنى خىتاي كوممۇنىستلىرى توختى قۇربان باشچىلىقىدىكى 29 نەپەر ۋەتەن پەرزەنتىنى ئۈرۈمچىدە ئېتىپ ئۆلتۈردى. مەمتىمىن ئىمىنوپىنى دوختۇرخانىدا شەھىد قىلدى. بىرقانچە يۈز مىڭ ئازاتلىق جەڭچىلىرىنى قىرغىن قىلغان بۇ قانلىق تېررور ۋەتەن تارىخىدا مەڭگۈ ئۇنتۇلماس كۈن بولۇپ قالدى.

ئېلىمسەن

مەن كىممەن دەيسەن سىلاپ پىشانەڭنى،
تىلسىزمەن ھېچكىم بىلمەس ئىشارەڭنى،
يوقاتتىڭ ئەلىمساقتىن بوۋاڭ قويغــــان،
مۇبارەك ئۇلۇغ نامۇ ـ نىشانــــەڭــــنى.
مىڭ لەنـــــەت، ئەشۇ رەگۋاز شۇم تارىخقا،
سەۋەپكـــــار قايغۇ ـ ئەلەم ئۇ بارلىقــــقــــا،
تىگى جۇت قەست دۈشمەننى كەلدى باشلاپ،
قۇچۇغــــۇڭ تۇلدى شۇندا ئاچ ـ زارلىققا...
ئېلىمســـــەن مۇڭــغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
يــات دۈشمـــەن ئايىغىدا پايىخـــان يۇرتۇم.

بايلىقىم ـ بەختىم دەيسەن ئەلگــــە قاراپ،
دان تېرىپ، مال باقىسەن تاغـــــدا زارلاپ،
كەيگىنىدەك ئەسكى چورۇق تاپالماپســـەن،
پۇتلىرىڭ يېغىر بۇپتۇ تاشلار يـــالاپ...
قارىغىن، ئاران كەلگەن ئۇ يات ئالــچـــاق،
سەمرىپ چوت سۇقىدۇ كۆڭلى خۇشچاق،
قان، تېرىڭ، كېتەر ئۇنىڭ ئاچ نەپسگــــە،
قالدىڭسەن لەۋنى چىشلەپ بولۇپ قاشاق...
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتـــــۇم،
ئاچ دۈشمەن ياڭاق چاققان خازان يۇرتـــۇم.

خۇدانى تاشلاپ قويۇپ، تاپتىڭ «خۇدا»،
ئۇ سېنى ئەل ئىشقىدىن قىلدى جـــۇدا،
شۇ «خۇدا» باشلاپ كەلدى بار ئاپەتــنى...
بەخت يوق خورلۇق يەتتى ساڭـــا ئۇدا.
ئاتالمىش شۇ «خۇدا» سى ئۇرغان جاللات،
ھەر سۆزى قان، ياش، ئاچلىق، ئاھۇ ـ پەرياد،
بىھۇش بۇپ «دۇرۇت» دىن سەن بىلمىدىڭ،
بىر كۈنى بىلىپ قالــۇر ئۇرۇق ـ ئەۋلات.
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يــۇرتــۇم،
شەيتانغا ئىمان ساتــقان نادان يـــۇرتـــۇم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يات دۈشمەن پەتنىسىگە قۇلاق سېلىپ،
دوستۇڭنى خوپ زارلاتتىڭ دۈشمەن بىلىپ،
تۇقۇنۇڭ تەييار قىلدى ساڭا ئورا،
كۆپ ئۆتمەي ئۇنىڭ چۈشتى ئاخىر كېلىپ.
سادىدىلىق شۇ خۇيۇڭغا ياتلا زوقمەن،
ئاغزىدا: «ھى - ھى» قىلار دىلدا ئۆچمەن،
قوي، بۆرە ياشىغانمۇ بىر قوتاندا،
قوي يېمەس گۆل بۆرىنى كىمكەن كۆرگەن؟
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
ياتقا كەڭ ئۆزگە قاپقان سەرسان يۇرتۇم.

بەختىم، دەپ كۆرەڭ سۆزلەپ داغىسۇ تاپتىڭ،
ئاقنانىنى كۆرمەي قويدۇڭ زاغرا ياقتىڭ،
ئىشلەيسەن تۆت جان بولۇپ يېرىم قوساق،
ئۆتكەندە باللىرىڭنى قانداق باقتىڭ؟
ئەپتىڭدىن تويا ياغار سەن كۈلسەن،
دەردىڭنى ئۆزەڭ بىلىپ جىم يۈرسەن،
قازنىڭ قۇسۇپ قاپتۇ ماي كۆرمەستىن،
خوجايىن چىش كولىسا تەلمۈرسەن.
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
يۈزلىدىن قېنى قاچقان نىمجان يۇرتۇم.

كونىلىقا، دىدىلىك بۆكنى ئوتقا تاشلاپ،
كىيپسەن خىيماۋزىنى باشقا قاپلاپ،
تەختىي تۆت چىشلىقلام بولدى ياتنىلىك،
شۇگلاشقا ئەۋرەم، دەيلۇ سىنى ماختاپ.
يا سەن بىر خىنەنلىك سەن، يا خۇنەنلىك،
ئىيتقىنا زادى سىنىك ئەسلىك نەلىك؟
تونالماي سىنى تۆتنىك ئارسىدىن،
ئۆز داداڭ ھەسرەت چىكەر دىلى غەملىك.
ئىلمسەن مۇگغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
گۇل ھۆسنۈڭ كەتتى قايان سامان يۇرتۇم.

بىر نارسەن چۆلدە كەزگەن يۇكلەر يۇدۇپ،
خوجايىن رازى ئەمەس شۇنچە يۇرۇپ،
بوزلايسەن ھار كەلگەندە كىتەلمەيسەن،
ئىشە كىنىڭ قۇيرىقىدىن چۇلۇك ئۇزۇپ.
قارا تۇن، تىپىرلايسەن ئۇيان - بۇيان،
كاژ پەلەك ساگا باقماس مەن ناتاۋان،
ئۆزگىلەر ئەرك تىپىپ بەختىن كۇيلەر،
ھە سەنچۇ قۇللۇقۇڭدا دەرتمەن ھامان.
ئىلمسەن مۇگغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
ئۇمۇسى خورلۇق تارتقان ھەيران يۇرتۇم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

كۆلگەندەك قىلغان بىلەن كۆزدە يېشىڭ،
تۈرىدەك تۇرغان بىلەن شورلۇق بېشىڭ،
بىلىمەن دەرغەزەپتەسەن كۈنى ـ تۈن،
تۇنجۇققان يانار تاغدۇر قەلبىڭ سىنىڭ.
ۋۇلقاندەك ئوت ئالارسەن كۈنلەر كېلىپ،
شۇ ئوتتا ياۋنىڭ تەختى پۈتەر يېنىپ،
تۇغۇلار چىن مەرتلىكتىن ئانا تەڭرى،
ئەركىنلىك سائادەتنىڭ نۇرىن چېچىپ.
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
ئامان بول، كېلەر بىر كۈن دەۋران يۇرتۇم.

1970 ـ يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

بايرام ئەرپىسىدە ....

(دوستۇم مۇرات ھەمرايۇپقا (1))

بۈگۈن بايرام شەرپىگە ئىچكەنسەن شاراپ ،
قەدەھلەرگە تولغۇزغانسەن بىزگىمۇ ئاتاپ .
مەنمۇ ئىچتىم زىندان ئىچرە مېھرىڭدا يېنىپ ،
كۆز ياشلىرىم قەترىسىدىن يولۇڭغا قاراپ .
كەلسەڭ باھار ئەييامدا ياشناتتى گۈلۈم ،
ئىچسەك ۋىسال شارابىنى بولماستىن خاراپ ....

1970 ـ يىلى ، 7 ـ نويابىر ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

(1) مۇراتبېك كېرىم ئوغلى ھەمرايۇپ (1936 ـ 1983) ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەتەنپەرۋەر زىيالىسى بولۇپ، تىل ـ ئەدەبىيات پەنلىرى بويىچە پروفېسسۇر ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن. س.س.س.ر. پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ مۇخبىر ئەزاسى، ئاتاقلىق شائىر ھەم تەرجىمان. شائىرنىڭ تاشكەنتتە ئوقۇۋاتقان چاغدىكى يېقىن دوستى.

پىشقەددەم جەڭچىنىڭ ئوغلىغا ۋەسىيتى

ئىشىت ئوغلۇم، ساڭا ئەمدى ئۇزۇن تارىخ ھىكـــــايـــەتتىن،
سۆزۈم باشلاي قۇلاق ئاڭلاپ، كۆزۈم كۆرگەن رىۋايەتتىن.

قەدىمى شەرقىي تۈركىستان بابالەرگە ماكان بولغان،
ئۇلاردىن مىراس بىزگە ئۇزۇن تارىخ داۋامـــەتتىن.

دىلىدا ۋەتەن مېھرى ئۇلۇغ ئەمگـــــەكنى يار قىلـغاچ،
قاقاس چۆللەرنى باغ قىلغان چېكىپ ئەجرۇ ـ رىيا زەتتىن.

تېغى ماللار بىلەن تولغان، قۇچاقلىرى چىمەنزارغا،
خامانلىرى تاغ بولغان گۆزەل، بۇغداي زىرائەتتىن.

جىمى ئالەمگە مەشھۇردى گـــــۈزەل قەشقەر بىلەن خوتەن،
ئىدىقۇت ھەم كۇچار، ئاقسۇ قالغاي قايسى داڭقى شۆھرەتتىن.

ئېلى مەردانە مېھماندوست، ئىلىم ـ سەنئەتكە كۆپ خۇشتار،
ئۆتەتتى كۈنلىرى خۇشچـــــاغ يىراقتى قايغۇ- ھەسرەتتىن.

ئۆتەتتى توختىماي كارۋان، يۈرەتتى ھەر تەرەپلەرگە،
كېلەتتى زارىقىپ سەييار چىن، ھىندى، سەمەرقەندتتىن.

جاھان بازارىدا مەشھۇر ئىپەك، گېلەمگە كان ئەردى،
چىمەنلەر ئۆلگە سورايتتى توقۇلغان خانۇ ـ ئەتلەستىن.

تالاي ئۆتتى ئالىم، شائىر ئەسىرلەر كۆكىدە چاقناپ،
ئۇلار ئالدىدا يۇلتۇزلار يۈزىن ياپقان خىجالەتتىن.

تېغىدا ياۋغا ئورۇن يوق، بېغىـــــدا قاغا ـ قۇزغۇنـــــغا،
تۇغۇلغان مەردۇ ـ مەيدانلار ئېلى بەرگەن شىجائەتتىن.

لېكىن خانلار سۈرۈپ ئىشرەت مەزلۇم ئەلنى خار قىلدى،
دىلىدا قالمىدى ئىنســـــــاپ يىراقلاشتـــى ديانـــــەتتىن.

تۇغۇلدى مىڭ بەختسىزلىك خىيانەت قىلدى شۇم خانلار،
نېمە كەلگەي شۇ دەم ئەلگە ياۋۇز دۈشمەن قاباھـــەتتىن.

كىرىپ كەلدى شۇ ئاچ دۈشمەن ئېلىمنىڭ بەختىنى كۆزلەپ،
تۆكۈلدى قېنى ـ تېرىك ئايلار؛ دەۋرـــــەن ئېگىز جاراھـــەتتىن.

تۇغۇلدۇم قايتا دۇنياغا ئىلىم مېھرىگە ھېچ تويـــماي،
نەزەر سالدىم ئانا ئەلگە تۇراتتى غەمدە كۆلمەستىن.

كۆرۈندى تاشلىرى گەۋھەر، ئۇلۇغ دەريالىرى كەۋسەر،
تۇپرىقىم توتىيا بىلدىم، تۇراتتىم كۆزگە سۈرمەستـــــىن.

پايانسىز ياپ - يېشىل ئورمان كۆزۈمنىڭ كىرپىگى بىلسەم،
ئۇنىڭ چۆللىرى گۈل بوستان كۆڭۈل ئۇنامدۇ كەزمەستىن.

يۇرەر دەشتۇ ياۋانلاردا ئوتلاپ بۇغا ، مارال ، كەكلىك ،
ئۇلارنى باغرىمغا باسسامدىم ئۆزىمگە ئەيىپ ئەتمەستىن .

ۋەتەن ھۆسنىگە نۇر بەرگەن خەلقىم كۆزىدە ياش كۆردۈم ،
ۋەتەننىڭ پەيزىنى ياتلار سۆرەرھېچ قايغۇ چەكمـــەستىن .

ئىلى دولقۇنلىرى چەكسىز، كۆزۈم چۆشتى يىراقلارغا ....
دىلىم زوقلاندى ھەيران بوپ ئەجەپ پەيزى قىياپەتتىن .

پەقەت ئورتىدا بىر دەريا، لېكىن پەرىقلىق ئىككى دۇنيا،
بىرى شاد بەختىنى كۆيلەر، بىرى ئىڭرار ئاسارەتتىن .

خىياللار ئورتىغا ئالدى مېنى ھەردەمدە سوراقـــلاپ:
« قۇتۇلغايمۇ ئەزىز ۋەتەن تىرىكتاپ مۇشۇ ئاپەتتىن ؟ »

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شۇچاغ باشىمدا چەرخ ئۇرۇپ بەخىت بوستانلىدىن سۆزلەپ،
قۇتتۇللۇردى مېنى بىر قۇش چىگىش، قىستاڭغۇ ھالەتتىن .

ئۇ دەتتى: ـ « ھەيدە قۇزغۇننى، بېغىڭنى پاكلا نەسلەردىن،
ساتادەت دىلبىرى كەلمەس ئېلىڭنىڭ بەختى كۆلمەستىن .

ئەرك سۆيگەن كۆرەش دەيدۇ، كۆرەشتە بەختۇ- ئىستىقبال،
ئېلىڭغا جان پىدا قىلغىن، كىمكەن ئۆتكەن ئۆلمەستىن؟ »

پارىلداپ ئىلقىدا ياندى ئەجەپ بىر ئوت ـ يورۇق گۈلخان،
چىللاپ ئەلنى ھۆرلىككـــــــــە قۇتتۇللۇرماق جاھالەتتىن.

بىلەپ ئابرالنىڭ تاشىدا قولۇمغا شەمشىرىم ئاللىم،
بابالار بەردى ئۇسرەتنى تۇغۇلدۇممەن جاسارەتتىن.

قولۇمدا گاڭ قۇرالىم بار، ۋەتەننىڭ نامى قەلبىمدە،
يارالدى بىر يېڭى دۇنيا ئۇلۇق مەردانە جۈرئەتتىن.

ئېلى ئاسمانى ـ سۈزۈك ئاسمان، تۇغۇم ھۆرلىكتە يەلپۈلدەر،
كېلەتتى شادىمان كۈنلەر ئېلىمگە شانۇ- شاۋكـــــــــەتتىن.

سۈرۈپ شىددەت بىلەن تىنماي ياۋۇز دۈشمەننى ھەردەمدە،
قىرانتىم زارىغا باقماي يىراق بولىلىۇم خىيالـــــــــــەتتىن.

رەقىپنىڭ تەلپىگى ئۇچقان ئېتىمنى ئاڭلىغان چاغدا،
نىجىس دۈشمەن زاۋال تاپقان ماڭا كەلگەن شۇنۇسرەتتىن.

مالاس دەريا ...تۇغۇم شۇندا، تۇغۇمنىڭ شولىسى چۈشكەن،
ئاق بۇغدا ئويغۇنۇپ تاڭدا يىراقتى ئۇيقۇ- غەپلەتتىن.

تۇتۇپ ۋەتەننى قەلبىمدە، ئاكويتىن ئاتلىسام دەتتىم،
كۆتەتتى زارىقىپ قەشقەر تۇتۇپ يولۇمغا چايشەپتىن.

شۇچاغ «پەيت!» دەپ يېتىپ كەلدى پەرشتەرەسمدەئالۋاستى،
يىقىلدى بۇئاياغىمغا قىلىپ ئىكرامۇ- ئىززەتتىن.

«دەرىخا!» ئەشۇ شۇم شەيتان قۇلۇم تۇتقازدى دەي - دەيلەپ،
«پەرشتە» ۋەدىلەر قىلدى بەخت، ھۆرلۈك، شاپائەتتىن.

«ھىيزى بول، قارا ئىبلىستىن قاچان جىندىن قۇتۇلغان كۈن،
- دادام دەتتى - رەھىم كەلمەس قۇرۇق سۆز رەڭۋازۇ- ئۇلپەتتىن.»

كەڭ ئاچتىم داستىخانىمنى «پەرشتە» تەييارغا دۈم چۈشتى،
ئۇنى مەن بەھرىمەن قىلدىم ئىپرىم تۆككەن نازۇ- نېمەتتىن.

«ئىست!» - دەيمەن ۋاپايىمغا بېشىمغا سالدى سەۋدالار،
ئۇ تۈلكە پۈشتىدىن تامغان ئادەمخور، ھىلىگەر پەستىن.

بەخت، ھۆرلۈك دېگەن ئەلنى قەدەمدە دار ياساپ ئاستى،
ئۈنىڭ قەستى ھۇقۇق ئوخشاش ھۇزۇر تاپسا زۇلۇماتتىن .

پايانسىز كەڭرى بوستانىم يانا ئايلاندى دوزاققا،
خەلق زارلاندى قۇللۇقتا ئەلەم كۆرگەچ شۇ سۈرىبەتتىن.

كەڭ ئاسمانغا ئۆرگەنگەن قۇش كۈنەرمۇ تار قەپەز، دانغا،
يانا تۈردۈم ئىچىم قايناپ تېشىپ دەريادەك ئەرلىكتىن.

ئاۋاز سالسام ئاۋازىمغا قوشۇلدى قەھرىمان جانلار،
رەقىبنىڭ تەختى سىلكەندى پىداكارلىق پەزىلەتتىن.

كۆرەش يولى - ئەگرى- توقاي، قارا زىندانغا بەنت بولدۇم،
ئىشىمدىن پۈشمۈنۈم يوقلۇر، يىراقمەن قايغۇدىن دەرتتىن.

ئۆتەر يىللار، تۇتۇشۇپ بەل شۇ زىندان ئىچىدە جەڭدە،
يېگىپ ئۆتتۈم توسۇقلارنى چىقمىدىممەن پولات سەپتىن.

بارىكاللا، ساڭا ئوغلۇم! دىلىڭغا تاڭنى جا قىپسەن،
خەيرىلىك بىر قەدەم ياخشى، مىڭ ئېغىز قۇرۇق گەپتىن.

رەقىبنىڭ ھەيۋىتى كۈچلۈك، لېكىن دۈشمەن زاۋال تاپقان،
كۆرەش قىلغىن ئاداققىچە قەدەم چۈشكەن مۇشۇ پەيتتىن.

كۆرەش يولى - بەسى مۈشكۈل لېكىن مېۋىسى بەك شېرىن،
ئۇلۇغ بىناغا بىر خىش بول، قۇرۇققول قالما پۇرسەتتىن.

تىگرىقما باس كۆرەشلەردە مەغرۇرلۇق ئىتتىغا مىنمە،
بىلىگىدىن كەمىرىڭ يەشمە يىراق بولغىن قانائەتتىن.

قۇتۇپ يۇلتۇزى ياناقتا، بولار غەلبە چوقۇم بىزنىڭ،
كۆتەرسۇن قەد ئىشەنچتىن تاغ ئېشىپ تۇرغاي ئىگىز ئەرشتىن.

سېغىنغىن خانتەڭرىگە دائىم بابالار روھىنى شاد قىل،
سەپەردە يولدىشىڭ بولسۇن ۋاپادار تاغ يۈرەك مەرتتىن.

ئېلىڭ دەردىگە ھەم دەرت ئېلىڭگە چىن ۋاپادار بول،
كۆزۈڭ قارچۇغىدەك ساقلا تۇغۇڭنى ياتقا بەرمەستىن.

قورالنى تاشلىما ھەرگىز ئەگگۈشتەر ئۇ بىباھا بىلسەڭ،
جېنىڭغا جان قوشۇپ جەڭدە ساقلىغاي ئۇ يالماۋۇز نەستىن.

كېلەر كۈنلەر كۈلۈپ تاڭدەك، كېلىچەك شۇنچىلىك پارلاق،
ئويغات ئەلنى ھۆرلۈككە چىقارما ھېچ بۇنى ئەستىن.

قۇچاغلاپ كۆرۈشۈشلەر بار ئۇلۇغ تاڭ نۇرىدا بىر كۈن،
مېنىڭ ھالىم ساڭا يەتكەي ھازىرچە ئىككىلىك خەتتىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىكى
www.uyghurkitap.com

1970 ـ يىلى، كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا.

تۈن قوينىدا

قاراڭغۇ تۈن دەھشەت زىم ـ زىيا،
تۈن قوينىغا چۆمگەنلىۇر زىندان.
تۈن باسار، دەرت ئىزەر، يۈرەكنى ئىپۋاھ،
خىيالىم يىراقلاردا كېزەر دەربە ـ دەر،
مەن بولسام زىنداندا ياتىمەن ھامان...

كۆز ئالدىمدا مىسكىن ۋەتىنىم:
قەدىمى تارىخنىڭ شانلىق گۇۋاھى ـ
شۇ قانلىق ئەسىرلەرنىڭ ئەركسىز ئاشناسى،
ماڭا ھايات بەرگەن جانىجان تۇپراق.
كۆز ئالدىمدا تارىم ئاقار. ئاقار قان، تېرىم،
ياش ئەمەس، قان ئاقار. قان، زەرداپ، يىرىڭ،
شۇ ئاقۋاش تەڭرىنىڭ سۆيگەن ئېلىمنىڭ،
ئەسىرلەر قۇللىغىنى ئارتقان ئېلىمنىڭ،
ئەركا، دەپ، تاڭنى دەپ كۆزيېشى بولاق.

كۆز ئالدىمدا. زىندان شۇ قانلىق زىندان،
بۇندا ئازاپ ـ قايغۇ پەيزىنى تاپقان،
يەرمۇقان،

تامموقان،

ئشسكلەرموقان،

ۋەتىنىم، بۇ قانلار- سېنىڭ ساپ قېنىڭ!
يۈرەك تىپىرلايدۇ پاتماي قەپەزگە،
يۈرەك شۇبىرلايدۇ ھەربىر نەپەستە،
مەيلى ئاقسا ئاقسۇن شۇ بىر تامچە قان،
شۇ ئۇلۇغ قەسەمگە بولۇپ نەق نىشان،
ئارمىنىم ھېچ قالماس ئۆمرۈمدىن مېنىڭ!

كۆز ئالدىمدا زىندان ـ شۇ قانلىق گوداك،
ئىتلار يالار قۇربانلارنىڭ قۇتلۇق قېنىنى،
ھۇقۇش چۇقار شېھىدلارنىڭ پاكىز تېنىنى،
تىنماي چۇقار تويماس نەپسىگە،
يەتمەك ئىزدەر ئىپلاس قەستىگە،
يوقال ئەي قاتىل!

يوقال ئەي زالىم!

يوقال ئەي، جاھالەتنىڭ مەشئۇم خۇداسى!...
بوينۇڭغا ئېسىلغان قىزىل تىرناقلار؛
دەريالاپ تۆكۈلگەن ئاققان ياش ـ قاننىڭ،
ئاچلىقتا، خارلىقتا قىينالغان جاننىڭ،
نۇمۇسى خورلانغان مىليون ئىنساننىڭ،
بىگۇناھ ئېلىمنىڭ قانلىق قىساسى!...

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر تور بېتى

يوقال ئەي زۇلۇماتنىڭ يىر كەلىچ خۇداسى!
قاھ ـ قاھلاپ كۈلسەن، كۈلكەڭ توختىماس،
دەريالاپ قان ئىچتىڭ ئەپسىڭ ھىچ قويماس،
زاۋاللىق كۈلكىسى بۇ بېشىڭغا كەلگەن،
بەدنىيەت پەيلىڭلۇر شۇ ئىشنى تەرگەن،
سۇرۇپ قال پەيتىڭنى ئاخىرقى دەمدە!
ئەنە تۇن قويىندا زۇلمەت قويىندا،
يۇلتۇزۇم يانماقتا پارلاپ ۋە شادان،
غەپلەتتە ياتمىغىن، تۇرغىن مەرت ئوغلان!
قولۇڭغا ئال قىلىچ، ياۋ تەختىنى چاق،
دەرت چەككەن ئېلىڭگە. ۋەتىنىڭگە باق،
تاڭ نۇرلىرى چاقنار بىزنىڭ ۋەتەندە!...

1970 ـ يىلى كۈز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا.

قىش خاتىرىسى

قار لەپىلدەپ قارلار ياغىدۇ،
كەڭ دالىغا ئاپپاق ئىز سىلىپ.
ئىگىز كۆكتىن بۇلۇت ئاغىدۇ.
بوران ھۇۋلار شوخ يۈشتەك چېلىپ.

تۇغقان مەلە تولغان چۇقانغا،
ئەنتەك دوستلار بەزمە بىلەن مەست.

ئىخ، گۈزدە كىلىك ئارام يوق جانـــغا،
دىل ئەركىدە شوخلۇق ھەم ھەۋەس.

باشتا مالخاي، پۇتۇمدا چۇرۇق،
قىر، ئېتىزلار توشقان قوغلىغـــــان.
تېزەك تېرىپ، مىنىشىپ «تورۇق»،
ئوغلاق تارتىپ بىزدۇق تويلىغـــان.

ھېرىپ ـ ئېچىپ يانانتىم ئۆيگە،
شۇ گەممىز غوۋا يورۇقتـــى.
ئېسىڭدىمۇ ئانا، شۇ كۈنلەر؟
مېھرىڭ بىلەن قەلبىم تولۇقتى.

ئىسسىتاتتىڭ ئۆز باغرىڭ بىلــــەن،
قىزىل مارجان قوللىرىم ســـــلاپ.
«بەختىڭ كەلسە سېنى كۆرسەممەن»،
دەيتتىڭ ئانا مېنى قۇچـــاغـــلاپ.

ئانا، ئانا! بىزنى ئالدىغـــــــان،
شۇ رەھىمسىز، شۇ رەگۈاز پەلەك.
مەزلۇم ئەلدۇر يەنە زارلىغـــان،
تار قەپەزدە سىقىلار يـــــۈرەك.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قار لەپىلدەر ئانا شۇ دەمـــــدە،
ئولتۇرغانىمەن چارقىلىك ئىگىرىپ.
تەنتىگىگنى ئەسلەپ ئەلەمـدە،
قالغان چاغدا يىپلار چىگىلـــپ.

قىش گۈزرۈلدەر... زىندانىنىڭ ئىچى،
ئاچلىق، ئازاپ، سوغدا زارلايـــدۇ.
ئىشىگىمدە گـــــۈندىپاي ئىتى،
تۆگىلوكۆملىن چېرىك مارايـدۇ.

كۆزدە كىلكىم ئۆلمەس گۈزۋاھى،
قېنى دوستلار، قېنى شۇ چاغلار؟
ھەر باھاردا گۈللەپ، قىش چېغى
ئاق قار باسقان قەدىناس باغلار؟

سىز ئەمدى چۇش، سىز ئەمدى خىيال،
سىز قالدىڭىز شۇنچە يىراقتـــــا.
سىزنى ئەسلەش شۇنچىلىك ئېغــر،
سىز قىينايسىز دىلنى ئازاپتــــــا...

ئۆتكەن ئۆمۈر. ئۆتكەن شۇ كۈنلەر،
كۆز ئالدىمغا كېلەر تىزىلـــــپ...

قار لەپىلدەپ، قارلار ياغـــــدۇ،
گۆدەكلىگىم ئىسمگــە سىلىپ...

1970 ـ يىلى، نويابىر. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

مەھبۇس

زىندان ، ھېچ تونختىماس جاللات ھەيۋىسى :
« ئاسىيەن ئېلىگگە بولدۇڭ گۇناھكار. »
مەھبۇسنىڭ يۈزىدە غەزەپ كۈلكىسـىـــى ،
بوش كەلمەس سۆزلىرى ئۇچقۇنلاپ يانار :
« ماڭا ھېچ كېرەكمەس ياتلار ۋەتىنـــى ،
مەزلۇم ئەل ئوغلىمەن ـ تەڭرى پەرزەندى ،
يولۇم ھەق، ئىشىمغا ئېلىم مەدەتكـــار! »

جاللات سىپايە دۇر زىنداندا بـــۇكـــەچ ،
« ئەيت ، ـ دەيدۇ ، ـ بارىنى ساڭا كۆپ ئىنىتام . »
زەھەرلىك ئىلاندەك شۇئىرلار يىركـــەنچ ،
مەھبۇسنىڭ قېنى تاشار ئۇيقۇنلۇق قايىـــلم :
« ياق ئۆلۈم ئەۋزەلدۇر، مەن خائىن ئەمـــەس!

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

يالقۇنلۇق قەسىمىم دىلدا ھەر نەپەس .
ۋەتەن مېھرى بىلەن سۈت بەرگەن ئانام !،

زىندان. جاللات تۇتقان قاتىل پىچىقى ،
مەھبۇسنىڭ تېنىدىن كېسەر بىر سويۇم .
يىرتقۇچتىن ياۋۇزدۇر جاللات يۈرىكى ،
بۇندا ئازاپ ـ قايغۇ ، بۇندا بار ئۆلۈم .
مەھبۇس دەر : « يانا ئىچ زىندان كۆچىگى ،
بىر تامچە قانىمۇ قالدۇرماي تېخى ،
ۋەتىنىڭ ئەركىنلىك ـ تاللىغان يولۇم ! »

قىش . ئاياز . مۇزباسقان زىندان ئىچىنى ،
ياۋايى ھايۋاندەك ھۇلار زىمىستان .
مەھبۇس تىك ئولتۇرار چىشلەپ لىۋىنى ،
جاللات ھەيرانلىقتا قارايدۇ ھامان ....
مەھبۇس دەر : « جەم قىلغىن ئالەم قىشىنى ،
ھېچقاچان ئۆچۈرەلمەيسەن قەلبىم ئوتىنى ،
ۋەتىنىم ئىشقى يانار ـ يۈرىگىم گۈلخان ! »

زىندان . ئازاب قايغۇ باسار يەلكىنى ،
ئويلىماس يارىنى ، ئۆزگىنى ئەسلا .

قەلبدە ئېلىنىڭ سۆيگۈ، ھەسرىتى ،
شۇڭلاشقا ئىشقى بىلەن تاپار تەسەللا .
مەھبۇس دەر : « ئارتساڭمۇ ئازاپ تېغىنى ،
ئەي جاللات ، ئەگمەسمەن مەغرۇر قەددىمنى ،
ۋەتىنىڭ گۈل بېشى بولسا ئامانلا !»

زىندان . ئون يىل ئۆتتى قوغلۇشۇپ قاتار ،
مەھبۇس كۆردى بۇندا دوزاق كۈننى .
چاچلارغا ئاق كىردى ھەم بولدى ناكار ....
زىندان يېڭەلمىدى قەلب كۈچىنى ....
مەھبۇس دەر : « ئەي جاللات ، جاھالەت پاتار ،
ۋەتەندە مەڭگۈلۈك ئەرك تېڭى ئاتار ....
ھېچقاچان تۇسالمايسەن كۈننىڭ نۇرىنى !»

1970 ـ يىلى ، قىش . ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

قەشقەرقىزى

قەشقەرقىزى گۈلغۇنچە ،
چىشلىرى سەدەپ ئۈنچە .
ئوتتۇك تەگدى كېلىپ شۇنچە ،
كۆيدۈرمە يۈرەگىمنى .

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتىنى
www.uyghurkitap.com

باغدا بۇلبۇلۇك بولسام ،
شېخىڭغا بېرىپ قونسام ،
مېھرىڭگە قېنىپ تويسام ،
تۇتقىنىم بىلەگىمنى .

قىش كەتتى، باھار كەلدى،
تۈن كەتتى، ناھار كەلدى،
ئالدىڭغا خۇمار كەلدى،
ئۇققىنە تىلەگىمنى.

1970 - يىلى، قىش. ئوبلاست تۈرمىسى - غولجا

چىن بەخت

كۆپ ئىچتىم بۇھاياتىنىڭ ئاغۇسىنى ،
زامانلار ئارتتى تاغدەك قايغۇسىنى ،
بەختىم دەپ كۆككە باقسام شۇقۇياشنىڭ
بۇلۇتلار توستى يورۇق ياغدۇسىنى.

بەختىمنى ئەمگىگىمدىن تاپاي دەپ مەن،
ئىشلىدىم كىچە - كۈندۈز چېپىپ كەتمەن،

يىل ئۆتتى پۈچۈق زاغرام پۈتۈن بولماي،
بارغانچە قايغۇم ئېشىپ بولدۇم دەرتمەن.

بەختىمنى تاپاي دېدىم مەرىپەتتىن،
ئوقۇدۇم قۇتۇلاي دەپ شۇم غەپلەتتىن،
كۆزلىرىم پەرق ئەتسە ئاق ـ قارىنى،
بۇ بېشىم قۇتۇلمىدى ھاقارەتتىن.

بەختىمنى تاپاي دېدىم قارا قاشتىن،
دېدىمكى: «خورلۇق كېتەر يالغۇز باشتىن»
باللىرىم يىغلاپ قالدى ۋەيرانلىقتا،
كۆزىمىز قۇرىمىدى قانلىق ياشتىن.

بەختىمنى تاپاي دېدىم مەنسەپ تۇتۇپ،
بىر دەملىك شەنجاڭ بولدۇم ئۇستەل قۇرۇپ،
كۇللىق خىزمەتكارىم مەندىن زور كەن،
تاس قالدى يوقاتقىلى مېنى يۇتۇپ.

بەختىمنى تاپاي دېدىم جاھان كېزىپ،
كۆردۈممەن شۇنچە كۆپكەن مىسكىن - غېرىپ،
بەخت دەپ مېنى تۇتقان ئەل يىغلايدۇ،
مىليون جان پەريات چېكەر جاندىن بېزىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

توۋا! دەپ ياقام تۇتتۇپ پىقىر ـ يىتىم،
تەگرىمگە قىنى مىنىڭ بەختىم دىدىم،
يا ماڭا بەختىسىزلىك قوش گىزەكمۇ،
يا بىر كۈن ئوڭىشلارمۇ شورلۇق بىشىم؟

ئەشۇ چاغ ئانا تەگرى ماڭـــــا قاراپ،
بىر ئىغىر ھەسرەت چىكىپ قىلدى جاۋاپ:
«بىلىمەن دەرتلىرىڭنى مىسكـــــىن بالام،
شۇ ھالدا سىنى كۆرۈش ماڭـــــا ئازاپ.

بەخت بار ئەل ئارمىنى ـ ئارزۇســـــدا،
شورلۇغۇڭ ئەلنىڭ قۇللۇق قايغۇســــــدا،
ئەرك ـ دە! ئەل ئىشقىغا رىشتە باغلاپ،
ئۆلىنەگمۇ ياۋۇز ياۋنىڭ جادۇســـــدا.

قۇللۇق كۈن ـ زۇلمەتلىك تۈن، قىينالغان جان،
يات دۇشمەن قان ـ تىرىڭنىڭ ماغزىن چاققان،
ئىشەنمە ئىزىتقۇنىڭ سۆزلىرىگــــــــــە،
قايسى جان قۇللىقىدىن بەخت تاپـــــقان؟!

تۇر ئوغلان! ئەل ئوغلىمەن ئەلنى باشلا،
ئىلىگىنىڭ دۇشمىنىنىڭ كۆزىن ياشــلا،

بېشىغا بەخت قۇشى شۇ كۈن قونسار،
ھەيدەلسە گۈل ئېلىڭدىن تەييار تاپلارا!

شۇ سۆزدىن قۇۋۋەت ئالدىم كۆچكە تولۇپ،
كۆزلىرىم روشەنلەشتى قەلبىم يورۇپ،
ئاقتىمەن ئەلىنىڭ غەزەپ دەرياسىدا،
يات دۈشمەن لوجىلارنى باسماق بولۇپ.

كۆرەش يول: ئەگىر- توقاي، سۈرلۈك داۋان،
بۇ يولدا نەسىپ بولدى ماڭا زىندان،
ئېلىمنىڭ قەست دۈشمىنى شۇم دېۋىگە،
يەڭ تۈرۈپ بىر تاش ئاتتىم، نىمە ئارمان؟

بۇ كۈرەش مېنىڭ سۆيگەن ئەھدىم بولۇر،
ئۆمرۈمدە تاپقان مېنىڭ بەختىم بولۇر،
ياشايمەن مەزلۇم ئېلىم ئىشقى بىلەن،
بارلىقىم جان ۋەتەنگە تەقدىم بولۇر.

1970 - يىلى، قىش. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا.

مەھبۇس ئايالى

كېچە- كۈندۈز ئىشەنچتە كۈتەر مەھبۇس ئايالى،
ئۆزۈن يىللار ئايرىلغان يار يولىغا قارايدۇ...

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

پەلەك سالدى جۇدالىق يارى كەتتى يىراققا ،
يىغلاپ قالدى ياش ئانا كىم ئۇلارغا قارايدۇ.
كەچكۈزدىكى غازلاردەك ئۇچتى ئاھۇ- پەريادى ،
پەلەك زوۋقۇم يەتكۈزدى ھەرتەرەپكە پالايدۇ .
خوشلىقى شۈيىندا بىرجۈپ گۈلى ھەمدەملىك ،
ئۇلار ئۈچۈن نان ئىزدەپ ، ئىشلەپ زادى ھارمايدۇ.
روزغار غېمى، خورلاشلار يىگەلمىدى ئانىنى،
ئايال ئەمەس ئۇبىر مەرت ئەرەنلىككە يارايدۇ.
ئامىمۇ ئالدى « مەھبۇسنىڭ ئايالى» دەپ شۈيلىلار،
ئاشۇنامىنى زوقلىنار ھەرگىز ئۇنىڭدىن تانمايدۇ.
ۋەتەننى دەپ يار كەتتى سۈرگۈن بولۇپ تارىمغا،
يارئىشقىنى چىڭ ساقلاپ ، چاچلىرىنى تارايدۇ.
بوسۇغىسى كۆرمىدى يات ئاياقلار ئىزىنى ...
يارسۆيگۈسى دىلىدا گويا كۈندەك پارلايدۇ.
تۈنجى ئۇيۇش ، ۋەدىلەر يارنىڭ ھىيدى دىماقتا،
ئۆتمەي گويا ئىپاردەك گۈپۈلدەيدۇ - پۇرايدۇ .
ناگان - ناگان چۈشىدە كېلەر يارى ئىشككە ،
ئۇنى مەھبۇس ئايالى گۈل - چېچەككە ئورايدۇ .
بەزەن ھېيتتا - بايرامدا ئۆكسۈپ ئاچچىق ياش تۆكەر ،
چۈنكى ئۇنىڭ باللىرى دادىسىنى سورايدۇ .
چۈشۈم كېلەر ، - دەيدۇ ئۇ قەددىنى رۇسلاپ ھەردەمدە ،
شەك - شۆبھە يۇ گۇماننىڭ يوللىرىنى تورايدۇ .

لېكىن ئازاپ ، قايغۇلار يۇتتى قەيسەر يىگىتنى ،
ئۇنىڭ مىسكىن قەۋرىنى قۇملار كۆچۈپ ئارلايدۇ.
قۇچۇپ يانار باغرىغا شۇمۇقەددەس دىيارنى ،
ئۇنىڭ روھى ھەر سەھەر يورۇق تاڭنى چىللايدۇ .

كېچە ـ كۈندۈز ئىشەنچتە كۈتەر مەھبۇس ئايالى ،
ئۇزۇن يىللار ئايرىلغان يار يولىغا قارايدۇ ....

1970 ـ يىلى ، قىش . ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

باياندايې جېڭى

(داستان)

1

ـ ئېيتقىن بوۋا، ئېيتقىنا، باياندايىنىڭ جېڭىنى،
ـ ئۇزۇن تارىخ، بۇ بالام، ئېيتسپ كەلسەم چىننى.

توقسان بەشلىك يېشىم بار، كۆر گۆزنۇم يوق كۆزۈمدە،
كىچىكىمدە ئاڭلىغان نەۋكەر بوۋام گېپىنى.

يۈز يىل بۇرۇن يات دۈشمەن كەلگەن شەرق تەرەپتىن،
قەستى ئۇنىڭ قۇل قىلماق تەكرى ئوغۇل قىزىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ھەر قەدەمدە قان تۆكەر، ئەلنى باستى بىر ئاپەت،
يۇرت ھەققىگە چاك سالار تويغازماق بوپ گېلىنى.

زەپ زامانىدى ئەل ئويغاق، تاشقان دەريا غەيرىتى،
ۋەتەن دېسە، ئەل دېسە بەرگەن ئەزىز جېنىنى.

مەرتلەر ئىچرە مەرت ئىدى سادىر خاكرۇق ئۇ چاغلار،
ئاڭا تارىخ ئۆنتىماس شۆھرىتىنى - دېگىنى.

2

ئۆسكەن ئېلى بويىدا، ئەل قايغۇسى ئويىدا،
قىساس ئوتى يالقۇرغان ئۇنىڭ پاكىز دىلىنى.

قولدا پولات قىلىچى، ئەرك كۆيىنى ياكرىتىپ،
ياۋغا قارشى ئاتلانغان ئونبەش دېمەي يېشىنى.

مەرت ئاتالدى ياش سادىر قالدى قانلىق زىندانلار،
ئىگەلمىدى باتۇرنىڭ مەزمۇت، قەيسەر بىلىنى.

قان، ياش ئاقار يىغىلار بىنا بولدى بىر توپان،
قانداق تومسۇن جاك دارىن ئەلنىڭ غەزەپ سېلىنى.

سادىر دەيدۇ: «ئېلىم بار ـ يۆلەنچۈگۈم، تېنىم بار!»
ئازاپ چەككەن مەزلۇم ئەل بەرگەن ئاڭا مېھرىنى.

«ئەييا!» دەيدۇ زارلىنىپ، كۆرەدىكى جالاڭ دارىن،
ئارلىم خۇدا ئۇخلالمايى، ئۆتكۈزەلمەي كېچىنى.

بۇ يات زېمىن، باي تۇپراق، شۇنچە سېمىز تەييار گۆش،
تاشلاپ زاھى كېتەلمەس ئېچىشتۇرار ئىچىنى.

ئەخمەق ئىكەن جالاڭ جاڭجۇن سېپىل سوقتى قەدەمدە،
قۇتقازماق بولۇپ ئۆلۈمدىن ئەجەل تەككەن بېشىنى.

3

ئەرك تۇغى غالىپ تۇغ سۈزدى يالڭنى شىددەتتە،
بايانداينغا تىقىلدى يالڭ يىغلىماي ئېسىنى.

«باياندايىنىڭ سېپىلى ـ ئىگىز، قېلىن ھەم پۇختا،
ـ دەيدۇ دۇتەي: ھەي چەنتو، بىگىسىڭ بولسا ئال قېنى!!

ئوق ياغدۇرار يامغۇردەك ئىگىز، ھەيۋەت سېپىلدىن،
گۈمبۈرلىتىپ گاھىدا جەڭ دۇمبىقى ـ دېپىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەپتە ئۆتتى كۈتۈشتىن تىت - تىت بولار يىگىتلەر،
تالاي مەرتلەر بەردى جـــــان ھېچ قىلالماي ئېپىنى.

«مەرتلەر!» - دېدى شۇ سادىر جەڭچىلەرگە كۆز تاشلاپ،
كۆرۈپ مەرتلەر يۈزىدە ئەلنىڭ ھـــەســرەت - غېمىنى.

«ماڭ ئارقامدىن، مەرت بولساڭ سىپىل مەھكۇم ئۆلۈمگە،
رەھىم قىلماي سورايلى ئۇنىڭ كۆككـــــە كۈلىنى.»

تۈشمۇ - تۈشتىن ئەگەشتى ئوتتۇز يىگىت سادىرغا،
تەييار ئىدى ئەل ئۈچۈن ئاققۇزماقـــقـــــا قېنىنى.

شىرغا ئوخشاش سۈر بىلەن چۈشتى مەرتلەر مەيدانغا،
ئاتقان ئوقى، تۈپلىرى قورقىتـــالار كىمنىـــــــى؟!

ئۆتۈپ قانچە تۇساقتىن يەتتى سىپىل تۈۋىگـــــە،
ئىش باشلىدى زەرب بىلەن ئۆتۈپ ئەپلىك پەيتىنى.

لەخمە قازدى ئۈچ يەردىن دورا كۆمدى پۈختىلاپ،
«تەييار!» - دەيدۇ يىگىتلەر مەھكەم تۇتۇپ پىلتىنى.

ئۆز قولىدا ئوت ياقتى سادىر كۆرەڭ سىپىلغـــــا،
پۈتمەس غەيرەت - جاسارەت ئوراپ ئالغان جىسمىنى.

گۈمبۈرلىگەن ئاۋازدىن كەلدى زېمىن لەرزىگە،
ھەق ـ ئادالـــەت ۋۇلقىنى يۈتتى سىپىل تېمىنى.

بوران ئوخشاش تاشلاندى چۈقان سېلىپ بارچە ئەل،
سىپىلدىكى دۈشمەننىڭ چاقماق بولۇپ چىشىنـــى.

دارغا ئاستى دوتەيىنى، بىر رەت چىقتى پۈخادىن،
شادىيانىدا مەزلۇم ئەل يۈيۈپ كۆز كۆل دېغىنى.

4

گەجگىسىدە سىپىلنىڭ سادىر تۇرار قەد كېرىپ،
ئالامانغا كـــــۆز تاشلاپ باسالماستىن ھىسنى.

سانجاق ـ سانجاق نەيزە، تۇغ يانار قۇياش نۇرىدا،
باسقان شادلىق دۇلقىنى سېپىل ئىچى ـ تېشىنـــــى.

« قېرىنداشلار ـ دەر سادىر ـ ئەرك كۈنىڭ مۇبارەك،
يەر چىشلەتتۇق خاقاننىڭ ئاغزىي قانلىق ئىتىنـــــى.

بۇ بىر قەدەم مەنزىلگە ئالدىمىزدا چوڭ يۈرۈش،
تېخى يالۋىنىڭ ئاستىدا چەكسىز ۋەتەن زېمىنـــــى.

بېيجىندىكى شۇم خاقان بەختىمىزگە كۆز تىككەن،
قەستى ئىچمەك ئەبەتكە ئەلنىڭ قان، ياش، تېرىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كۆزن چىقىش، دەپ ھالاك باقما، سەگەك بولغىن ۋەتەنداش،
شۇئىلىن كېلەر قەست دۈشمەن قىلىپ ھىلە- مىكرىنى.

ئەۋلادىمىز ھاياتكەن قۇل بولۇش يوق شۇم يىلۋغا،
بىز قوغدايمىز جان تىكىپ ئەلنىڭ نۇسرەت بېغىنى!

5

ئۆتتى يىللار ئەسىرلەر، ئەلنى باستى جاھالەت،
ئۇنتۇمىغان مەزلۇم ئەل سادىر بوۋلىم ئېتىنى.

بوۋام روھى ياتمايلۇ ئەلنى چىللاپ غازاتقا،
مىنتىزار بوپ كۆزمەككە ئەلنىڭ يورۇق تېگىنى.

1971 - يىلى، فېۋرال. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا.

ماناس بويىدا

ئۆتتى يىللار، ئۇ كۆزلەرگە ئۆتتى تالاي بىر زامان،
ئەشۇ كۆزلەر خاتىرەمدىن مەڭگۈ چىقماس ھېچقاچان.

كىچىك ئىدىم، گۆدەك قەلبىم دەرت ئەلەمگە يار ئىدى،
ۋەتەن ۋەيران، ئېلىم بىر قۇل، يورۇق تاڭغا زار ئىدى.

قارا ئىبلىس قامچا تۇتۇپ مىنگەن ئېلىم بېشىغا،
ماناس ئالقان قان، زەرداپتا تولۇپ ئەلىنىڭ يېشىغا.

كەچكۈز ئىدى، چاقتى چاقماق، كەلدى زېمىن لەرزىگە،
خان تەڭرىدىن چىقتى كۈنۈم، چۈشتى دۈشمەن ۋەھىمىگە...

تەڭرى ئوغلى سالدى چۇقان زۇلپىقارى قولــــدا،
قاچتى دۈشمەن، ياندى تۇغلار، ماناس دەريا بويىدا...

ئىسىمدە بار توپ ئالدىدا مىنگەن جەرەن ئاغىمىغى،
نۇسرەت قونغان شۇ بېشىدا بوۋام كەيگەن قالپىقى.

«قېرىنداشلار، ئەرك مۇبارەك، - دېگەن داھى ئەخمەتجــــان، -
دەست كۆتەردى مەرت قەددىنى بىزنىڭ شەرقىي تۈركىستان.

بۇ بىزنىڭ يەر. بىزنىڭ ۋەتەن، يات دۈشمەنىنىڭ يوق ھەققى،
يولىمىز ھەق، غەلبىمىز نەق، بىز مەزلۇم ئەل پەرزەنــــدى.

يېتەر قۇللۇق، ئال ئەركىڭنى، خار بولمىغىن نامەرتكە،
ئەل قىساسى يالقۇنلىسۇن، ھەيدە ياۋنى لەھەتكــــە!

ياشاش ئۈچۈن كۈرەش قىلغىن ئىنسان بولساڭ مۇبــادا،
ئەرك، ھۆرلۈك شۇنچە قىممەت تەگدىشى يوق دۇنيادا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىڭى ئادرېسى

تەگرى ئوغلى، سۇرۇپ ياۋنى، پاكلا ۋەتەن كۆكىنى!
دېگەن داھى جۇت بولۇتقا نەيزە ھىلىپ قولىنــــــــى.

ماناس دەريا ياتار مەرتلەر ئاكوپلاردا ئۇمتۇلــــــــۇپ...
مەشۇم بولۇت ئالىياتى گۇل بەختىمگە مۇز تۆكۇپ...

داھى ئۆلدى، كەلدى خەۋەر ئەلنى باستى مۇسىبــــــەت،
ھەيۋەت تەگرى باشنى ئەگدى، دىلنى ئەزدى ئاچچىق دەرت.

قالدى كىشنەپ مىگلاپ تۆلپار، قالدى مەرتلەر ياش تۆكۇپ،
توستى بولۇت يۇلتۇزۇمنى. قالدى باغلار سۇلۇشــــــۇپ...

لالما بولۇت ـ سەن زۇلمەتنىڭ سۆيگەن يارى ـ ئاشناسى،
شۇ بوينۇڭدا بەختى كۆلگەن گۇل ئېلىمنىڭ قىساسى.

ئۆتتى يىللار، قىساس ئۆلمەس، باقى ئەمەس زۇلمـــــەت تۈن!
چىقار بىر كۈن مەڭگۇ پارلاپ خان تەڭرىگە چۆككەن كۈن!

1971 ـ يىلى، مارت. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا.

بۇلبۇلغا

تىپپسەن يارىڭنى، ئەي بۇلبۇل، باھاردا شادىمان ئەيلە،
كۇرەلمەس قاغا۔ قۇزغۇنىڭ دىلىنى لەختە قان ئەيلە.

باھار يىلىنىڭ ئەجەپ پەيتى، ئۇنىڭ خوش گۈللىرى ئەلۋان،
چېكىپ ئەجرۇ ۋىسال تاپتىڭ، بۇ ئالەمگە ئايان ئەيلـــــــە.

كەمىنەڭ ناتاۋانلىقتا نىگارىم ئىشقىدا ھەر كـــــــۈن،
ئۇنىڭ گۈل ۋەسلىنى كۈيلەيمەن شۇ ھالىمنى بايان ئەيلە.

1971 - يىلى، باھار. ئوبلاست تۈرمىسى - غولجا

بۇلبۇل ۋە گۈل

بۇلبۇل: نەچچە يىللار ناتىۋان بۇلبۇل گۈلۈمنى ئاران تاپتىـــم،
گۈل: گۈلۈڭمەن غەمدە، ھىجرىڭدە يولۇڭغا ئىنتىزار باقتىم.

بۇلبۇل: گۈلۈم، كۆكلەم ۋىسال پەيتى سېنىڭ ئىشقىڭنى مەن كۈيلەي،
گۈل: سايرا، بۇلبۇلۇم سايرا، يۈزۈمنى بىر ســـاڭـــــا ئاچتىم.

1971 - يىلى، باھار. ئوبلاست تۈرمىسى - غولجا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سابا يەتكۈز سالامىمنى

سابا يەتكۈز سالامىمنى نىگارىمغا يامان بولدۇم،
كۆيۈپ كۈل بولدۇم ھىجرانىدا چىرايى زەپىران بولدۇم.

پەلەك سالدى جۇدالىقنى قەدىردان بۇلبۇلۇم كەتتى،
بېشىمغا قوندى شۇم قۇزغۇن يۈرەك كىم لەختە قان بولدۇم.

قېنى باغۇمن، باھار پەيتى بېغىنى شادىمان قىلماي،
دىلى خانۇز ماڭا يېغلار ئىگەم يوق ناتاۋان بولدۇم.

ياقامنى چاك ئېتىپ ھەردەم كۆتەرمەن يار نىگاھىنى،
قۇياش سۆيمەي پۇتاغىمنى ساغرىپ سامان بولدۇم.

ۋاپاغا ئىشقىۋاز كۆڭلۈم پەلەك كىنىك خورلىغىن تارتتى،
گادامەن ئىشق بازارىدا رەسۋايى جاھان بولدۇم.

ئىست كۆكلەممۇ ئۆتمەكتە ۋىسال باغىدا كۆلمەستىن،
خۇمارىم نە خىيال ئەيلەر پەسىل يەتمەي خازان بولدۇم.

سۇلارمەن شورلۇق ئىشقىمنىك لەزىز قايغۇ- ئازابىدىن،
مۇھەببەت ئالىمى ئىچرە ۋاپاغا چىن خاقان بولدۇم.

1971 - يىلى، باھار. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

چولپانغا

ئون سەككىزلىك يېشىمدا،
ئەلەم كۆپتۈر بېشىمدا،
بىر مەرتلىك بار ئىشىمدا،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

ئەرك دېدىڭ ئەل ئۈچۈن،
بۇ مۇقەددەس يەر ئۈچۈن،
دىلدا يالقۇن بار ئۈچـــۈن،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

قارا تۈندە ئوت يېقىپ،
گۇيا چولپان نۇر چېچىپ،
ماڭدىڭ تاڭغا يول ئېچىپ،
ئۇيغۇر قىزى چولپۇنۇم.

زۇلمەت توستى يولۇڭنى،
باغلاپ پۇت ۋە قولۇڭنى،
ئۈچەرمەكچى ئۈنۈڭنى،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئادرېسى

چولپانغا

ئون سەككىزلىك يېشىمدا،
ئەلەم كۆپتۇر بېشىمدا،
بىر مەرتلىك بار ئىشىمدا،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

ئەرك دېدىڭ ئەل ئۈچۈن،
بۇ مۇقەددەس يەر ئۈچۈن،
دىلداياندى بار ئۈچـــۈڭ،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

قارا تۈندە ئوت يېقىپ،
گويا چولپان نۇر چېچىپ،
ماڭدىڭ تاڭغا يول ئېچىپ،
ئۇيغۇر قىزى چولپۇنۇم.

زۇلمەت توستى يولۇڭنى،
باغلاپ پۇت ۋە قولۇڭنى،
ئۈچەرمە كىچى ئۈنۈڭنى،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

زىندان ئىچرە ئەگمەي باش،
كۆزلىرىڭدىن تۆكمەي ياش،
ياۋ ھىلىسىن قىلدىڭ پاش،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

ئەل ئاغزىدا داستانسەن،
ئەزىم دەريا تاشقانسەن.
قانچە بەلدىن ئاشقانسەن،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

ئۆتتى ئايلار، ئۆتتى يىل،
قىساس ئوتى ئۆچمەس، بىل؛
تاڭلار ئېتىپ ياشنار دىل،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

چولپۇنۇما - چولپۇنۇم،
ئون سەككىزگە تولغۇنۇم،
بىر تۈرمىدە بولغۇنۇم،
ئۇيغۇر قىزى - چولپۇنۇم.

1971 - يىلى، باھار. ئوبلاستلىق تۈرمىسى - غۇلجا

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

دولقۇنغا (1)

كېچە كۆردۈم چۈشۈمدە يۈز گۈزدە كېمىز يېتىلىشىپ،
گۈزەل ئەنھار بويىدا سېنىڭ بىلەن چـــاي ئىچىپ...

ئەپسۇس، بىر چاغ ئويغاندىم، ئۇچتى خىيال قۇشلۇرۇم...
ئون يىللاردىن ھالقىدى سەن تەرەپكە يول ئېلــــــپ،

ئىسىمدە بار تېخىچە... بىز قورغاستىن ئۆتكەن كۈن،
ئالدىمىزدا تۇراتتى گۈزەل دۇنيا كۆز ئېچـــــپ .

قەلبىمىزدە ۋەتەننىڭ شۇ بىباھا سۆيگۈســـــى،
جۇش ئۇراتتى ھولقۇنلاپ، تەنگە سىغماي ئېتىلىپ.

كۆپ بولۇشتۇق سورۇندا. تۇققانلارنىڭ يۇرتىدا،
ئىنسان بەختى ھەم ئەركى تۇرار بۇندا نۇر چېچىپ.

شۇندا بىلدۇق سەپداشلار ئەرك نېمە، ئەل نېمە،
بىلدۇق ۋەتەن قايغۇسىن ئوي، پىكرىمىز يېتىلىپ.

ۋەتەن مېھرى ئۈندىگەچ يازدۇق ئوتلۇق ئەشئارلار،
شۇ ئالدامچى تارىخنىڭ ياقىسىغـــــا ئېسىلىپ.

ئەركى يوق ئەل ـ ئەل ئەمەس، ئۇ بىر قۇللۇق بازارى،
يالغۇز ئەلنىڭ ئىشقىدا كېچە- كۈندۈز ئىچىنىپ.

قىينىدى ئايرىلىش گۈزەل چىرچىق بويىدىن،
چاقىراتتى گۈل ۋەتەن بىزگە قاراپ ئىنتىلىپ.

قايتىش ۋەتەن قوينىغا بەربات بولىدى ئارزۇلار،
تۇرغان ئىكەن نەس زالىم ھەرقەدەمدە تور سېلىپ.

بىز پالانلىق چۆللەرگە ئۆمۈرىمىز ئۆچمىدى،
قارا تۈنلەر قوينىدا يورۇق تاڭنى ياد ئىتىپ.

شۇ پىشانەڭ ئوڭ ئىكەن قايتا ئۈچتۈڭ گۈلشەنگە؛
ئارزۇيۇڭغا يەتتىڭمەن خىزىر ساڭا يول بىرىپ.

مەنمۇ ماڭدىم شۇ يولدىن لېكىن تەلەي كاژ كەلدى،
«يېڭىتام» دا تۇتۇلدۇم ئاز قالغاندا بىر غېرىچ.

ئالىمايمەن بەختىمدىن چىن تۆمۈرلى باشالاپ كەل،
يالماۋۇزدىن قۇتقازسۇن مەختۇمنى تېز كېلىپ.

باتۇر كەلسە شان قۇچۇپ مەختۇم يىتەر ئارمانغا،
شۇندا چوڭ توي بولغۇسى بارچە ئەلنى شاد قىلىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تېپىشارمىز قەدىناس ئەشۇ تويدا۔ بايرامدا،

ئارزۇمىزغا يېتەرمىز نەغمە ـ ناۋا ساز چېلىپ.

1971 ـ يىلى، باهار. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غولجا

(1) دولقۇن ياسىن (ئۆچقۇن) ــ تالانتلىق شائىر ۋە ئاتاغلىق ژورنالىست. شائىر بىلەن چەتئەلدە بىللە ئوقۇغان ۋە بىللە خىزمەت قىلغان سەپدىشى. 1968 ـ يىلى 10 ـ ئايدا چەتئەلگە قېچىپ چىقىپ كەتكەن، هازىر ئالماتىدا.

ناخشىلار

قارا ساچىم ئاقارىپتۇ...

ئالەم ئۈزۈن زالىم پەلەك ئەزدى باغرىمنى،
قىسقا ئۆمرۈم كۆرەرمىكىن بويى تالىمنى.
ئاھا يارىما، سەرۋى نازىما،
ئىشقى ئوتىڭدا كۆيدى جانىما.

چەككەن ئازاپ، قانلىق ياشلار يەتەر ئۆمرۈمگە،
كېچە يۈلتۈز، كۈندۈز كۈندىن سورا هالىمنى.
(نەقرات)

ئۆتەر يىللار ئۈمىت بىلەن يولۇڭغا قاراپ،
ئاشىق بولساڭ تېزراق كۆرسەت ئاي جامالىڭنى.
(نەقرات)

قارا ساچىم ئاقارىپتۇ ھىجرىڭدا دائىم،
ئارمان يوقتى كۆرۈپ ئۆلسەم گۈل نىگارىمنى.
(ئەقرات)

تورغاي ناخشىسى

ئېلى يولى ئەگرى توقاي ـ ئەگرى تۇقاي،
توقايلىقتا سايرايدىكەن بىر جۈپ تورغاي.
تورغاي سورار ئامرىغىمنى مەندىن تىنماي:
ـ يالغۇزلۇقتا سېنىڭ كۆڭلۈڭ قانداق تولغاي؟
ـ پەلەك سالدى جۇدالىققا بىزنى قويماي،
ئاڭلا تورغاي، يارىم كەتتى يۈرەك تويماي.
ئېيت زارىمنى ئامرىغىمغا بىر- بىر قويماي،
شۇ باھاردا يارىم كەلسە نېمە بولغاي؟
قاي قىزىل گۈل خوش ئېچىلغان بۇلبۇل قونماي،
قايسى ئاشىق مۇرات تاپقان مەشۇق بولماي؟
يۈرە كتىكى ئارمىنىمنى بىلگەندەك ئۇ،
باش ئۇستۇمدە ئايلىنىدۇ ئەشۇ تورغاي.

ئايدوڭ ناخشىسى

باراقسان مەلىلەر گۈلباغلار ئارا،
قەدىناس شۇ ئايدوڭ گۈزەل ھەممىدىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يار يۈرگەن كوچىلار يۈرەككە داۋا،
سۆز باشلار سۆيگۈنىڭ باھار پەسلىدىن.
قويىنۇڭدا ئۆستۈممەن يار بىلمەن بىللە،
ئىشقىمغا كىپىلسەن، ئەي ئايدۆڭ مەلە.

ماي ئىدى، جۈت سوقتى تۆكۈزلىدى گۈزلەر (1)
بۈلبۈلۈم جۈدا بۈپ كەتتى يىراققا.
كاژ پەلەك دەستىدىن غەمكىن كۆڭۈللەر،
غونچىلىرىم، سۈلدۈممەن ئۈتتى - پىراقتا...
يار كەتتى، مەن قالدىم غۇلجا - ئايدۆڭدە،
يار سىنىڭ سۆزلىرىڭ دائىم يادىمدا.

كۆپ بولدى يارىمنىڭ كەلمەس نىشانى،
شۇ يازغان خەتلىرىم يەتمەس تارىمغا.
دەرت چەكتىم ھىجرانىنىڭ بارمۇ ۋىسالى؟
يەر- ئاسمان تولغانلۇر ئاھۇ - زارىمغا.
ئايدۆڭ ھەم تارىمنىڭ ئارىسى يىراق،
يىراقلىق ئۈزەلمەس كۆڭلۈمنى بىراق.

ئەي ئىلى بويىدىن ئۈچقان شاماللار،
بەر خەۋەر يارىمدىن، بارمىدۇ ئامان؟
يولۇمنى توسالماس دۆمپەش داۋانلار،
تاپارمەن يارىمنى بىر كۈنى ھامان.

ۋاپاغا ئاشقىمەن بۇ ھىجران پۈتەر،
ئايدىڭنىڭ باغلىرى بۇلبۇلنى كۈتەر.

1971 ـ يىلى، ماي. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

(1) 1962 ـ يىلى 29، ـ ماي «ۋەقەسى قىرغىنچىلىقى كۆزدە تۇتۇلغان. يۇقىرىدىكى تىكىستلەر شىۇ نامىدىكى ناخشىلارغا تەقلىد يېزىلغان.

دىلبەرگە

ئايا دىلبەر، سېنىڭ قەددىڭ سەرۋىلەرنىڭ ئاتاسىمۇ،
جاھان باغىدا گۈللەرنىڭ ئەجەپ كۆركەم زىباسىمۇ؟

كۆزۈڭلىن ئامىتىڭ كۆرۈپ پەلە كلەرگە بېشىم يەتكەن،
ئېقىپ پۈتمەس بۇلاقلارنىڭ كۆزۈڭ چەشمە جالاسىمۇ؟

دىلىم چۆككەندە زۇلمەتكە يۈزۈڭنىڭ شولىسى چۈشكەن،
يۈزۈڭ ۋىسال تۈنى يانغان يورۇق ئايى ـ چىراغىــــــمۇ؟

سېنىڭ مېھرىڭ بولۇپ ئاپتاپ كۆزۈمدىن نەمنى كەتكۈزگەن،
سائادەت تاڭلىرى كەزگەن شۇ كۈننىڭ نۇر ـ زىياســـــمۇ؟

پەلەك سالدى جۇدالىقنى دىلىمدا قالدى بىر ئاتەش،
ئارام بەرمەس بۇ تۈنلەردە ماڭا قالغان بالاســـمۇ؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نىگارىم ئىشقىنى كۆيلەپ، شۇ خىسراۋدىن بالا كەلدى،
قولۇمغا سۇقۇيالمايدۇ شۇ پەرھاتنىڭ جاپاسىمۇ.

كۆزۈمدىن ئاقتى قان، ياشلار ھىجران چۆلىدە دەرت چەكتىم،
بولسا ھەم شۇنچە بولغاندۇر شۇ ۋامۇقنىڭ ۋاپاسىمۇ.

ئۆتەر يىللار، دىلىم خانىۋز، نىگارىمدىن خەۋەر كەلمەس،
يولىغا ئىنتىزار بولدۇم كۆرۈنمەيدۇ قاراسىمۇ.

نىگارىم بىر نەزەر سالسا رەقىبىم قان يۇتۇپ پۈتكەي،
غېرىپ باشىمدىن كەتمەمدۇ ئۆتۈنىڭ خورلۇق - ئىزاسىمۇ.

قولىغا گۈل ئېلىپ كەلسۇن ۋاپاسىنىڭ نىشانى دەپ،
يېشىلسۇن بۇ چىگىشلەنگەن كۆڭۈلنىڭ مۇددىئاسىمۇ.

ۋىسال شارابىدىن ئىچسۇن ئىجادى دەممۇ - دەم تىنماي،
بۇ دۇنيادا مۇرات تاپسۇن شۇ مەجنۇن مەھلىياسىمۇ.

1971 - يىلى، ياز. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا.

كەلدىم

نىگارا كۆزلىرىڭ ئاچقىن ئوتتۇ گدا سېغىنىپ كەلدىم،
گۆھەردەك تازا مېھرىڭنى دىلىمغا جا قىلىــــپ كەلدىم.

شۇ يىللار ئۆتتى ھىجراندا نىگاھىڭ ئىشقىــدا زارلاپ،
غېرىپلىق پاتتى جانىمغا گۈلۈم قەدرىڭ بىلىپ كەلدىم.

قېنى بېغىمغا قەست قىلغان شۇ ئاچكۆز بەدنىيەت دۈشمەن،
ئالاي ئۆندىن قىساسىمنى پولات خەنجەر ئېسىپ كەلدىم.

ئاشىقلار ھېچ مۇرات تاپماس رەقىپنى شارمىسار قىلماي،
باسارمەن شۇم رەقىپلەرنى ئىززىم دەريا تېشىپ كەلدىم.

غۇبار قالغايمۇ كۆ گلۈمدە كۆكۈ گنى پاكلىسام جۇتتىن،
پىشانەمدە ۋىقار پارلار يورۇق نۇرلار چېچىپ كەلــــدىم.

باھار كەلمــــــەكتــــە ئەي ياران، ۋىسال ئارزۇسىنى يادلا،
سابا مەن غونچە گنى سۆيمەككە ئېگىز تاغلار ئېشىپ كەلدىم.

گىرە سال بوينۇمغا تارتىنماي، بىمار قەلبىڭ شىپا تاپسۇن،
بولۇپ پەرۋانە ئىشقىڭدا گۇيا ئاتەش يېنىپ كەلــــدىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بەخت بولغايمۇ ئالەمدە چېكىپ ئەجرۇ ۋىسال تاپسا،
سېنىڭلىن باشقا يارىم يوق، ئىشىت سۆزۈم ئېيتىپ كەلدىم.

1971 - يىلى، ياز. ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

ئون يەتتە يېشىمدا

(بىر ئوقۇغۇچى قىز ئاغزىدىن)

ئون يەتتە يېشىمدا كەلدى ئەلەملەر ،
قاتمۇ- قات غەم ئارا قالدى بۇ بېشىم .
كاۋىپەلەك دەستىدىن چەكتىم ستەملەر ،
ياش تۆرۈپ زىنداندا ئاقاردى چېچىم .

ئون يەتتە يېشىمدا كەلدى ئەلەملەر ،
زەھەرلىك ئاغۇغا ئايلاندى ئېشىم .
ۋەتەننى ئويلىسام كۆزۈمدە نەملەر...
ھەسرەتلىك تارىمدەك ئاقىدۇ يېشىم .

ئون يەتتە يېشىمدا كەلدى ئەلەملەر ،
ئەركى يوق قۇللۇقتا سۆزلەلمەس تىلىم .
خازان بوپ سولاشتى باغۇ - چىمەنلەر ،
قەپەزگە ئايلاندى كەڭتاشا ئېلىم .

ئون يەتتە يېشىمدا كەلدى ئەلەملەر ،
دەرغەزەپ دېگىزىدەك تاشىدۇ دىلىم .
ۋەتىنىم كەلمەكتە ئاجايىپ دەملەر ،
سەن ئۈچۈن پىدادۇر مېنىڭ ياش جېنىم .

1971 - يىلى . ياز ، ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

بادام ۋە شامال

مۇبەت تارىم ۋادىسىدا بادام زەپ ئۆسەر ،
لېكىن ئۇنىڭ مېۋىسىنى قۇزغۇنلار تۆكەر .

شورلۇق بادام ھەسرەتلىنىپ ئېيتار زارىنى ،
ئۆچۈپ ئۆتكەن شامالدىن تېز جاۋاپ كۈتەر :

« كۆكلەم گۈللەپ ، تۇمۇز يازدا پىشتۇقمۇ يامان ،
قېنى باغۋەن ، شۇ ھىجراندىن نە مۇرات يۈتەر ؟

قىشتا جۇدۇن ، يازدا قۇزغۇن بەرمەستىن ئارام ،
مەرت باغۋەننىڭ ھەق ئەجرىگە زەخمەت يەتكۈزەر .

باغۋەن كەلسە مەن كۈلەتتىم قۇزغۇن يوقالسا »
- دەيدۇ بادام تاتلىققىنە خىيالغا چۆكەر ...

ئۇيغۇر كىتاب تورىكى
www.uyghurkitap.com

خانتەڭرىدىن ئۇچۇپ ئۆتكەن ھەيۋەت شاماللار،
بولۇت باغرىن پارە قىلىپ سۆز قوشۇپ ئۆتەر:

«ئانالمىغىن شورلۇق بادام باغۇنىڭ مەختـــــۇم،
يالماۋۇزنىڭ چاڭگىلىدا دەرت ـ ھەسرەت چېكەر.

كۈن چىقىشتىن تىمىسقىلاپ كەلگەن ياۋۇز ئۇ،
قانلار تۆكۈپ بۇ تۇپراقتا پەيزىنى ســـورەر.

كويىقاپقا باش ئەگمىدى شۇ قەيسەر مەختۇم،
تەشنا بولۇپ كۆز ئوڭىدا باتۇرنى كـــۆرەر.

ئاھ ئىست، دەپ تاغلار كېزەر باتۇر كۈنى ـ تۈن،
كويىقاپنى گۇم قىلماقنىڭ قەستـــــدە يـــۈرەر.

يوقالماستىن شۇم يالماۋۇز قۇرۇماس ئاپەت،
قاغا: قوزغۇن، شۇم زىيانداش يوقالماس بىلەر.

جەم بولغاندا باتۇر، مەختۇم بادامىلىق باغـــدا،
بۇ جاپاكەش چەكسىز تۇپراق شاتلىقتا كۈلەر.

ئالىمىغىن، يارالغ تاپار كۆكلـﻪمـﺪىن شىپا،
«سەبر قىلساڭ توڭ غورىدىن شەرۋەتلەر پۈتەر.»

قەددىن رۇسلاپ بادام كۆلەر ۋىسال ئارزۇلاپ،
ئۆزنىڭ مەجرۇھ شاخلىرىنى شوخ شامال ئۆپەر...

1971 ـ يىلى، ياز، ئوبلاست تۈرمىسى ـ غولجا

بەنجاڭ

ۋەتەن دېسەم تۈرمىگە سولىدىڭ يامان بەنجاڭ،
كۆزلىرى قىزىل قانلىق چىرايى سامان بەنجاڭ.

تۈرمەئىچرە مىڭلاپ جان زۇلمىڭنى ئەجەب تارتتى،
ئىنسانى پەزىلەت يوق قان ئىچكۈچ قاۋان بەنـﺠاڭ.

پۇتۇمغا كىشەن سالدىڭ، قولۇمغا پولات كويـﺰا،
كەسپىڭدۇر ئورۇپ، تىللاش قارا يۈز بىشمان بەنجاڭ.

ھەر كۈنى چۈمۈش داغىسۇ، قارا قاگودا زەپ «باقتىڭ»،
كىشىگە قىلچە رەھمىڭ يوق زەھەرلىك ئىلان بەنـﺠاڭ.

قولۇڭدا قارا كۆسەي، تۇرۇپ ئۆگزىدە توۋلايسـﻪن،
تېشىڭ پال ـ پال، ئىچىڭ تال ـ تال قورقانچاق قويان بەنجاڭ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

زارلايدۇ سېنىڭ ئاپەت ئاياغىڭدىن يېشىل بوستان،
قەستىڭ ئەلنى قۇل قىلماق بالاخور چايان بەنجاڭ.

شۇم زالىملىق پەيلىڭدىن سەن ئەمدى زاۋال تاپتىڭ،
ئېلىمنىڭ قەھرى قوزغالدى تۇرالمايسەن ھامان بەنجاڭ.

ئەنە جۇڭگار، شۇ تارىمدا يېقىلدى نۇر چىراق گۇلخان،
چاشقان تۈشىگە مىڭ ـــەر قاچارسەن قايان بەنـــــجاڭ.

ئادالەت تاڭلىرى ئاتار يېڭىپ ئاخىر زۇلۇماتـــــــنى،
ئەشۇ كۈن پۈتكۈلۈنىڭ شۇدۇر قالمايسەن ئامان بەنجاڭ.

1971 ـ يىلى ياز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا.

قارا ساچىڭ

نىگار كەتتىڭ يىراقلارغا كۆزۈمدە قارا ساچىڭ،
مېنى سالدىڭ پىراقلارغا سۆزۈمدە قارا ساچـــىڭ.

تۈزۈڭ خوش يېشىل پەرى پەيكەر قامىتىڭ قىزىل گۈلدۇر،
زىلالىڭلار تالى مەجنۇندەك دۈمبەڭدە قارا ساچـــــــىڭ

كۆزۈم چۈشتى سىياقىڭغا شۇلدىن بىشارام بولدۇم،
بويۇڭغا بىھاھا زىننەت ھۆسنۈڭدە قارا ساچىڭ.

سايالق ئەشۇ ئاكەسلەر خارلاپ ساچنى كەستۈردى،
مېنىڭچۈن سالقىلغىن دائىم كۆكسۈڭدە قارا ساچىڭ.

تاراپ ساچىڭنى پەرۋىش قىل يەتسۇن ئۇ كامالىغا،
ئاۋايلا شۇم رەقىپلەردىن ئۆردۈرمە قارا ساچىڭ.

بولۇتتەك ئۈينىغاي ھەردەم ئەسكەن شۇ سابالاردا،
بىھۇدە بولما ئاۋارە كۆيدۈرمە قارا ساچىڭ.

باغلىساڭ قوللىرىم باغلا ئىجادى بىر قۇلۇڭ بولغاي،
ئازار بىرىپ جالا ئاسما سۆردۈرمە قارا ساچىڭ.

1971 ـ يىلى، ياز. ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا.

سەپدىشىم تۇرغان داراغا (1)

ئۆتتى توققۇز باھار ، ياز غازاڭ تاشلاپ قوغلۇشۇپ ،
ئاقتى قانچە دەريا ـ سۇ ھەسرەت بىلەن تولغۇنۇپ ...

كۆز شاملى گۇرۇلدەر يالغۇز زىندان ئىچىدە ،
شۇ زىنداندا ئولتۇرار بىر مەرت باتۇر ئويلۇنۇپ .

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇ ئويلۇنار ۋەتەننىڭ ئىزگۈ ھەسرەت ـ مۇڭــــــنى ،
ئەشۇ ئويلار كۆيدۈرەر يۈرەك ـ باغرىنى ئوت بولۇپ .

تېگىپ مەھكەم قەلبىگە ئانا تۇپراق مېھرىــــــى ،
ئۆتكەن قانلىق جەڭلەردە ئۇچقان غالىپ تۇغ بولۇپ .

ھەسرەتلىنىپ ئەسلەيدۇ ماناس دەريـــا بويىنى ،
تىزگىن تارتىپ ئېتىنىڭ قويغان ئىدى توختۇتۇپ .

شۇم ئالۋاستى ياسىنىپ چىن پەرىشتە رەسمىدە ،
كەلگىنىدە قول بەرگەن ئۆزدوستىغا ئوخشۇتۇپ .

ئالۋاستىدىن ھېچقاچان ياخشىلىق يوق ئىنسانغا ،
ياخشىلىققا يامانلىق قاتار كەلدى قوغلۇشۇپ .

نەس ئالۋاستى تويمىدى ئىچىپ ئەلنىڭ قېنىنى ،
ۋەيراندا بوۋەتەن قالدى باغلار سولۇشــــــۇپ .

قانداق چىدار مەرت باغۋەن باھار چېغى گۈللىرى ،
خازاڭ بولسا ۋاقتسىز قايغۇ بىلەن پولۇشــــــۇپ .

باتۇر ئالدى قىلىچنى يەنە تۇلۇپ غەيرەتكــە ،
تارىم بىلەن تەڭرىتاغ كەتتى پۈتكۈل قوزغۇلۇپ .

تۆزاق قۇردى نەس زالىم مەرت باتۇر نىڭ يولــــغا ،
شۇم ئالۋاستى ھېچقاچان ئادەم بولماس ئوكشۇلۇپ . ...

كۆز شاملى گۇرۇلدەر يالغۇز زىندان ئىچىدە ،
شوزىنداندا ئۆلتۈرار بىر مەرت باتۇر ئويلۇنوپ .

زىندان ئىچىدە مەرت باتۇر ئۆتتى تالاي سىناقتىن ....
ئۆلۈم دىگەن كاساپەت كۆز تىكسىمۇ دومسۇيۇپ .

قانداق يەكسۈن باتۇرنى قىيناش ، ئاچلىق ، ئازاپلار ،
ئەل ئىشقىدا يۈرىكى يېنىپ تۇرسا چوغلۇنۇپ ....

باتۇردەيدۇ : « جاھالەت كۆكۈم تالقان بولغۇسى ،
ئېلىم تاپار نىجاتلىق مەڭگۈ پارلاق تاڭ يـورۇپ . »

قارا يىللار ۋەھمىسى يېڭەلمىدى باتــــــۇرنى ،
چۈنكى ئۇنىڭ يۈلتۈزى يانار شۇنچە نۇرلۇنۇپ ....

1971 - يىلى ، ياز. ئوبلاست تۈرمىسى - غولجا

(1) تـۇرغـان دارا ـــ 1944 - يـىلـىدىكـى شـەرقـىي تـۈركـىسـتـان جۇمھۇرىيىتىنىڭ قەھرىمانلىرىدىن بىرى. 1962 - يىلى كوممۇنىستلار تەرىپىدىن قولغا ئېلىنىپ، 1971 - يىللارغىچە غولجا تۈرمىسىدە ياتقاندا، بىر مەزگىل شائىر بىلەن بىللە بولغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىدىئى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئەمدى

ئىشت ئەرزىمنى ئەي دىلبەر، ئاداققى ئىلتىجا ئەمدى،
ئېچىلماس بۇ قارا كۆڭلۈم ئەلەمگە مۇپتىلا ئەمدى.

نىجاتلىق يۇلتۇزۇم سەندىك بېشىم ئۈززە يېنىپ تۇرغان،
يۈزۈڭنى جۇت بولۇت توستى، ئىست بەختىم قارا ئەمدى.

كۆزۈڭدىن ياشلىرىڭ كۆرۈپ قارا زۇلمەتكە پۈت ئاتسام،
رەقىبىم ئەزدى قەلبىمنى يۈرەك دەرتتىن يارا ئەمـــــــدى.

ئاشىق دەردى شىپا تاپقاي گۈزەل مەشۇق ۋاپاســــدىن،
يۈلى دۈشمەن رالۋا كۆرمەس تېپىلماس ھېچ داۋا ئەمدى.

بولۇپ بۇلبۇل سېنى كۈيلەپ، گۈلۈم غۇنچەڭ سۈيەلمەسمەن،
رىزا پول شورلۇق ئىشقىمدىن ساگا بولسۇن ئاگاھ ئەمـــــــدى.

تۈر ئۇيغان، قالما غەپلەتتە، رەقىپنىڭ قەستى بەختىگـدە،
كۆزۈمدىن ئاقتى قان - ياشلار ساگا بولسۇن جاگاھ ئەمدى.

بارۇرمەن مويتۇ گۈزىغا شۇدىم ئاخىرقى دىم سېنـــى يادلاپ،
تۈرار جاللات قىلىچ شىلتەپ بېشىم تەندىن جۇدا ئەمدى.

نە ئارمان، بىر كېلىپ كۆزلەر يورۇق تاڭ سۈبھىنى سۆيسەڭ،
ئىسىگگە ئال غېرىبىگنى، ئامان بول، ئەلۋىــــــدا ئەمدى !

1971 - يىلى، كۈز. گوگىتەنتىڭ تۈرمىسى - ئۈرۈمچى.

ۋىسال ئارزۇسى

ياشلىغىمىز دىلبىرىم گۈزەل ئىدى نەقــــەدەر ،
زۇلمەت ئىچرە قېپ قالدى ئۆتكەن كۈنلەرقارىسى.

ئايلار ئۆتەر ، يىل ئۆتەر مەن مەنزىلسىز سەپەردە،
كۆرۈشتۈرمەس بىزلەرنى قۇل يېتىم يەر ئارىســـى.

ئالىمايمەن ئەل ئۈچۈن زىندانلاردا ياتقانغــــا،
مەن ئەمەسمۇ ۋەتەننىڭ سۆيگەن يۈرەك پارىسى؟

بەس يىغلىما، سەبر قىل يېتەر ئارزۇ ۋىسالغا،
شۇندا تاپار شىپالىق بۇيۈرەكلــەر يارىسى.

1971 - يىلى، كۈز. گوگىتەنتىڭ تۈرمىسى – ئۈرۈمچى.

رۇبائىيلار

1

ياشلىقىم كۈلسەملا، ئوينىسام دەتتىم،
ئۆمرۈم دۇردانىسىنى شور يەرگە ئەكتىم،
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە سۇلۇپتۇ گۈلۈم،
ياشلىقىم قايداسەن؟ قەدرىڭگە يەتتىم.

2

ئىشەنمە گۈلجامال قارا قېشىڭغا،
خەۋەردار كۆپ كەلدى كۆردۈم قېشىڭغا،
غۇنچىدەك چېغىڭدا بىر ۋاپادار تاپ،
نۇر بېرىپ تۇرغاي ئۇ ئاپپاق چېچىڭغا.

3

يەتتە يىللاپ سېنى كۆرمىدۈم،
يەتتە يىللاپ سېنى سۆيمىدۈم،
تىرىك تۇرۇپ كۆيدۈم دوزاختا،
ئىشقىڭ بىلەن يانا ئۆلمىدۈم.

4

بۇ زامان كىملەردىن قالمىغان زامان،
كەم بەخت ـ خورلۇقتا بولدۇم ناتاۋان،
كۈلمىگىن شورىمغا ئەتىكى كۈنۈڭ،
شۇ مېنىڭ ھالىمدىن بولغۇسى يامان.

5

يامغۇرمۇ ياغار توختار ئاخىــــــــرى،
بۇلاقمۇ ئاقار توختار ئاخىـــــــرى،
كۆڭۈل- تۆزن يىغلايمەن مەن بەختى قارا،
كۆز يېشىم توختارمۇ ئەي يار، ئاخىرى؟
1970 ـ 1971 ـ يىللار.

تۈرمىدە چۈش كۆرۈپ...

چۈشۈمدەسەن قارا كېچىلەر،
ئانا، ئوغلۇڭ ئۇنتۇپ قالارمۇ؟

كۈن پىكرىمدە، تۈنلەر زىكرىمدە،
خىيال قۇشــــــۇم سېنى تاپارمۇ؟

ئۆتەر يىللار- باغرىتاش يىللار،
تار قەپەزدە ئوغلۇڭ ياتـارمۇ؟

كاز پەلەكتىن شۇ بەختى قارا،
مەندەك شورلۇق جاھاندا بارمۇ؟

يىراقتاسەن مېھرىڭ يۈرەكتە،
بىزگە ھىجران ئەبەتكە يارمۇ؟

چۈشۈمدەسەن، چېھرەڭ نامايان..
ساپ باغرىڭغا باغرىم قانارمۇ؟

ئاقار يېشىڭ، ئاقار ياشلىرىم...
دەريا بولۇپ لەۋدىن تاشارمۇ؟

ئاققان قان، ياش ياۋۇز زالىمنى،
كەلكۈن بولۇپ بىر كۈن باسارمۇ؟

ئېلىم كۈتكەن، ئەسىرلەر كۈتكەن،
ھۆرلۈك تېڭى بىزگە ئاتارمۇ؟!

1975 - يىلى 18 - فېۋرال — تاڭ سەھەر. گۇڭئەنتىڭ تۈرمىسى د
ئۈرۈمچى

يېڭى يىل تىلەكلىرى

1

ئەلۋىدا ساڭا ئەمدى شۇ يىللارنىڭ قاراسى كەت،
باشلارغا ئەلەم سالغان جاھالەتنىڭ بالاسى كەت.

ئەسىرلەر ئۆتتى غەپلەتتە ئېلىم ھېچ كۆرمىدى خورلۇق،
ۋاپاغا جاپا قىلغان قارا يۈزنىڭ جاپاسى كەت.

قېنى ئۇ يەر، مۇلك، ئەشيان، قېنى ئۇ بىزدىكى ئىمكان،
ئېلىمنىڭ قان تېرى ئاقتى بالاخورنىڭ جازاسى كەت.

قارا قامچىسى قولدا خىتاي زالىم كۆرەڭلەيدۇ،
ئىڭرايدۇ ئېلىم دەرتتە شۇ قۇللۇقنىڭ ھازاسى كەت.

يالتىراپ يۇلتۇز يانار شۇ تەگرى ئۈستىدە چاقناپ،
نۇرمان ياقتى گۈلخانلار قارا تۈننىڭ خۇداسى كەت.

2

يېگى يىل جان تەسەددۇق كۆرەيلى تاڭ ساباسىنى،
كۆكسىمىز ئىچىپ قالسۇن ئۇنىڭ زۇمرەت ھاۋاسىنى.

باش ئەگمەس تەگرى پەرزەنتى ئەرك دەپ ئاتلىندۇق ئالغا،
قەھرىمىز ئېلىپ كەلسۇن بوران، چاقماق ساداسىنى.

ئەرك، ھۆرلۈك بىباھادۇر، جىمى دەرت ئەشۇ قۇللۇقتا،
جەڭلەردە دېگەن ئەجداد ئوقايلى بىز مۇراسىنى.

يوقالسۇن قارا ئىبلىس، ۋەتەن پاكلانغاي ناپەتتىن،
ياشارسۇن قايتا دەشت - چۆللەر ئېلىم كەيسۇن لىباسىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

يېگى يىل ئىچىل بولغىن، مەزلۇم ئەل بەختىگە مەڭگۇ،
يازايلى بىز سەھىپەڭگە ساناادەتنىڭ ناۋاسىنــــــــــــى.

1977 ـ يىلى، 27 ـ دېكابىر، گۈگەنىڭ تۈرمىسى ـ ئۈرۈمچى.

دوستلۇق گۈلى

(يولداش ئا. ھ.گە)

دوستلۇقنىڭ غۇنچىسى ئېچىلــــدى،
قان ئاققان شۇ زىندان ئىچـــــــدە.
قار، بوران، جۇدۇندا تىك تـــــۇرار،
باش ئەگمەي زۇلمەتلىك كېچىدە...

گۈل ئەمەس ئۇ ـ ھۆرلۈك بەلگۈسى،
پەرۋىش قىل، پورە كىلەپ ئېچىلســـۇن.
گۈل ئەمەس ئۇ ـ باھار ئەلچىســــــى،
كەڭ تارىم بويىغا چېچىلســــــــــۇن!

1979 ـ يىلى، 4 ـ سىنتەبىر. لۇساۋگو كۆمۈر كان ـ ئۈرۈمچى.

زەكىيەگە (1)

ياشلىقىم تېگىدا تۇتتۇم گۈزەل يـــار،
بېشىمغا كۈن چۈشسە قىلدى مېنى خار،
سۇلاشقان گۈلۈمنى ياشناتتى بىرســـى،
بىلدىمكى ئۆمرۈمگە شۇ كەن ۋاپـــادار.

1980 ـ يىلى 7 ـ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

(1) زەكىيە سالىھ قىزى ۋەلىيېۋا ـ شائىر تۇرمىدىن چىقىپ، 1980 ـ يىلى 15 ـ ئىيۇن ئۈرۈمچىدە چەتئەلگە چىقىپ كېتىش ئالدىدا تۇرغان زەكىيە خانىم بىلەن ئۆيلەنگەن.

شەپقەتكە

(ئوغلۇم شەپقەتنىڭ بىر ياشقا كىرگەنلىكىنى قۇتلاپ)

باشلىرىڭ دومىلاق چىلگـــدەك،
ئۆزەڭگە ئاق يـــۈزۈڭ ياراشقـــان.
كۆزلىرۈڭ پاھ، ئەجەپ دىگـدەك،
ئەقلىڭ بۇلىقـى قاملاشقـــــان.

شۇ كۆزلەر ئەقىللىق ھەم تەمكىن،
كۈلگـــەندە چولپـــاندەك يانىدۇ...
بەزىـدە ئوي بىلەن ھەم غـەمكىن،
ســـاكىـــمـــۇ شائىرلىق يـــارمىدۇ؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

كىرپىگىڭ ـ بوتىنىڭ كىرپىكى،
تۇرىدۇ يا كەبى ئېگىلىپ.
قاشلىرىڭ قالغاچنىڭ قانىتى،
بەزىدە سەكرىشەر ئېتىلىپ...

ئۇز بۇرنۇڭ گوياكى پىستىدەك،
لەۋلىرىڭ، شۇ ئاغزىڭ بەك ئوماق.
چاچلىرىڭ كۆز يېغىن يىگىدەك،
سەزگۈلىڭ كاندۇر جۇپ قۇلاق.

گۈل بويۇڭ سەرۋىنىڭ تىمسالى،
قامىتىڭ چىناردەك بولىدۇ...
كەڭ گەۋدەڭ پەرھادنىڭ مىسالى،
قولۇڭغا كۈچ ـ غەيرەت تولىدۇ...

گۈزەللىك خىسلىتىڭ مەيلىغۇ،
مېھرىڭ بىر ئاپتاپسەن، ئىللىقسەن.
دادا دەپ، ئاپا دەپ كۈلسەن،
ئۆزەڭ بىر ئاتەشسەن، قىزىقسەن.

شۇ ئاتەش كۆيدۈرەر، سۆيدۈرەر،
داداڭنىڭ، ئاپاڭنىڭ قەلبىنى.

قاللىرىم مەۋجىدە شوخ ئۈزەر،
ھەسرىتىم، ئارزۇيۇم يەلكىنى...

ھەسرىتىم ـ گۈل ياشلىق بوش ئۆتتى،
بولالماي ئىلمگە سايىبان.
ئويلىسام يۈرىكىم قان يۇتتى،
مەن دەيتتىم ئۆزەمنى«ناتاۋان».

ئارزۇيۇم بىر ئوغۇل تۇغۇلدى،
دېمىكى ئۆزەمگە ئىزباسار.
ئىسمىنى «شەپقەت» دەپ قويۇلدى،
ئىلىمگە مېھرىبان، يول ئاچار.

نە ئارمان، شەپقىتىم ئۆس چاپسان!
يىگىتلىك پەيتىڭنى بىر كۆرسەم.
ئارمىنىم ھۆرلۈكتە تۇغۇلغان،
بەختلىك نەۋرەمنى بىر سۆيسەم!

1983 ـ يىلى 15 ـ مارت، ئۈرۈمچى

كۆل بويىدا

ئەتراپلىرى ئېدىرلىق،
بوك باراقسان يېشىللىق،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كۆردۈم بۇگۈن زەپ ئىللىق،
مائۇنت گامبىيە كـــۆلىنى.

ۋەلى كۆلى دەيدىكەن،
ئەتراپلىرى سەيلىكەن،
جانغا راھەت پەيزىكەن،
ئىچىپ قاندىم سۈيىنى.

تۆت ئەترابى ئوتلاق، ساز...
ئۇچار مىگلاپ ئۇدەك ـ غاز،
كۆكلەم ئىكەن قىش ھەم ياز،
كەيگەن گۈزەل تونىنى.

بۇندا قارغاي، تال، ئارچا،
شاپتۇل، ئۆرۈك ۋە ئالما،
بۆلدۈرگەنۇ ئەينـۇلا...
باسقان ئوتلۇ ھەم سولىنى.

ئۇچار قۇشلار ئاسماندا،
پەرۋاز قىلار ھەرئاندا،
بۇغا، مارال ھەر ياندا،
تۆكمەس ھەسرەت ـ مۇڭىنى.

ئاسمان تىنىق، ھاۋاسى -
تۇرە كىلەرنىڭ داۋاسى،
ياڭرار ناخشا ناۋاسى،
سۆيەر كۆلنىڭ يۈزىنى.

ئىلانسىمان يوللاردا،
يۆرەر پىكاپ غوللاردا،
شۇ ئىجاتكار قوللاردا،
كۆردۈم بەخت يولىنى.

باراۋەتتە مىڭلاپ ئەل،
ئەركىن ئېيتار خۇش غەزەل،
بەختى تولۇپ ئاقارسەل،
ئېيتىپ كۆڭۈل سۆزىنى.

بونگە كېلەر سەيياھلار،
جاھان كەزگەن پەرھاتلار،
بۇندا مەغرۇر ئەۋلاتلار،
كۆيلەر خۇشال كۈيىنى.

كۆلگە قاراپ ئولتۇرۇپ،
بىر«ئۇھ!» تارتىم تولغۇنۇپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئەسكە ئالدىم ئويلۇنــۇپ،
ماكانىم شۇ بوغـــــدىنـــــى.

كۆز ئالدىمدا يۈز ئاچتى،
بوغدا غەمدە بىر باقـــتى،
قەلبىمگــە ئوتلار ياقتى...
كۆردۈم بوغـــدا بويىنى.

ئەلگە شاتلىق يات بولۇپ،
قاغا- قۇزغۇن تاپ بولۇپ،
ئۇچار بۈندا شاد بولۇپ،
خازان قىلىپ ھۆسنىنى.

يۈرىكىمدە جىق پىغـــان،
ھەسرەتلىرىم - ياش ۋەقـــان،
كۆرسەم بىر كۈن نە ئارمان؟
ئازاد بوغـــــدا تويىنى.

1990 - يىلى، 21 - يانۋار. مائۇنت گامبىيە- ئاۋستىرالىيە.

ئۆزبەكىستانغا سالام!

«ئۆزبەكىستان مۇستەقىللىق ئېلان قىلدى» ـ گېزىت خەۋىرى.

ئۆزبەكىستان ـ ھۆررىستان ئەجدادلارىنىڭ ماكانى،
سالام ساڭا يىراقتىن ئەرك كۈنىڭ مـــــۇبارەك!
ئاۋازىڭنى ئاڭلىدىم تاشتـــــى قەلبىـــم ئارمانى،
كەڭ ئالەمگە ياڭرىغان جەسۇر ئۈنىڭ مۇبارەك!

مەن شادلانماي نېمىشكە، قېرىنداشىمىز ـ بىر تۇققان،
مەرت بوۋىلار تەڭ ئىچكەن بىر دەريانىڭ سۈيىنى.
مېنىڭ، سېنىڭ دىيشىمەي بىر داستاندا جەم بولغان،
ئۆتكەن قارا ئەسىرلەر كۈيلەپ ھەسرەت كۈيىنى.

تىلىمىز بىر، دىلىمىز ـ يېرىمىزدەك بىر تۇتاش،
ئۆتكەن يۈزلەپ ئەسىرلەر تارىخىمىز گۇۋاھىسى.
ئەفراپسىياپ، ئوغۇزنىڭ نەسلى بىزلەر ـ قېرىنداش،
ياڭرار بۈگۈن قۇلاقتا ئۇلار بەرگەن دۇئاسى.

تۇغۇلساممۇ تارىمدا ئېللىق كۆردۈم قوينۇڭنى،
ئاشىيان قىلدىم باغرىڭنى، كۆلۈپ ئۆتكەن تۆرت باھار (1)
ئۆز ئانامدەك مېھرىبان قارشى ئالدىڭ ئوغلۇڭنى،
ھازىرغىچە قەلبىمدە شۇ سۆيگۈڭنىڭ ئوتى بار...

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىست ئۆتتى ئوتتۇز يىل كۆتۈش بىلەن بىتاقەت،
سۈرگۈن، خاكلار، زىندانلار بولدى مېنىڭ ماكانىم.
ئانام سۆيگەن يۇرە كتە ئەقىدەڭ بار ھەر سائەت،
كەڭ ئوكيانلار ئارقىدا بولغانلىمۇ جاھانىــــــم...

يىراقلاردىن قارايمەن بەخت تىلەپ دىيارىـــــم،
ئۇندا قالغان قەرداشلار، ئۇندا قەلبىم پارىســــى.
دىيارىمسەن ئېلىمگە ئۆتاش، سەنسەن خۇمارىم،
بۇ سۆيگىنى تولماس كەڭ ئوكيانلار ئارىسى!

يا ئىنىمسەن - يا ئاغام، مەن بارارمەن قوينۇڭغا،
قېرىنداشىم ئۇيىگە بارغان كەبى شادىمــــان،
بەخت قونسۇن بېشىڭغا، مۇبارە كباد توپۇڭغا.
كامال تاپقىن دىيارىم - ئۆزبە كىستان جانىجــان!

1991 - يىلى، 1 - سېنتەبىر. ئادېلايدى - ئاۋستىرالىيە.

(1) شائىر 1957 — يىلىدىن 1961 - يىللارغىچە تاشكەنت دۆلەت دارىلفۇنۇنىدا ئوقۇغان چاغلىرىنى كۆزدە تۇتىدۇ.

ئۇيغۇر قىزىغا

ئۇيغۇر قىزى كۆزلىرىڭدىن ئاقمىسۇن ياش،
باتۇر يىگىت ئۆلۈمگە ھېچ ئەگمىدى باش،

ئۈنمۇ پاتار ئىرادەڭدە بولسا بــــــەرداش،
بالقىپ چىقار تەڭرى ئۈززە بىر كۈن قۇياش.

1992 ـ يىلى 16 ـ نويابىر، ئادېلايدى ـ ئاۋىستراليە

چەتئەللەردە ...

چەتئەللەردە بولدۇم مۇساپىر،
تېشىم كۈلدى ئىچىم يىغلىدى...
خەلقىم بىلەن بولدى دەردىم بىر،
شۇ دۇمبەمدە خىتاي قامچىسى،
يۈرىكىمنى ھەسرەت تىغلىدى...

1997 ـ يىلى، 25 ـ مارت، ئادېلايدى ـ ئاۋىستراليە

ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق

كۆپكۆك ئاسمان رەڭگىدە،
ھېچ ئۈزگەرمەس مەڭگۈگە،
بارچە تۈرك قەلبـــــــدە،
لەپىلدەيدۇ تۇغـــــــمىز.
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق،
ئاڭا دىلدىن بىز ئامـــــراق.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بوۋلام ئوغۇز شانى بار،
شۇ بايراقتا نامى بار،
مىليون شېھىد قانى بار،
لەپىلدەيدۇ تۇغىمىز –
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق،
ئاڭا دىلدىن بىز ئامراق.

نامى شەرقىي تۈركىستان،
ئەجدادىمىز ياشىغان،
بىزگە مەنسۇپ بۇ ماكان،
لەپىلدەيدۇ تۇغىمىز –
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق،
ئاڭا دىلدىن بىز ئامراق.

ئۇيغۇر ئوغلى، ئەي ئارسلان،
ياۋغا قارشى بار، ئاتلان،
ۋەتەن ئۈچۈن پىدا جان،
لەپىلدەيدۇ تۇغىمىز –
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق.
ئاڭا دىلدىن بىز ئامراق.

بىزمۇ ئىنسان ئوغلىمىز،
ئازات بولسۇن يۇرتىمىز.
ئاڭا يېتەر قۇربىمىز،
لەپىللەيدۇ تۇغىمىز —
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق،
ئاڭا دىلدىن بىز ئامراق.

1992 - يىلى 21 نويابىر.   ئادېلايدى - ئاۋستىرالىيە.

ئۇلۇغ باشلىنىش

ۋەتىنىڭ زارىنى ئاڭلاپ يۈرەكلەردە قىساس ياندى،
ئېلىڭدە قۇل بولۇپ ياشاپ، ھاياتىڭ نە لەززەت قالدى؟

ئەجەب مەرتكەن تەگرى پەرزەنتى خىتاي زالىمغا ئوت ئاچقان،
ئېلىمنىڭ قەست دۈشمىنى، قاتىل بېيجىڭنى لەرزىگە سالدى.

ئەييۇھەنناس، بۇ باسقۇنچى نە ئەلەملەر سالمىدى باشقا،
ئۇنىڭ قىلغان زۇلمى دەستىدىن يۈرەك باغرىمىز داغلاندى.

ياشا ئوغلان جاسارىتىڭ بۇ دۇنياغا داڭ كەتتى،
تۆكۈلگەن شۇ قىزىل قاندىن نومۇس - ئارىمىز ئاقلاندى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قىساس ئۆلمەس، ئەنە تارىم، جۇڭغاردا يانار ئۇچقۇنلار..
قىران بۇر كۈتلەر ئىزىدىن ياش بالا پانلار قاناتلاندى.

نە ئىمان ۋە نە ۋىجداندۇر ئۆز ئېلىنىڭ زارىنى بىلمەس،
نە پەرقى ئىنسانۇ ھايۋاننىڭ سىناق مەيدانى تاللاندى.

يا بايلىق قالارمۇ سەندىن يا مەنسەپ يا ئاتاق - ئابرۇي،
ۋەتەن ئەلا، مىللەت ئەلا دېگەنلەر سەپكە ئاتلاندى.

ۋەتەننىڭ ئىشقىدا يانغاچ زالىم تۈغنى كۆل قىلدۇق...
باق، ئەمدى تەڭرى باغرىدىن ئەرك ساداسى ئاڭلاندى.

ئىنشائاللاھ ، بۇ ئۇچقۇنلار ئۇلۇغ يانغىنغا يول ئاچقاي،
تەڭرى تاغلىرى بويلاپ، كۆرەش باھارى باشلاندى.

1996 - يىلى 11 - ئىيۇل. ئادېلائىدى - ئاۋىستىراليە .

جەھەننەم تۈغلىرى يانسۇن

1996 - يىلى 29 - ئىيۇن جەنۇبىي ئاۋىستىراليەدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار كوممۇنىست خىتاي باسقۇنچىلىرىنىڭ يېقىندا شەرقىي تۈركىستاندا 65 مىڭ كىشىلىك قوزغىلاڭلارنى باستۇرۇۋاتقانلىقى ھەم لوپنۇردا 44 - قېتىملىق ئاتوم سىناقلىرىنى ئۆتكۈزگەنلىكى مۇناسىۋىتى بىلەن ئاۋىستىراليە

تۈركىستان جەمئىيىتىنىڭ تەرتىپلىشىدە 400 كىشىلىك چوڭ كۆلەمدە نامايىش ئۆتكۈزگەن ئىدى. ئەنە شۇ ھەيۋەتلىك نامايىشتا خىتاي باسقۇنچىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى قانلىق زۇلمىنىڭ سىمۋولى بولمىش ئىككى قانخور بايرىقى كۆيدۈرۈلۈپ كۈلى كۆككە سورۇلدى... خەلقىمىزنىڭ ئاچچىق غەزەپ ئوتىدا كۆيىۋاتقان جەھەننەم بايراقلىرىنى كۆرۈۋېتىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى ئاجايىپ بىر خىل مۆرەككەپ تۇيغۇ - ھېسسىياتلار تەسلىم قىلىپ، قەلبىمنى ئارامخۇدا قويمىدى... بۇ تۇيغۇلار بۈگۈن ئاق قەغەزگە چۈشتى. بۇنى ۋەتەنداشلىرىم بىلەن ئورتاقلىشىمەن.

ۋەتەنداش، قويغىن ئوتنى، رەھىم قىلما، جەھەننەم تۇغلىرى يانسۇن،
شۇ بېيجىڭلىق يېغى دۈشمەننىڭ كۆيۈپ تەختلىرى كۈلگە ئايلانسۇن،
جاھالەت بولۇتلىرىنى ھەيدەيلى جاسارەتتە تەڭرى باشىدىن،
ئەسىرلەردىن زۇلۇم چەككەن ئېلىمنىڭ ھۆسنى كۈلسۇن،
بەختى پارلانسۇن!

1996 - يىلى 12 - ئىيۇل، ئادېلايدى - ئاۋسترالىيە

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئانا مېھرى
(كىچىككىنە ھېكمەت)

ئانام بىبى رابىيە (1)گە بېغىشلايمەن

بار ئىكەنۇ- يوق ئىكەن،
ئاچ ئىكەنۇ - توق ئىكەن.
بۇرۇن ئۆتكەن زاماندا،
تارىم دەريا ئاماندا،
مەكىت دېگەن بىر ئەلدە،
دەريا بويى كەڭ يەردە،
ئۆسۈپتۇ زەپ بىر بالا،
ئەقلى ھوشى راست تازا،
كىچىك قالغان ئاتىدىن،
يېقىر ئىكەن زاتىدىن.
شۇ يىتىملىق كۈنلەردە،
قارا باسقان تۈنلەردە،
ئۇنىڭ مىسكىن ئانىسى -
سۆيگەن ئۆيىرەك پارىسى،
ساقلاپ ئۇنى ئاچلىقتىن،
باشقا كەلگەن خارلىقتىن،
سايە بولۇپ بېشىغا،
ئېلىپ يۈرەك قېتىغا،
ئۆستۈرۈپتۇ پەپىلەپ،
ھەر ئاغزىدا كەنجەم دەپ.

چۈشەرمەسكەن ئاغزىدىن،
ئۇررۇن بېرىپ باغرىدىن،
بالا ئاستا ئۆسۈپتۇ،
يىگىتلىگىن كۆتۈپتۇ...
شورلىقى شۇ پېقىرلىق،
يالغۇز يىتىم يېسىرلىق،
ئۇ بىر يالغۇز ياش سىدە،
ھەسرەت تولا قەلبىدە،
قىشتا بولسا جۇدۇنلا،
يازدا بولسا قۇزغۇنلا،
ئەشۇ يالغۇز سىدىنى،
يۈرەك باغرى زېدىنى،
يەكلەپ بوزەك قىلماسمۇ؟
يۈرەك باغرىن تىلماسمۇ؟
لېكىن پەلەك باقماسكەن،
كەمبەغەلگە ياقماسكەن،
ئانا مېھرى قەلبىدە،
يانغان چىراق ھەمىشە،
شۇ چىراقتىن نۇر ئېلىپ،
ئۆز كۆڭلىنى شاد قىلىپ،

يىگىت ئېلىپ تورىنى،
كۆزلەپ دەريا سۈيىنى،
كۈن ئۆتەركەن ياپاشلاپ،
يىللار ئۆتەر شاپاشلاپ.
ئانىسىمۇ قېرىپتۇ،
كەنجەم بۇنى بىلىپتۇ،
ئانا، - دەپتۇ كەنجاخۇن،
يۈرەك باغرى بولۇپ خۇن:
«ئانا چېچىك تالىسى،
ئەمدى يوق بىر قارىسى،
ياشلىقىڭنى يېزىڭنى،
بېرىپ ماڭا مېھرىڭنى،
قاتتىڭ مېنى قاتارغا،
مەن خىجىلمەن ئېيتارغا،
ئۆزگىلەردەك باي بولۇپ،
باغلار ئىچرە جاي قۇرۇپ،
كۈتەلمىدىم راھەتتە،
كۈنۈڭ ئۆتتى ھەسرەتتە.
مېنىڭ شورلۇق بۇ بېشىم،
ھالال ئەمگەك - بايلىقىم،
كېچە- كۈندۈز ئويۇمدا،
بىر نىيەت بار بويۇمدا.
ئارام بەرمەس ھەر مەھەل،
ساڭا يەتمەي شۇم ئەجەل،
بىر ئارمىنىڭ ئېيتساڭ سەن،
پەرمان بىلىپ ئۇنى مەن،
مەيلى تەندىن قان كەتسۇن،
مەيلى ئەزىز جان كەتسۇن،
ئادا قىلسام ئەھدىمدۇر،
ئېيت ئارمىنىڭ بەختىمدۇر.»
شۇندا ئانا خوش بولۇپ،
سۆزلىرىدىن گۈل تۆكۈپ،
دەپتۇ قاراپ ئوغلىغا،
تويماي ئۇنىڭ بويىغا:
«رەخمەت ئوغلۇم، سۆزۈڭگە،
بەخت ياردۇر ئۆمرۈڭگە،
ئىسسىت، قېرىپ قالغىنىم،
باردى بىرلا ئارمىنىم،
كۆرسەم دەيتىم مەككىنى -
شۇ ئۇلۇغۋار كەبىنى.
بىراق مەككە يىراقمىش،
بۇ بىزلەرگە يوق بىر ئىش،
بۇنىڭسىزمۇ رازىمەن،
قايغۇرمىغىن زادىسەن.»
كەنجەم ئاڭلاپ بۇ گەپنى،
ئۆتكۈزمەستىن شۇ پەيتنى،
«بولدى!» دېسە ئۇنىماي،
ئەھدىسىدىن ھېچ يانماي،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئانىسنى ھاپاچلاپ،
كەڭ باغرىدا باغاشلاپ،
ئاتلىنىپتۇ سەپەرگە،
باقماي خەۋپۇ- خەتەرگە.
ئۆتتۈپ قانچە ئەللەردىن،
كېزىپ قانچە يەرلەردىن،
ئىگىز داۋان تاغ ئېشىپ،
چۆل جەزىرە يول بېسىپ،
يېتىدىكەن مەككىگە-
شۇ ئۇلۇغۋار كەبىگە.
يەتتە قېتىم، بىر ئەمەس،
سەپەر قىپتۇ «اغىڭ» دېمەس.
مەكت - مەككە يوللىدا،
ئۇنىڭ ھەربىر غوللىدا،
قاپتۇ تالاي چورىغى...
پۇتلىرىدا يورىغى...
ئوشۇقچە گۆش بۇيتۇ،
قەددى قۇرۇق تۆش بۇيتۇ.
شۇندا كەنجەم «ئۇھ!» دېگەچ،
ئانا قەرزى شۇ دېگەچ،
ئانىسغا ئۇيىر كۈن،
ئانا، - دەپتۇ كەنجاخۇن:
«قەرزىڭ ئادا بولغاندۇر،
ئەمدى كۆڭلۈڭ تولغاندۇر؟»

شۇندا ئانا خوش بولۇپ،
سۆزلىرىدىن گۈل تۆكۈپ،
دەپتۇ قاراپ ئوغلىغا،
تويماي ئۇنىڭ بويىغا:
«ھەي بالامەي، قىززىقسەن،
دىلىڭ ئاپتاپ ئىللىقسەن،
جاپا چەكتىڭ - كۆپ چەكتىڭ،
چىشىڭ بىلەن تاغ كەستىڭ،
چەككەن سېنىڭ جاپايىڭ،
كۆرگەن سېنىڭ ئازاۋىڭ،
بۆشۈك تۆتۈپ بېشىڭدا،
چىراق بولۇپ يېنىڭدا،
ئاق سۈت بەرگەن بىر مەرتەم،
شۇ ئەجرىڭدىن ئارتۇق ھەم.
ئانا قەرزى بالىدا،
ساقىت بولماي بويىندا،
تا مەڭگۈگە قالىدۇ،
كىم بۇسۆزدىن تانىدۇ؟
رەخمەت ئوغلۇم، بەخت تاپ،
بار ئەۋلادىڭ ئۆتسۇن شاد!»
قول كۆتۈرۈپ شۇ ئانا،
قىپتۇ ئۇلۇغ بىر دۇئا.
شۇندا كەنجەم ئويلۇنۇپ،
بۇ ھېكمەتتىن روھلۇنۇپ.

«دەر ھەقىقەت راست» دەپتۇ،
ئۆمرۈم ساڭا خاس دەپتۇ!»

ئانا ـ بالا ئۆتكەنىكەن،
مۇرادىغا يەتكەنىكەن.
بۇ ئىش ئۆتكەن ـ ئۆتمىگەن،
ئانا مېھرى ـ كۆن ئىكەن،
شۇ مېھرىدا كەڭ ئالەم،
ئۇچار قانات، بار ئادەم،
شۇ مېھرىدىن تولۇقتۇر،
شۇ مېھرىدىن ئۇلۇغدۇر.

1971 ـ يىلى، قىش. ئوبلاست
تۈرمىسى ـ غۇلجا.

(1) بىبى رابىيە قاسىم قىزى ـ شائىرنىڭ ئانىسى (1904 ـ 1972) ئەسلى قەشقەردىن ئۆزى پىچاندا تۇغۇلغان، شائىر تۈرمىدىكى ۋاقىتدا ۋاپات قىلغان. شائىر ئانىسىنىڭ ئۆلۈمى ھەققىدىكى خەۋەرنى 1978 ـ يىلى ئاپرىلدا لۇساۋگۇ كۆمۈر خېنىگىغا چىققان ۋاقىتتىلا ئاڭلىغان. بۇ رىۋايەتنى ئانىسىنىڭ ئېيتقانلىرىغا ئاساسەن شېئىرلاشتۇرۇپ چىققان.

www.uyghurkitap.com

ۋاپادار قالغاچ

(داستان)

1

بار ئىكەنۇ ـ يوق ئىكەن،
ئاچ ئىكەنۇ ـ توق ئىكەن،
بۇرۇن ئۆتكەن زاماندا،
ئارىم دەريا تاماندا،
مەمەت دېگەن بىر پېقىر،
يۈرەك ـ باغرى قان، يېقىر،
دولان دېگەن قىشلاقتا،
دىلى غەملىك ئازاپتا،
ياشايدىكەن غەم بىلەن،
كۆزى قان، ياش نەم بىلەن.
ئۆتكۈزەركەن تۈننى،
تۈنگە ئوخشاش كۈننى.
زالىم پەلەك باقماسىكەن،
كەمبەغەلگە ياقماسىكەن،
ئىشلىسىمۇ كۈنۈ ـ تۈن،
بولماي زادى نان پۈتۈن،
ئۆتۈدىكەن خارلىقتا،
بىر ھايۋاندەك زارلىقتا.

مەمەت ئەشۇ پېقىرنىڭ ـ
يالغۇز يېتىم ـ يېسىرنىڭ،
ئەۋلادىكەن بەختسىز،
ماڭلىيدا قۇرۇق ئىز،
سۆزلەر ئۇنىڭ مۇڭىنى،
كۆرگەن ھايات يولىنى.
سۆزلەپ كەلسەك دەردى جىق،
گويا پەلەك جانغا زىق،
سانچىلاركەن يۈرەككە،
ئارام بەرمەي مەمەتكە.
يا ئۆيىدە كىگىز يوق،
تام ئەشكىدەك بىگىز يوق،
قىپ يالغاچ باللىرى ـ
شۇ كەچكۈزنىڭ تاللىرى،
زارلايدىكەن ئاچلىقتىن،
باشقا كەلگەن خارلىقتىن.
كەڭ بولسىمۇ بۇ ئالەم،
پېقىر ئۈچۈن ھامانەم،
گويا قەپەز تار ئىكەن،
خورلۇق ئاڭا يار ئىكەن.

قاتتىق ئىكەن يوقسۇزلۇق،
دىلى دائىم قايغۇلۇق،
باشنى سېلىپ ئولتۇرمەي،
چاللار ئىكەن بەزەن نەي...

2

پەقەت ئۇنىڭ خوشلۇقى،
تورۇستىكى قالغىچى،
ھەر باھاردىن كۈزگىچە،
گەمىسىدە ئۈزگىچە،
سايرايدىكەن ۋىچىرلاپ،
بەزەن ئاستا پىچىرلاپ،
دەركەن مىسكىن مەمەتكە:
«چۆكمە ئارتۇق ھەسرەتكە،
بۇ كۈنلەرمۇ تېز كېتەر،
ساڭا شادلىق بىر كېلەر،
تۈن كەينىدىن تاڭ ئاتار،
بۇ قاراڭغۇ ھەم ياتار...
ئۆتنە ئالەم - بۇ ئالەم،
چەكمە ئارتۇق تەشۋىش - غەم.
ۋىچىر - ۋىچىر، بولغىن شاد،
زور بايلىققا تولغىن ياد.»
ئاڭلاپ قالغاچ كۈيىنى،
شادلىق ئوراپ كۆڭلىنى،
ئۆتكۈزەركەن تۈننى -
تۈنگە ئوخشاش كۈننى.

3

بىر كۈن مۇنداق ئىش بوپتۇ،
كۈن قادىلىپ چۈش بوپتۇ.
تورۇستىكى قالغىچى -
ئۇنىڭ سۆيگەن ئادىشى،
ئۆگسىدا پەم قىلماي،
خاتىرىنى جەم قىلماي،
«پوك» چۈشۈپتۇ داق يەرگە،
مەمەت چۈكۈپ سوغ تەرگە،
ئاستا ئاپتۇ قولىغا،
كۆزى چۈشۈپ پۇتىغا،
تاسلا قاپتۇ يىغلاشقا،
يۈرەك - باغرىن تىلغاچقا،
ئەشۇ بالا قالغاچنىڭ -
قاناتلىرى قىيغاچنىڭ،
شۇ ئوڭ پۇتى سونۇپتۇ؛
مەمەت غەمگە تولۇپتۇ...
شۇندا مەمەت ئاۋايلاپ،
سىنۇنغان پۇتنى راس باغلاپ:
«قالغاچجان - قالغاچ،
نېمە بولدۇڭ جان ئاداش،
جىمجىت ياتماي ئۇگاڭدا،
ئىسسىق ئوت - چۆپ جۇگاڭدا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سۇنلۇرۇپسەن پۇتنۇڭنى،
ئاڭلاپ سىنىڭ ئۈنۈڭنى،
دىلىم بولدى بەك خەستــە،
ساڭا بولدى بەك تەس ـ تە!
ئەمدى ياتقىن ئۇۋــاڭــدا،
ئىسسىق ئوت ـ چۆپ جۇۋاڭدا،
ئاۋايلىغىن جىم يـــاتـقىن،
سوققا توڭماي ھەم ياتقىن،
شىپا تاپسا مــەيــىـبـــىڭ،
خوشلۇر مەمەت غېرىبىڭ.
يىگلىك كەلسە يە بــۇنـــى،
ئىچكىلىك كەلسە ئىچ سۇنى...»
دەپتۇ مەمەت دان بىرىپ،
مېھرى بىلەن جان بىرىپ.
ئانا قالغاچ كەچقــۇرۇن،
ئۇچۇپ كەپتۇ بىر قويۇن.
كۆرۈپ مەجروھ باغرىنى،
ئاستا ئىچىپ ئاغــزىنـــى،
شۇنچە غەمكىن سايراپتۇ،
ھەسرەت چىكىپ زارلاپتۇ...
ئاگاھ بولۇپ ئەھۋالدىــن،
كەلگەن بالا قازادىـــن،
«رەخمەت!» ـ دەپتۇ مەمەتكە،
«ياخشىلىقىڭ ئەبەتكـــــە،
بىكار كەتمەس ئەقىدەڭ،
رازى سەندىن سەخىرەڭ.»
مەمەت دەپتۇ: «ئامـــان بـــول!
تىزراق ئۇچقىن كۈچكە تول...»
كۈنلەر ئۆتۈپ، ئاي ئۆتۈپ،
كۆك ئاسماندىن سۇ تۆكۈپ،
كەپتۇ ئاخىر غېرىپ كۈز،
غەمگـــە پېتىپ دالا ـ تۈز،
سەپەر قىپتـــۇ يېشىل يـــاز،
قۇشلار بىلەن ئۆردەك، غاز...
ئىسسىق ياققـــا يول ئاپتۇ،
دىلغا ھەسرەت ـ غەم ساپتۇ.
قالغاچــــلار خوش بــولۇپ،
كۈچ ـ غەيرەتكە راست تولۇپ،
ۋىدا ئېيتىپ مەمەتكـــە،
بۆلەپ ئۇنى رەخمەتكە،
يولغا بوپتـــۇ راۋان،
ئېشىپتۇ تاغۇ ـ داۋان...

4

قار لەپىلدەپ ـ قار يېغىپ،
كەڭ دالىغا ئىــز سىلىپ،
كەپتۇ سوغاق زىمىستـــان،
بىزنىڭ مەمەت نـــاتىۋان،
قار، شۇۋىرغان باسقانـــدا،

تۆنلەر بىدار ياتقانـــــدا،
ياد ئېتەركەن يازلارنـــى،
ئاققان دەريا ـ سايلارنــى،
قالغىچنى ياد ئېتـــــەر،
ئۆز كۆڭلىنى شاد ئېتــەر.
شۇنداق كۈتۈپ باھارنى،
كەتكۈزۈپتۇ ئاق قارنى...
ئۇچۇپ ئۆتسە شوخ شامــال،
قىرلار كۈلۈپ خۇش جامال،
ئاستا يۈزىن ئاچاركـــەن،
ھىدلىق پۇراق چاچاركـــەن.
لىباس كىيىپ رەڭمۇ ـ رەڭ،
پۈتۈن ئەتراپ بىر گىلــەم،
«كەلدىم!» ـ دەپتۇ ئەتىياز،
نەغمە ناۋا چېلىپ ســاز،
شۇندا مەمەت قوش تۇتۇپ،
ئېتىزلاردا تەر تۆكـــۈپ،
ئىشلەر باينىڭ يېرىــگە،
شۇ ئەجرى يوق تېرىدە؛
ئىشلەر تىنىم تاپمـــاستىن،
چەكمەن ئىزدىن ئاشماستىن،
«بەخت» دەركەن ئاللاھقا ـ
شۇ يــارانقــان پــانــاغـــا.

5

بىر كۈن قالغاچ ۋىچىرلاپ،
تۆڭلىگىدىـــــن غىپىلداپ،
كىرىپ كــەپتۇ ئۆيىگە،
شادلىق قوشۇپ كۆيىگە.
شۇنداق باقسا قالغىچى ـ
شۇ سېغىنغان ئادىمــــى.
چىشلەپ ئۇرۇق تۇمشۇقتــا،
«ئالغىن!» ـ دەپتۇ خوشلۇقتا.
«ئالغىن!» ـ دەپتۇ ئۇرۇقنــى،
«سەنمۇ كۆرگىن يورۇقنى.
ئادا قىلاي قــەرزىــمنــى،
سەنمۇ كۆرگىن ئەجرىڭنى!»
دەپتۇ قالغاچ دان بىرىپ،
قاناتلىرىن بىر قېقىـــپ.
مەمەت كۆرسە بىر ئۇرۇق ـ
تاۋۇز دېنى خوپ تولـــۇق.
مۇنداق ئۇرۇق كۆرمىگــەن،
شۇنچە نۇرلۇق، نىم دىگەن؟!
مەمەت دەپتۇ قالغاچقا،
قاناتلىرى ئالىماچـــقا:
« رەخمەت ساڭا، قالغىچىم،
چىن ۋاپادار ئادىمىـــم،
چۈنەك تارتىپ دان ئېكەي،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

پىشانەمدىن بىر كــــۆرەي.
مەمەت ئېلىپ ئۇرۇقنـــــى،
ئېچىپ كەڭ بىر قورۇقنى،
شۇ ئۇرۇقنى تىكىپتۇ،
ئاي كۈننى كۈتۈپتۇ...
كۈنلەر ئۆتۈپ كۈن كەپتــۇ،
مەمەت بىر كۈن سەپ ساپتۇ،
يوغان تاۋۇز تۇرغانمىش،
ئاستا چېكىپ ئۇرغانمىش،
«پوك ـ پوك» ئىتىپ ئۈنلەپتۇ...
«ۋاقتىم يەتتى، يە!» ـ دەپتۇ.
مەمەت سېلىپ داستىخان،
بالا ـ چاقا شادىـــمان،
«بىسمىللاھ!» ـ دەپ شۇ مەمەت،
«پاناھىمغا مىڭ رەخمــــەت!»
شۇ تاۋۇزنى تىلىپتــــۇ،
ھەممە ھەيران جىمىپتۇ...
«قاراس» قىلىپ ئېتىلىپ،
ئالتۇن ـ گەۋھەر چېچىلىپ،
دوگا بولۇپ داستىقاندا،
تاغ ـ تاغ بولۇپ تۇرغانمىش،
ھەممە خەندە ئۇرغانمىش،
ئۆز بەختىدىن شۇ ئانــدا.
شۇندىن باشلاپ غېرىپقا ـ
ئەشۇ «تىرىك مېيىت» قا،
بەختۇ ـ ئامەت بېقىپتــۇ،
توقلۇق تۇرمۇش يېقىپتۇ...

6

كۈنلەر ئۆتۈپ كۆپ ئۆتمەي،
يېشىل ياپراق گۈل تۆكمـەي،
باي ئاڭلاپتۇ بۇ ئىشنـــى،
ئويلاپ ھەردەم قىلمىشنى،
باي سوراپتۇ مەمەتتىن،
~~ئەشۇ ملاددا يۈرەكتىن،~~
«باي بولغاننىڭ بائىزىـــن،
ئېيتقىن سىزنىڭ جائىزىن!»
بىزنىڭ مەمەت بىرمۇ ـ بىر،
قىلغان ئىشقا قوشماي كىر،
قىپتۇ ئىشنىڭ بائىزىـن،
قىپتۇ سىزنىڭ جائىزىن.
«توختا!» ـ دەپتۇ ئاچكۆز باي،
كېچە ـ كۈندۈز ئۇخلالمـاي،
ئىچى ئاداپ خۇن بولۇپ:
«ئەشۇ پېقىر مەن تۇرۇپ،
بار دۇنياغا ئېرىشســـە،
يوقسۇل بىغەم كۈلۈشسە،
قانداق يۈرەي باش تۇتۇپ،

كۆزلىرىمگە ياش تۇتۇپ؟!
نەدە كۆرگەن پېقىرنىڭ،
شورلۇق يېتىم ـ يېسىرنىڭ،
بەختى گۈللەپ كۈلگەننى،
ئۆتكۈزمەستىن شۇ دەمنى،
ئۆتۈپ كېتەي مەمەتتىن ـ
كۆزگە چۈشكەن ئەخلەتتىن!»
ئاچكۆز بېيىم ئالدىراپ،
هەر قەدەمدە بىر توۋلاپ،
بۇيرۇق قىلىپ مالايغا،
ئۇگا ساپتۇ سارايغا...
تۇتۇپ كېلىپ قالغاچنى،
قاناتلىرى ئالماچنى،
قاراپ ياتار تۈنى كۈن،
قالغاچتىن يوق بىر ئۈن.
يا ئۇگىدىن يېقىلماس،
باينىڭ كۆڭلى ئېچىلماس.
باي ئويلۇنۇپ بىر ئىشنى،
قولغا ئاپتۇ چىۋىقنى...
بالىسنى قالغاچنىڭ ـ
قاناتلىرى ئالماچنىڭ،
ئاتتى يەرگە بىقىنلاپ،
كەتتى ئىخ جان تېپىرلاپ.
ئەشۇ بالا قالغاچنىڭ،

قاناتلىرى ئالماچنىڭ،
شۇ سول پۇتى سۇنۇپتۇ،
دىلى غەمگە تولۇپتۇ...
ئاچكۆز بېيىم ئالدىراپ،
ئۇندىن ـ بۇندىن بىر باغلاپ،
قاراپ بالا قالغاچقا ـ
قاناتلىرى قىيغاچقا،
ئۇ بىر مۇنداق سۆز دەپتۇ،
مەسۇم دىلغا داغ ساپتۇ:
«قالغاچ جان ـ قالغاچ،
نېمە بولدۇڭ هەي ئاداش!
جىمجىت ياتماي ئۇگاڭدا،
ئىسسىق ئوت ـ چۆپ جۇگاڭدا،
سۇندۇرۇپسەن پۇتۇڭنى،
كۆرەر بولدۇڭ كۈنۈڭنى.
پۇتلىرىڭنى مەن باغلاي،
شۇ «رەهمىنى» ئۇنۇتماي،
ماڭا شادلىق، بەخت بەر،
ئىگىز راۋاق تەخت بەر!
ئۆتۈپ كېتەي مەمەتتىن ـ
كۆزگە چۈشكەن ئەخلەتتىن».
بالىسنى قالغاچنىڭ،
قاناتلىرى قالغاچنىڭ،
ئۇگىسىغا تاشلاپتۇ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەزىز جاننى خارلاپتۇ،
ئانا قالغاچ كـــەچقۇرۇن،
ئۇچۇپ كەپتۇ بىر قۇيۇن.
كۆرۈپ مەجروھ باغرىنى،
ئاستا ئېچىپ ئاغـــــزىنى،
شۇنچە غەمكىن سايـــراپتۇ،
ھەسرەت چېكىپ زارلاپتۇ...
ئاگاھ بولۇپ بار ئىشتىن،
بىزار بولۇپ شۇ ئىتتىن،
«تەرگىننگنى ئورارســـەن»،
سەنمۇ بىر كۈن كۆرەرسەن!
دەپتۇ قالغاچ غەزەپتـــە،
كۈن ئۆتۈپتۇ ھەسرەتتە...
كۈزمۇ كەپتۇ ئاز قالمـــاي،
ئاچكۆزلۈكتە قانخور باي،
ئۇزۇتۇپتۇ قالغاچنى،
قاناتلىرى ئالماچنى.
«بارىكاللا!» ـ دەپ پەمگە،
قىشتا يۈرۈپ بـــەزمىدە،
كۈتۈپ ئاپتۇ باھــــارنى،
كەتكۈزۈپتۇ ئاق ـ قارنى...

7

بىر كۈن كەپتۇ قالغىچى ـ
شۇنچە كۈتكەن ئارمىنى.
تۇمشۇغىدا دان كـــــۆرۈپ،
قەھ ـ قەھ ئۇرۇپ شاد كۈلۈپ،
دەپتۇ بېيىم ئالدىــــراپ،
تويماس نەپسى تاقىلداپ:
«بەرگىن تىزراق شۇ داننى،
قىينىماستىن بۇ جاننــــــى.
تېرەي چۈشسۇن تاۋۇزۇم،
قانسۇن مېنىڭ ئارزۇيـــۇم،
ئۆتۈپ كېتەي مەمەتتــــــن،
كۆزگە چۈشكەن ئەخلەتتىن!»
قالغاچ بايغا بىر قاراپ،
قاناتلىرىن شوخ تاراپ:
«ئالغىن! يەتكىن مۇراتقا،
قىينالمىغىن ئازاپتـــا...»
دەپتۇ قالغاچ دان بىرىپ،
قاناتلىرىـــن بىر قېقىپ.
بېيىم ئېلىپ ئۇرۇقنـــــى،
ئېچىپ كەڭ بىر قورۇقنى،
شۇ ئۇرۇقنى تىكىپتۇ،
ئاي كۈننى كۈتۈپتۇ.
كۈنلەر ئۆتۈپ كۈن كەپتۇ،
بېيىم بىر كۈن سەپ ساپتۇ:
تاۋۇز تۇرار پاقـــراپ،

ئاچ كۆز بېيىم ئاللىراپ،
بۇيرۇق قىلىپ مالايغا،
داستىقان ساپتۇ سارايغا.
ئىشىگىنى چىڭ ئېتىپ،
ئۇشبۇ ئىشنى سىر قىلىپ،
شۇ تاۋۇزنى تىلىپتۇ،
ئۆزى ھەيران جىمىپتۇ...
ئالتۇن ئەمەس بىر بالا...
ئىلان، چايان، يا خۇدا،
باي ئۆيىنى بېسىپتۇ،
باي نەپسىگە قېنىپتۇ...

ئەقلى راسا پىر دانا،
ئۆتكەن ئىشنى ئويلۇنۇپ،
دەپتۇ ئاستا ئۇ تۇرۇپ:
«ئاڭلا، - دەپتۇ، - خالايىق!
سۆزۈم ھەق يا نالايىق،
تەرگىنىڭنى ئورارسەن،
دوستقا قىلما يامانلىق.
كۆپ ئىشلارنى كۆرەرسەن،
ئۆلمىگىنىڭ دولانلىق!»

1971 - يىلى، قىش. غۇلجا -
ئوبلاست تۈرمىسى.

8

دولان ئېلى شۇ كۈنى،
كۈزنىڭ ئىللىق بىر تۈنى،
قوتۇلغاچقا بالادىن،
ئاچلىق، خورلۇق، قازادىن،
ئاش تارتىپتۇ توي قىلىپ،
ئۆز كۆڭلىنى شاد قىلىپ.
ئاشۇ تويدا سورۇندا،
ئادەم تولا گەۋجۇمدا،
بار ئىكەندۇق بىر دانا؛